

140
1990

მედიტაცი

4
1990

ისევ მოვიდა საპარტველო.
ში იით ნაპარტი პარილი...
გაგრძელებს აპარილიც უღიმი-
ლო და სვედნარაპია ზა-
რანდელივით...

ერთმა წელმა განვლო და
ჯერაც არ შეუძრავს პირი სა-
პარტველოს მხარეს დაგნე-
ულ იმ პრილოვას, საფუ-
თო ტიპივლად რომ პინაწი-
ლა თითოვლამა ჩვენგანმა.
იმ ტიპივლამა გემოგანგანმა,
შეგვკრამ და გავგაერთიანა,
დაგვავიძირამ და გავგაქმირამ,
თავი ავახად ავაგაწვიანა და
გვავიძირამ დაგვავიძირამ თავისუფ-
ლენისაქვე სხვაქმ ქველ გუ-
ჯე.

იმ დღეს დაღვივებამ უგან-
კო სისხლმა დაგვავიძირამ,
რომ ათხს პირგამოვლილ
ჩვენს საფუთავლოს ერთნაი-
რად სპირდებამ თითოვლი
ჩვენთგანის სიბოცელთ.

აპარილია საპარტველოში და
თვაღვივებლიანი პარტველო-
ბა პატივს მივაგვანს და აპარილს
დაღვივებულთა წმინდა სსოვანს
და სწორად დღეს, რომც გლო-
ვა გვაქვს, კიდევ ერთხელ
უნდა შევახსენოთ ერთგანეთს
გამოვლივითივითი მოგაღვივებამ
— მოვუპარეთ საპარტველოს!

მიხილეთ მთავალუბრილის
სლაიდი

140
1996

ლალი ცჰვიტიზვილი

ფოტო

დ. იაკობაშვილისა

მეექვსე საუკუნის პირველი ნახევარი. ორასი წელიც არ გასულა იმ დღიდან, როცა მეფე მირიანმა ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად გამოაცხადა. ახალი სარწმუნოების განმტკიცება-გავრცობის მიზნით საქართველოში ჩამოდიან „ათორმეტნი ასურეღნი მამანი“. ერთი მთვანე, დავითი, თავის მოწაფეთან — დოდოსთან და ლუკიანესთან ერთად, გარეჯის მთის ბუნებრივ კვაბულეებში სახლდება და დავითის ლავრას აარსებს. მონასტრთა რიცხვი მალე თორმეტს მიაღწევს.

სამონასტრო კომპლექსს — დავით-

სოციალური კრიტიკა

გარეჯას — საქართველოს მეფეები ახლომდებარე მიწებს შესწირავენ.

ვახუშტი ბგრატიონი, „აღწერა სამეფოსა საქართველოსი“:

„ხოლო მანავის დასავლით არს სხვი გიორგი წმინდისა; გამოსდის შუამათის და დის ჩრდილოდან სამხ-

რით. ამან მოიგო სახელი, ოდეს შესწირის გარეჯის უღანზოს დაბნები ესე, უწოდეს საგარეჯო“.

მეფეებმა მანამდე თბა გილაშვილი საპატრიარქოს პირველმთავარს მამიას და ბიძგაბას მფლობელია 600 და 1000 მანკა სირბილი

კახა მთავარიშვილი კახაბერილია თავისი მთავარბაგის გულიანი მუხარბით

ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია:

„საგარეჯო. სახელი მომდინარეობს დავითგარეჯის მონასტრის მამულის — საგარეჯოს — ზოგადი სახელისაგან“.

საგარეჯოს რაიონში უამრავი ძველისძველი ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლია: უჯარმის ნაქალაქები (V ს.), ნინოწმინდა (VI ს.), კაწარეთის სამება (VI-VII სს.), ბოჭორმა (X-XI სს.)...

და არც ვასკვირია, რომ სწორედ აქ, საგარეჯოს რაიონის რამდენიმე სკოლაში ამ ბოლო ხანს თითქმის ერთდროულად წარმოიქმნა ბავშვთა ახალი ტიპის ორგანიზაცია — „ახალგაზრდა პატრიოტთა კავშირი“.

სოციალური საკანონიერო
კრიტიკა

ნაკადული

გამოცემის 1926 წლიდან

№ 4 პერიდი 1990

1939x

სსრ კ. მარტისი
სს. რესტ.
სოციალიზმის

ასა მისახვენი ნინოწმინდაში პირველი სკოლაშენი

სიახლებმა საგარეოს რაიონის ყველა სოფელი მოიცვა. კომკავშირის რაიონის მეორე მდივანმა ნინო მღვდირიშვილმა ჩამოგვივლიდა საგარეოს პირველი, მეოთხე, ხაშმის, ყანდაურის, ბოგდანოვიცის, გიორგიწმინდის სკოლები, რომლებშიაც ყველანაე აშკარად იგრძნობა განახლების სიოს ქროლვა. ბოლოს არჩევანი საგარეოს პირველ საშუალო სკოლას ხვდა წილად.

თავიანთ ახალშექმნილ ორგანიზაციას პირველსკოლებმა წმიდა ილია მართლის საშენი — აქნა, მამული, სარწმუნოება“ უღვივეს.

ორგანიზაციის სტრუქტურა ასეთია: საგარეოს პირველი საშუალო სკოლის ბავშვთა ორგანიზაცია — ახალგაზრდა პატრიოტთა კავშირი, რომელსაც ხელმძღვანელებენ უფროსი პიონერხელმძღვანელი (მაია ულუმაშვილი) და კლუბის პრეზიდენტთა საბჭო; საბჭოში ექვსი კლუბი შედის, ესენია: ეროვნული, სპორტული, საქველმოქმედო, „მწვანეთა კავშირი“,

„ჩანსალი ოჯახისთვის“, სანტრერესო შეხვედრათა კლუბები. ზოგიერთი კლუბის წევრებს უკვე აქვთ თავიანთი პირადობის მოწმობა, შემუშავებული და ჩამოყალიბებულია თითოეული კლუბის მიზნები და ამოცანები.

— ნთუ არ უჭირთ ბავშვებს პირველი დამოუკიდებელი ნაბიჯები? — ამ კითხვას ერთდროულად ვაძლეე ნინოსაც, მაიასაც და ქალბატონ მარინესაც — აღმწერდლობით დარგში დირექტორის მოადგილეს. ქალბატონმა მარინემ მაია ულუმაშვილს გადახედა.

მეამხმარეა სკოლის რაიონის ჩამოინი და სპარტოვალის პირველსკოლის პირველი კლუბის მდივანი

— ვერ ვიტყვი, ძალიან უჭირთ-მეთქი, — მიპასუხებს მაია. — შეკუმშული წამბარა რომ გაიშლება, ისე უცებ გაიშალა ჩვენი ბავშვების ენერჯია. რა თქმა უნდა, ზოგჯერ ვერცვით ხოლმე მათ საქმიანობაში, ჩვენი მხრით რჩევებსაც ვაძლევეთ, მაგრამ ეს უღალაში წვეთია იმასთან შერდარებით, რასაც ისინი თვითონ მოიფიქრებენ და განახორციელებენ ხოლმე.

„ახალგაზრდა პატრიოტთა კავშირის“ სამსწევრიან რაზმს მეთაურობს სელი მამუკა მათაშვილი პრეზიდენტობს. მამუკას და მისი მეგობრების

— სათუნა ქარსულისძის, შორენა ლტყავილის, ნათია ნარბინაშვილის, ნათია გელაშვილისა და სხვთა თანხმობითა და აქტიური მონაწილეობით 27 იანვარს ჩატარდა „საქართველსა წაღვლილი — ნინოწმინდა. გაკეთებულების შემდეგ ბავშვები დაირაზმნენ, ნინო მარხვაშვილის მიერ დახატული წმიდა ნინოს ხატი იწინამძღვრეს და ნინოწმინდის ეკლესიისაკენ მიმავალ გზას დაადგინეს. ერთი ბავშვი კიდევ ორი თანაკლასელი ნინოს (ნინო გუჩაშვილისა და ნინო მარხვაშვილის) შეკვიცილი თმისაგან შეკრულ ვაზის ქვარს მიარბამებდა. აქ იყვნენ, ზენით ჩამოთვლილების გარდა, ნანა ბუზარიაშვილი, რამაშ მამუჩიშვილი, სოსო სიბოშვილი, ზურა კავთაშვილი, გოგიტა დოღენაშვილი, იადრეძი... დიდძალი ხალხი გამოვიდა მათ გასაცილებლად. სამკილომეტრიცა და გზა ისე გაიარეს, არც გაუგიათ. ტაძართან ღვთისმსახურნი შემოეგებნენ და ხატი და ქვარი მოწიწებით შეეპარბანეს და დასვენეს ეკლესიაში.

მანამდე, შარშან, ნოემბერში, ახალგაზრდა პატრიოტებმა მშვენიერი სასკოლო ღონისძიება ჩაატარეს — ლიტერატურულ-მუსიკალური მონატაში „ფიწვე დაგიდგები, ჩემო საქართველო!“ განსაკუთრებით აქტიურობდნენ კავშირის წევრები — ნინო მაისაშვილი, ნინო მარხვაშვილი, თინკო ასლამაშვილი, ნანა ბუზარიაშვილი, ნინო ნიკოლაიშვილი... წლები დიდებულ თებერვლის დასაწყისს კიდებმა — თუა და სათუნა სატაშვილებმა თუას საკუთარი მუსიკალური ნაწარმოებებითა და სათუნას სიმღერით მოხიბლეს პოეზიის საღამოსე მოსსხვედრა დიდ-პატარა მსმენელთა.

„ახალგაზრდა პატრიოტთა კავშირმა“ შეინარჩუნა პიონერული მუშაობის ზოგიერთი აღრიხილი ფორმა. განსხვავება ისაა, რომ ახლა საქმეს მართონებები კი არ აკეთებენ, ზემოდან“ მიღებული მითითებების თანხმად, არამდე თვითონ, თავიანთი სუბიეულით ეძებენ სამოქმედო ობიექტებს. მაგალითად, არავის დაუვალებია, მაგრამ პირველსკოლებმა უწყემანოდ იყისრეს ნ. დოღაშვილის

ქუჩაზე არსებული შინაოუსვლელთა ობელისკის განახლება-პატრონობა. იქაურთა დანაგვიანებული იყო და — გაასუფთავეს, ობელისკი ალაგ-ალაგ დაზარალებული იყო და — აღადგინეს, ზოგი ფოტოსურათი ჩამოცვილი ან გაფუჭებული იყო და — ახლი შეცვალეს.

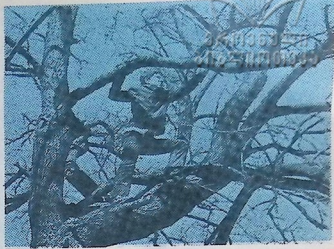
მაგრამ ჩვენ ეს ნარკვევი ისტორიულ ძეგლებზე საუბრით დავწყეთ... ახალგაზრდა პატრონი კი რის პატრონი იქნება, თუ საკუთარი რაიონის ძეგლების ისტორიას არ შეინწავლება და ამ ძეგლების შეფუძნას არ იკისრებს! ზოდა, თუმცა, მართალია, უკარმასა თუ ბოჭორმაც, დოდლის რქის მონასტერსა თუ ნინოწმლის ტაძარზე უკვე ბევრი რამ იციან მათ ისტორიის მასწავლებლის, ლია გოგინავილისაგან, მაინც ეცოტავენ და მაღე, როცა ვაზაფხულდება, უფრო გაასწავლებენ ექსკურსიებს, ლაშქრობებს, ღია გაკვეთილებს ჩვენი წინაპრების დანატოვარი ბრწყინვალე არქიტექტურული ძეგლების სანახებში, უფრო დავჭრილებით შეისწავლიან მათ ისტორიას, დანიშნულებას, თავისებურებებს.

საგარეოს პირველკლასელებმა ისიც კარგად იციან, რომ მარტო შორეული თუ ახლობელი წინაპრების დედაწლის დფასება როდია პატრიოტობა. ჭეშმარიტ მამულიშვილს საკუთარი ქვეყნის ბუნებაზეც უნდა შესტიკოდეს გაული, უნდა უფლიდეს და ელოლივებოდეს თითოეული ხეს, ბუჩქს, წყაროს, ბალახის ღერ-

საც კი. სწორედ ამის შეგნებით ჩატარა ეკოლოგთა კლუბმა (მწვენიერთა კავშირმა) კონფერენცია „გავფუროთხილდე დედამიწას“. კონფერენცია საინტერესო და მრავალფეროვანი გამოდგა. აი, რამდენიმე მოხსენების სათაური: „ბუნების დაცვის პრობლემები და სკოლა“ (თა ქურხული), „ზოგიერთი ქიმიური ელემენტის გავლენა ადამიანის ორგანიზმზე“ (თამუნა გელაშვილი), „გარეონოა გაბინძურების ძირითადი წყაროები“ (მარინე კავთაშვილი), „ბუნების დაცვა თითოეული ჩვენგანის მოქალაქეობრივი ვალია“ (ნათია ნარმაიანიშვილი)...

ოთახი, სადაც ჩვენ ვსაუბრობთ, თითქმის ცარიელია. აღარსადა ძველი სტენდები, ფუჟე ლოწუნები, მყვარალა მოწოდებანი. მხოლოდ ერთი წარწერა, ლამაზი ხელით ნაწერი რამდენიმე სიტყვა იკითხება ერთ-ერთ კედელზე: „ახალგაზრდა პატრონიტა კავშირი“. დევიზი: „ენა, მამული, სარწმუნოება“.

— მალე აქ ყველაფერი განახლდება, — ფიქრს მიმიხვდა მია თულუშაშვილი. — ამ წარწერის ქვემოთ და მის ორივე მხარეს მოთავსდება ორგანიზაციის სტრუქტურის სქემა, წერების სამუშაო დღეებისა და გეგმების ჩამონათვალი, ემზღლება, დამოუკიდებელი საქართველოს დროს. სხვა კედლებს დაიკავებს მ აპრაილსადმი, ისტორიული ძეგლებსადმი მიძღვნილი სტენდები, კავშირის მუშაობის ამსახველი ფოტოსურათები.

დაუოკავალია სიმაღლისკენ სწრაფვა — ცოტათ და, ვალე მომეცემა მისიოთ პაპაირი მუხის კაშფორთში მინება სელიც შიპავლოს ტახი

თები. ერთი სიტყვით, ამ ოთახის გარეგნული სახეც მუშაობის გარდაქმნის შესახამისად შეიცვლება. და არაფერი იქნება აქ ფორმალური და შიშველი ავტაციის შეცვველი, ამის უფლება უკვე აღარა გვაქვს.

მაიამ და ქალბატონმა მარინემ ახლო მომავლის გეგმებზეც მიამბეს. მათ შორის განსაკუთრებით საინტერესო მეჩვენა ღონისძიება — „ფარნავაზიდან გიორგი XII-მდე“. საქართველოს ისტორიის მასწავლებლების დამხარებით ბავშვები შეინწავლიან, დაამუშავებენ და კონფერენციებზე გასუტყვებენ ჩვენი სამშობლოს ისტორიის ცალკეულ ეტაპებს, დაახასიათებენ მეფეთა მოღვაწეობას, მათ პიროვნებას. გარდა ამისა, ჩატარდება თემატური კონფერენციები რუბრიკებით „დამპყრობლის სახე (აქ ისინი გაზეთ „სახალხო განათლებას“ დაესესხნენ), „ვის გვრდის“ (სახურებერ საინტერესო პედაგოგებზე — ახალგაზრდებზეც, ასაკოვანებზეც, აგრეთვე — კარგი შვილის აღმზრდელ მშობლებზე)...

ერთი სიტყვით, საგარეოს პირველკლასელების „ახალგაზრდა პატრონიტა კავშირი“ მტკიცედ დგას ფეხზე. თავისუფალ ინიციატივას, დამოუკიდებლობას თავისი ვაჟებს. აქამდე დაფარული ბავშვური ენერგია — შეკუმშული ზამბარა — სწრაფად და მძლავრად იშლება და სამომავლოდ ბევრ საინტერესოს გვპირდება.

ასხლ სიმაღლისკენ მღებოდან ვიან პაპაიში-შილი, ხათუნა და თეა ხაკია-შვილიანი

საინჟინერო-ტექნიკური

შედეგები

ჯ.მამალ
ქასრაძე
ფოტო აპოტორისა

რიგი. ეკრანზე მხოლოდ ადამიან-თა ფიგურები მოჩანს. ყველა მათგანი ფეხშიშველას ჩაგრავს და ისიც იძულებულია უკან დაიხიოს, მაგრამ მას

ბედი ჩექმებს აპოვნივებს. და აი, ძალამიცემული ყოფილი ფეხშიშველანისველას იწყებს, დაუნდობლად ურტყამს თავისზე სუსტებს, გვიდან

ჩამოცილებს და მათ ადგილს იკავებს. ასე იქცევა, სანამ უფრო ძლიერს და გააოხილ ჩექმებთან არ გადააწყდება.

ასეთია „პიონერფილმში“ შარშან შექმნილი ერთ-ერთი ფილმის სიუჟეტი. ფილმს „ძალა“ ჰქვია. ამ ერთ-ერთიანი ფილმის დამდგმელებს — კახა ბუხრაშვილს, ნინო შუბლაძეს, ომარ ჩიქოვანს, თამარიკო კვერნაძეს და თეონა მღვდელაძეს — პოლონელი მწერლის, ირყო ვოკროცკის ეს სცენარი შემთხვევით არ შეურჩევიათ — მასში მოწარდებმა ჩვენი დღევანდელი ყოფა-მდგომარეობა დაინახეს, როდესაც „ძლიერნი ამა ქვეყნისა“ ჩექმებით თელავენ სიმათლეს და უსინდისოდ ჩაგრავენ მათზე სუსტს.

„პიონერფილმში“ თავისი შემოქმედებით არც ადრეულ წლებში დალატობდა ქვეშაირტებას, მაშინაც

პოპული ფილმი მის შემოქმედებად და მასუბაჰალთა ბანჯის საბანია

კი, როდესაც უფროსები დუმილს ამჯობინებდნენ, მაგარა შარშანდელი წელი ამ მხრივ მაინც განსაკუთრებული იყო. წელს, იანვარში მოსწავლე უნივერსიტეტში "ვიწრო აუდიტორიის სამსჯავროზე" შეიღობა ფილმი გამობიტანს. მათი უმეტესობა ჩვენი ცხოვრების მანკიერ მხარეებს ეხება. ყოველივე ამაში უთუოდ დიდი წვლილი მიუძღვის პირველ პიონერფილმებს, ახლა კი მის ხელმძღვანელს გრიგოლ ჩიგოგიძეს, რომელმაც შეგიძლებოდა სიმართლის სამსახურისთვის დააკვლიანა.

დღეს „პიონერფილმი“ 120 წევრია გაერთიანებული. ფილმების თემატიკას მოსწავლეები თვითონ ირჩევენ, ხშირად სცენარებსაც თვითონვე წერენ და როდესაც თვითონვე თამაშობენ.

„პიონერფილმი“ ჰყავს თავისი პრეზიდენტი. მას ყოველი წლის ბოლოს, 28 დეკემბერს, ირჩევენ, რადგან სწორედ ამ დღეს, 1899 წელს, ფრანგმა ძმებმა ლუმერებმა მაყურებელს უჩვენეს პირველი ფილმი-ჩანახატები „მუშების გამოსვლა ლუმერის ქარხნიდან“ და „მატარებლის შემოსვლა სინოტას ვაგონალზე“.

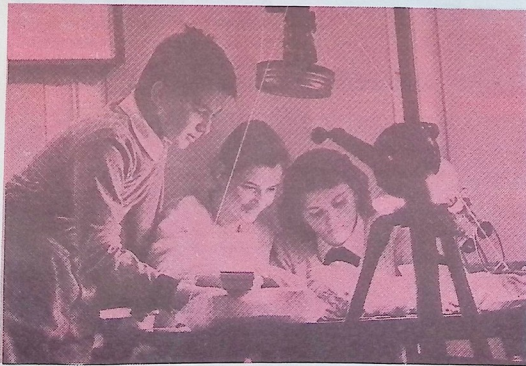
ახლა კვლავ შარშანდელ ფილმებს გვინდა დავუბრუნდეთ. სამწუხაროდ, ჩვენ არა გვაქვს საშუალება, ყველა

მთაგანის ავ-კარგზე გესაუბროთ. იმისათვის, რომ „პიონერფილმის“ შემოქმედებაზე გარკვეული წარმოდგენა შეგქმნათ, ზოგიერთი ამ ფილმის სიუჟეტს გააცნობთ.

კინოფილმი „ბოლო წარი“. ავტორები: კახა ბუხრაშვილი, სერგო ბუაღლოშვილი, ვახტანგ ვარაზი და გიორგი ბერძენი. ამ ფილმმა გასულ წელს ოთხი პრიზის მოპოვება მოახწრო. მან ვარაზის და ამერიკის შეერთებულ შტატების ნორჩ კინოზოცვარულთა ფესტივალზე ჟიურის სპეციალური პრიზები დაიმსახურა, ბადენბადენში გამართულ ფესტივალზე — პირველი პრიზი, ხოლო კინოზოცვარულთა დოკუმენტური ფილმების რესპუბლიკურ ფესტივალზე — საქართველოს კინემატოგრაფისტთა კავშირის მთავარი პრიზი და სპეციალური პრიზი — „ჟიურის სიმპათია“ მოიპოვა.

ამ ფილმის სათავეზე ფილმის შემქმნელთა მუშაობის რიგი მომდინარეობს. სახელს საშუალოდ — ფილმის გადამღები — მის ღმრთობრივობაზე ჯერ კიდევ დიდი დროა და დასასრულამდეც ბევრი, მაგრამ რთული საქმე გვხვდება. დროც გასულია და დროც გასულია უფრო გვიან.

„ბოლო წარი“-ს ერთ-ერთი ავტორი კახა ბუხრაშვილი: ფილმის ძირითადი ნაწილი ერთ კვირაში გადავიღეთ. იგი, მოგახსენებთ, 9 აპრილის სისხლიან ტრაგედიას ეხება. ნათია ბაშალაიშვილი და თამარიკო ჭოველიძე ჩემი სკოლელები იყვნენ და ეს ფილმიც მათ მიეძღვნა. გვინდოდა, ფინალურ კადრებში, სადაც მთავრობის სასახლის წინ დადგმულ ძეგლებს იღებენ, გვეჩვენებინა ძველის, დრომოკმეულის ნგრევა, რასაც ჩვენი თანაკლასელები შეეწირნენ. იცით, „ბოლო წარის“ ვარაზის ფესტივალზე მოხვედრა სათუთ გახდა. ვარაზაში ჩასვლამდე გროდნოში ფირი ჩამოგვართვეს და მხოლოდ რაღაც სასწაულით მოხერხდა მისი დაბრუნება. აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ფილმისთვის მიღებული პრიზი — 180 მანეთი გვიანდლა გადაგვცა აჭარელი ჭალაიძეების ოჯახისთვის, რომლებსაც რვა

ქალიშვილი ჰყავდათ და მეცხრე, ნა-
ნატრი ვაჟი შეეძინათ. ჩვენ ეს გა-
ზეთიდან შევიტყუეთ, მაგრამ მათ
კვალ ჭერჭერობით ვერ მივაგენით.
(იმედ გვაქვს, სანამ ეს წერილი გა-
მოქვეყნდება, ნორჩი კინომოყვარუ-
ლები ამ კეთილშობილურ მისიას შე-
ასრულებენ. — ჟ. კ.).

„ძარიძა“. ავტორები: ირაკლი
ძერია, სერგო ბულიძეშვილი და
სანდრო ლომიწაძე.

ირაკლი ძერია, მთავარი როლის
შემსრულებელი:

— ამ ფილმში ჩვენ შევეცადეთ,
კარიერისტის ბედი გვეჩვენებინა, ბე-
დი ჩვენი თანატოლისა, რომელიც
იმისათვის, რომ სხვისგან გამოჩე-
ვული იყოს, ძილშიც არ იხსნის წი-
თელ ყელსახვევს, რაც შემდეგ მისი
„აღზევების“ მიზეზი, ხოლო საბო-

მენტურ ფილმში ჩვენ ვაჩვენეთ ადა-
მიანი — თბილისელი უზანგი დავითა-
შვილი, რომელიც, ყველაფრის მიუ-
ხედავად, სტალინის ერთგული დარ-
ჩა. მისი ენო-ყურე მუზეუმადა გა-
დაქცეული — ქანდაკებები, სურათე-
ბი, ამონაჭურები გაზეთებიდან. ჩვენ,
ავტორები, ცხადია, არ ვიზიარებთ
სტალინისადმი ამგვარ დამოკიდებუ-
ლებას, მაგრამ ფილმში ამის შესახებ
არაფერს ვამბობთ. ჩვენი მიზანი
იყო, შეგვექმნა უტყუარი სურათი
ამგვარ ადამიანთა სულისკვეთებაზე.
დანარჩენი დასკვნების გაკეთება კი
მაყურებელს მივანდეთ.

წარმოდგენილ ფილმებს შორის
იყო ერთი მულტიპლიკაციური ფილ-
მი — „ბმნისტიპი“. ავტორები: კახა
ბუხრაშვილი, ვახტანგ ვარაზი და
ალექო ჭავჭავაძე. ამ ფილმში ნო-
რჩმა კინემატოგრაფისტებმა სიმბო-
ლოებით წარმოგვიდგინეს, თუ რა
შეწოდებულია ჩვენში ადამიანის
ცხოვრება. გალიიდან გათავისუფლ-
ებული ცაცი ხედავს, რომ მისი მომ-
ცრო გალია უფრო დიდშია მოთავ-
სებული და მან კვლავ ტყვეობაში
უნდა იცხოვროს...

ადსანიშნავია, რომ შეიდასვე ფილმს
(„ბოლო წარის“ გამოკლებით) ლა-
კონიური, უადრესად ზუსტად მორ-
გებული ერთხტყვიანი სათაურები
აქვს.

აპრილში პიონერფილმელები ტე-
ხასის შტატის (ქ. დალვასტონის) კი-
ნომოყვარულთა ერთ-ერთი კლუბის,
„იქლსა-მეიქ-მოკის“ მიწვევით ამე-
რიკის შეერთებულ შტატებში გაემ-
გზავრებინა. მათ შეხვედრებს მოუწუ-
ებენ ნიუ-იორკში, ატლანტაში, პი-
უსტონსა და გალვესტონში. აქვე
იხიცი უნდა ვთქვათ, რომ უცხოელ
კოლეგებთან საქმიანი შეხვედრები
პიონერფილმელებს ადრეც არაერთ-
ხელ მქონიათ. მაგალითად, შარშან
ფილმი „იკორი“ მათ პოლონელ, ჩე-
ხოსლოვაკიელ და ამერიკელ თანა-
ტოლებთან ერთად გადაიდგეს. ვუ-
სურვით პიონერფილმელებს, არა-
სოდეს ეღადავთ არჩეული გზისთ-
ვის და კვლავაც ბევრი შემოქმედ-
ებითი სისარული განეცადეთ.

კიდევ ერთი და — დამუშავდა ახალი
ფილმის დემონსტრაცია

მასურავალი დამუშავდა — მარანში
ბასარცარი ანუ ანუ ხედავ

ლოლ — მისი ცინემი მოხვედრის
საბაბი ხდება.

„მრწამსი“. ავტორები: თონა
მღვდელიძე, ლევან ხიმშიაშვილი და
აკაკი ნაღორაძე.

თონა მღვდელიძე: — ამ დოკუ-

ელაზუჯა
მეარაზიშვილი

მ თ ს რ ბ ა

მხატვარი
ჯემალ ლოლუა

— ვინა ხარ, ჰაბუტო, რა გეგია? — ჰკითხა მეფემ, სანამ ცხენს დაძრავდა. თეთონს საქმოდ ბრეკ ტანის როსტომს უჯვირდა უცხო მოყმის დევურა აღნაგობა, სიმალლით ლამის აღმებატებოდა ცხენიან კაცს.

— ჭაფიჩი მჭევია, მეფეო, აჭაური ხატის კაცი ვარ, — ბუსნოსკენ გაიშვირა კომბალი, — იმიტომაც წამომეხმარა წმიდა გიორგი. უმისოდ როგორ დაეძრავდი მავ მთას, — ლომილი დაიმინა წვერემოშვებულ ხორბლისფერ სახებზე.

„აი, რითი არიან ძლიერები ჩემი გურჯები“, — სინანოლით გაიფიქრა რჯულგამოცვლილმა მეფემ და კიდევ ერთხელ შეხედა ჭაფიჩის რწმენით ანთებულ თვალებში.

— ქორწილში მეწვევი, აი, მეფეური მინლობის ნიშანი, — თითოდან ბეჭედი წაიძრო და გადაუღო. — ჩემი წყალობა არ მოგაკლდება, — ბრძანა და ქუსლი ჰკრა მუხლმავარ სინიბს.

ის იყო, მეფის ამაღლა თვალს მიეფარა, რომ მდინარესთან ცხენხეტებით მოიპრენა მარბილეები და ჩამოწოილ ბინდში თავიანთი ბოკო ზმლები ააუღვარეს, მავრამ მათ შორისხანებას ლავამი ამოსლო ღვარცოფის ხილვამ.

გაკვირვებული იდგნენ და ვერ მიმხვდარიყვნენ, თუ რომელმა სასწაულმა უშველა გურჯელს, რითი შეძლეს ყველაფრისწამლეკავი ნიაღვრის გადალახვა.

— წყალი აქაც მღვრივა, — თქვა თორნიკემ. უკეპ ხეობაში ვიყავით და არხის სათავეს ვუახლოვდებოდით.

— მთებში წვიმა მოვიდოდა და ალბათ იქიდან მოდის, სადამდე გინდათ იაროთ? — წრიბამ ცავოსაკენ გააპარა თვალი.

— ამ ცამოშენილიზე წვიმა საიდან მოგელანდა? — ჩაიცინა ცავომ და მანქანა შეაჩერა. — ხელავთ, თავა პაპას წიქელი გაუჩერებია, ღარის თავიდან გვერდზე გადაქუხეს შვიი წყალი, — წიქელისაკენ გაგვახედა.

— ახლოს მივიდეთ და კვითხოთ, — წრიბას ეტყობოდა, რომ ძალიან ეწაღა უკან დაბრუნება.

— ვის უნდა ჰკითხოთ, თავა პაპას? — გაეცინა ცავომ. — იმას მანდა რა გააჩერებს, როგორც კი წყალი აიძვრეოდა, მაშინვე სათავისაკენ გაიქცეოდა, იმიტომაც გადაუტვლია წყალი.

— რატომ თავა და არა თელო? — როყიოდ იკითხა თორნიკემ.

— იმიტომ, რომ თადეოზი ჰქვია, — ცავომ მანქანა დაძრა.

მე ისევ ჭაფიჩზე გავიანილი ამბების ტყვეობაში ვიყავი და ჩემდაუნებურად წავიდილიდნე: ერთი მითხარა, თრიალეთო, გული რად მიფირიალებსო, რად მაჩვენე ეს ელემი, თუ სულ მალ მომკლავ, ლმერთო?

ცავომ ჩაიფხუქუნა. — გესმით, რას მღერის? — განდობილად გადაუღვარა კა ბიჭებს. — ჭაფიჩის სიმღერაა. თურმე დადიანის ასულის ამაღალით ერთი გოგო ერია, ჭაფიჩის გმირობით გაკვირვებულს წინ ველოარ წაუღვამს ნახიჭი, გახვევებული და ამაღას ჩამორჩენია, მერე თავისიანებს შეძახილებით გამოუფხილდებოდა და ისე წაუყვანიათ. იმას უძღვროდა თურმე ჭაფიჩი.

— ეგ საიდანაა იციოთ? — ურწმუნოდ იკითხა თორნიკემ.

— თქმულებიდან, — მიუგო ცავომ, — იქ ისიც არის ნათქვამი, რომ ამ ამბების შემდეგ ჭაფიჩი მალე მომკვდა.

— ქორწილში რომ მიიწვია მეფემ, წასულა? — წრიბა ჩაერია საუბარში.

— არც ეგ არის ცნობილი და არც ის, თუ რითი მოკვდა. ამბობენ, მირამი დელოფალს ეკლესია-გალავანების შეკეთებისათვის მიუყვია ხელი და თურმე რომელმე მშენებლობასაც არ წამოიწყებდა, ყველავე ჭაფიჩი ჩაპყავდა, რადგან მის მებე საბალავრე ლოდებს ვერავენ სწევდა. ერთხელაც მთებში წასულა და აღარ დაბრუნებულა.

ახლის სათავეს მივადექით, მდინარის მთელი კალაპოტის გარდებარდმო აყუდებული ბეტონის კაშხალი წყალმცენარეებით იყო ამწვანებული.

— ამ დამბის ზევით ეკოლოგიურად სუფთა ზონა იწყება, მანქანებს გზა შეეკრათ და ტყეცამც მოიშუშა პრილობები, — ვთქვე თორნიკეს გასაგონად.

ბეტონის კვლეზე ჰაფიანის ჩანჩქერივით გადმოქუხება წმინდა წყალი.

— ალბათ დაბლა რომ გადმოქუხდა, იქ იმღერევა, — ივარაუდა წრიბამ, — ახლოს მივიდეთ.

— კაშხალთან რა გინდა, აგერ, საიდან მოდის ალაფული წყალი, — თორნიკემ ხატის ბუსნოს დასამხარზე ფერდობისაკენ გაგვახედა.

დატბორებულ წყალს გაღმა მხრიდან ჩვებირი ევრა, რათა მშრალი ხევებიან წამოსულ ნიკოდან კვალირლი არ ამოვსო წყალსატევი. სწორედ იქიდან მოედინებოდა ალაფული წყალი, კახხალს ვეერდს უფლიდა და მის ქვემოთ ეშვებოდა მდინარის წყალდაწრებულ კალაპოტში, ბეტონის კედლიდან დატყრებულ ნაკადს უერიოდებოდა და მასთან ერთად არხში მიეგანებოდა.

ფერღობზე სტაფილოსფერი ტრაქტორი იდგა, მზეზე უელდობრად მალდა შემვერალი ლითონის დაკბილული ციხები.

— აქ უმბობა არ უნდა იყოს. — ჩილაპარაკი ცაგო. — უფრო საკვირველი ის არის, მანდ როგორ მოხვდა ებ ტრაქტორი, გაღმა ნაბირი სულ ზოგადაა. ზემოდან კი არის ჩამოსასვლელი, მაგრამ ეგ გზა, რა ნაწია, შეკრული აქვს არსენას. — ამბობდა წრიბა.

— თადა პაპას უმცროსი ვაჟია. — ცაგომ მანქანა მიაყენა. — კანინაში ჭდობა და შორიდან სვირის ყურედა აღარ გამოვადგება, ხელდეთ, იქ ვილაცები ირევიან.

მანქანიდან პანტაფონტო გადაეცვივდი და ბეტონის კედელში გამიჩრებივით ჩაყოლებულ რკინის კბებს აშუქავით.

როგორც კი ნაბირზე გავდილი და ჩანჩქერის ხმაურიც დაეშორდა, მაშინვე შეაფილი გავგონებო ხმაბალაი ყვირილი და ძაღლის გაავებული ყეფა.

— ხელდეთ?.. თადა პაპას ძაღლია და ტრაქტორის უყეფს. — უკანინად მომესმა ცაგოს ხმა.

არ მიმიხედავს, რაც შემეძლო, გავბობი აღმართზე და თანდათან ვარჩევიდი ტრაქტორთან მდგომი აღამიანების სახეებს. უფინ თადა პაპა ვიცანი, მას თოკით ეკავა ბომბორა ნავაზი, რომელიც უცხოებზე მიიყვებდა, ისინი კი მხარიმხარ იდგნენ, მუშტებს უქნევდნენ თადა პაპას; მოგვაშორე ეგ ძაღლი და შენი მოგვშორდიო, უყვირიდნენ. სანამ პაპას არ მივედი, ვერ მივხვდი, რაზე იყო ჩხუბი.

როგორც ჩანდა, ტრაქტორი ფერღობიდან ზევიით მიიწვებდა ხატის ბუნოსაკენ და თან ღრმა რუს თხრიდა. საიდანაც მუშაობა დაიწყო, იმ ადგილას ფეცებინანდა ამოვლკილი თელის ჭრიკი ილი, თვითონ ბე კი არსადა ჩანდა.

— მოლით, ბიჭებო, თქვენ მაინც აუხსენით ამ ჭოტ ბერიკაცს, რომ ზემდგომი ორგანოების გადაწყვეტილება სავალდებულოა ქვემდგომთათვის. — მელოტი, მუცელწინწამოვადებული და მკლავებდაკუნთული კაცი მოგვიანლოვდა და ნაძალადევი ღიმილით მოგვაჩერდა, თვალბში კი ისევ სიაცე ედგა.

თადა პაპამ არ შეიძინა, რომ ძალიან გაუხარდა ჩვენი მისვლა, მაგრამ კარგად ვხედავიდი, როგორ ამაყად გამოსწვია მხრები.

— ამათ რო უყურებ, უჭკუო ბავშვები არ გგვანოს, სასკოლო სატყეოს თანამშრომლები არიან.

— ვინც უნდა იყვნენ, რაიონში ყველა ერთ ცაცს ემორჩილება, მისი ბრძანება კანონია, მორჩა და გათავდა! — მელოტს მსხვილწარბება შავი კაცი ამოუღდა მხარში.

— მაინც საიდან მოხვედით და საიდან მოიტანეთ ეგეთი ბარბაროსული კანონები, რო ის უყვადგება სამასწლიანი ზე ამოთაქეთ და ახლა გინდათ სული ამოხზალოთ, წყალი წაართვათ სახატე ტყეს!

— შენ მაგას არავინ გაკითხებს, გათხრეს, რომ ლუარსაბოვიჩის ბრძანებააო. მიტო, დაეჭვი! — მელოტმა ტრაქტორისტს უბიძგა.

— წინიდან არ მეცლება და ზედ ხომ არ გადავტარებ. — ხელები გაშალა ტრაქტორისტმა, — რამე ნათა-

ბალა რო მოხდეს, მერე მე მავებინებენ პასუსს. — მოიხადა და ისევ დაიხურა მანქანის ზეითი დალაქვეშული დაჩლეჩილი კეპი.

— თადა პაპა, რა ხდება? — აქაებანებულ ცაგო კახლის მივიდა და ნავაზს ალერსით თავზე ხელი გადაუსვა.

— გვონა, შენ მაინც გაავებინე, რაიონის ხელმძღვანელების განკარგულებაა და რა კენათ, არ შევსარულოთ? — თავი მოისაწყლა წარბებაჭარგულმა და მელნისფერი ტუჩები მოილოკა.

— ხედვე შენა, რა მოუწოდებოდათ? აქაოდა იმ ვილაც ლუარსაბოვიჩს აგარაკი უნდაო, ხატის ბუნსოდა წყლის გამოსაყენად ის უხარბზარო თელა ძირიანად ამოავდეს და ახლა საუკუნოვან კორდს აობრებენ. ჰოდა, თუ მირს უფლი გადაუღვებს, წამოვა მინაღვრობასა სულ ძირს ჩაიტებს აქამდე ამ კორლით შეკრულ ნეშომპალიან ნიღვებს!

— მაგას შენ არავინ გაკითხებსო, რით ვერ გაიგე, კაცო, ეგ კი არა და, მაღლა რომ სამასლე დიდი ხეები მოჩანს, ევერც უნდა გამოვამოროთ მინაღვრობას, ჩრდილავენ ნორჩ წამინაზარდას, — მელოტს ოქროს კბილით უზბინავდა.

— ვერაფერს ხელს ვერ დაადებთ, თუ მთავრობის სპეციალური დადგენილება არ გექნებათ, — მშველად მიუგო ცაგომ.

განთავსებული

— აქ სანამ წამოხვიდოდით, მიწისარგებლობის კანონში შეტანილ ახალ ცვლილებებს უნდა გასცნობოდით, — აქედრ შეხვედრე ოქროსკმობილიანს და თაღა პაპის ამოვლდექი მხარში.

თორნიკემა და წრიაპავე მე მომბაძეს. წარბეზაჯარულმა და მელორტმა ერთმანეთს გადახედეს.

— კი სულკატაინი ყოფილიყარ, ნაფორის წერკობებს იმიტომ ახატავს, რომ ეგ ლაწირაკები მოგვხდეს?.. მეც არ მიკვირდა, რამ გაასულელა ეს კაცი, წყალში ნაფორტებს რასა ჰყარის-მეთქი, — კბილებს აღრქიალებდა აჯაგრულწარბებმა.

— სიტყვების მოუფრობილით, თქვენს ასაკს ეციო პატვი, — შეავება ცაგომ და ჩქიჭრ შეხედა ორივე მოძალადეს.

— გავაყალე, ბერიკაცი, ეს ბავშვები, სიმუშო დღეს ნუ გვაყდენინებ, სულ ერთია, დღეს თუ არა. ხელ მიანც გავაყეთებთ, რაც დავგებოქო!

— მიწროლი თელა სადღა? — თორნიკემა ახალა ამოიღო მხა.

თაღა პაპამ დავიგინა და ფერდობს სხვა მხარეს გადადევნა თვლი, კორდს მკაფიად ემჩნეოდა ხის ნათრევი და მულუხობების კვილი.

— ტრაქტორით აათრიეს მალა, ქედ-ქედ რა გზა შემოდის, ის ხომ შეკრული გვექონდა, მის გარდაგარდმო მიწა გვექონდა დახვეწილი. ტრაქტორით გაუქვინილი და შემოუქვთებით მოაშე წყლებამდისა, იმის აქეთ კი ველონიან. ცულის ნმა ხომ გემიბთ, ტრეტებს შევაჯაფევი. დამორავენ და გზას გაუქვინებენ, იქვე უყენით მანქანა. ვიგედა და ზიზილით ახთმულე თვალებით ვეშხერ-ლით მოძალადეებს, მხოლოდ ტრაქტორისტი იმშუშენიბოდა უხეზბულად, ისინი მჭირდად იდგნენ.

— რა გული უნდა ჰქონდეს ადამიანსა, რომ ამისთანა სიმშვენიერე მოსოსა. — თაღა პაპამ ხატის ტყეს გახედა. ცის ფოხზე კლავატრივით მოჩინდნენ კობდებ თითქოს სანაგებოდ გარკებულა ტანქენარი ფიჭვები. — მართამ დედღებამა სიკვდილი არჩია თუნდაც ერთი ხის მოჭრისა, იქნება გგონიათ, რომა მდადასკეპული ლურასამოიჩიებისთვის ინაზადდენ ჩვენი წრიაპაველი ქვეყნის სიდიდრესა და სიმშვენიერესა?

— ბერიკაცი, ვეკუთა ზღაპრები! — შეღორინა მელოტმა. — მაშინ ისე იყო, ახლა ასეა, მე არ მოგვირ, სხვა მოჭრის, მაგ წყაროსაც სხვა დავებატონებდა.

— მაგ წყაროს და მაგ ხეებსაც უკვე ჰყავს პატრონი, ეგ ხალხის საკუთრებაა და არა ერთულუბისა. — თორნიკეს ბლოკობრე ექირა, თან ხატავდა და თან მალხობ შეხედავდა ხოლმე.

— აგე, ერთი კიდევ გამოჩნდა. — წარბეზაჯარულმა არხის სათისისკენ ვაიშვირა მძიმე ნიკაბი და ჩვენც იქით მიგახედა.

მხედარი წითელ ცხენზე იჯდა და ნაწრეტში მოაქუნებდა, აქეთ-იქით შეხეზბად იფანტებოდა ფლოქქებს ასხლტრილი წყალი.

— ტოლეა, — უმალ იცნო წრიამამ თავიცი წრინამძლოლი.

— ალბათ საბანაო რომ გაუფუქტა, იმან შეაშფოთა, — ჩაიციანა ცაგომ.

მოძალადეები განზე გადგნენ და რაღაცას ეტუტუნებოდნენ ტრაქტორისტს.

ტოლემ კახხალთან მოაქუნა ცხენი და ჩანჩქერქვეშ დააყენა, თვითონ შარვლის ტრეტებაკაწაწებული იდგა დამაზება და ძუა ფთვარზე ხელს უსდამდა ცხენს.

— „წითული ცხენის ბანაოა! — ცნობილი სურათია,

— ჩაიციანა ცაგომ და თორნიკეს შეხედა, — თუმა კი ბიქს ღრმაში შეპყავს ცხენი, — ცაგო ყურისძირებში უღიტინებდა თითებს ნაგავს და საბოლოოდ დამაშფოთდა ანაზოდ წრიაპავეთა სდლაც ტრაქტორის ქვეშ. ზოდან თუ ტრაქტორიდან, საპირი ზეთით მოსწორილი თითები ბალახებს შეახოცა და რაღაც არაკეთილსინდისიერად შემოძინა.

— შეგიბოლა, თაღა პაპა, წისქვილიმ წახვიდე და საფუკავს მიხელო, — უთხრა მხადაბლა. — ტრაქტორი ვეღარ განჩრავია.

თაღა პაპამ უნდოდ შეხედა წრიამს, ამას რას მეუბნებო. მეგრე ის მოძალადეები შეთვალავს.

— მშვილდ მაინც ვერ წვალ, იმიდენა თელა წამოაქეთეს, მაგ ხის დაკარგვა კაცის სიკვდილის ტოლია, — თქვა ნაღვლიანი ხმით და მულუხობებით დაქვევლ ფერდობს ერთხელ კიდევ აყავო თვლი, — რომ შეგეძლებოდა და ხე მაინც არ დავგინებინხა, კარგს ვიზამდით, მაგრა. აბა, როგორ? — ამოიხიზრა.

ტოლე წამოგვება თასს, ნაბანვეები ცხენი აქეთ, ფლტესთან მიება და ახლა ჩვენს შუა იდგა ონდვად დარცხენიანი და გაღიმებულა.

— ეგერი არიან?.. რომეოცი გინდა, გამომიყენე გინდ ჩხუბში, გინდ ჰიდაობაში. — თქვა ამაყად და მკლავებზე კუთვით დაიბრუნა.

— აქ მკლავები ვერაფერს გიშველის, თანამდებობის ხალხი ჩანს, გონებით უნდა ევიტო, — ცაგომ მკაცრად შეკრა წარბი და ისე შეხედა ტოლეს.

— თაღა პაპა რომ ამბობს, ხე არ დადებოთო, იქ ხომ მაინც დაგვირდებთ ჩემი გარჯა, ცხენით მოგუქირა გზას იმ მანქანას, რაზეც მორებს დადევნენ, იმისთანა ტრამპ ადღვიოს ჩავუყრი ბორჯილებსა, რომ ყველა საბურავი დაეჩუტოს, — ორივე ხელი შარვლის კვეთებში ჩაიწყო და მერე იქიდან მუშტისხელო ზღარბებივითოთინის ეკლემით აჯაგრული თვითხეცით ბორჯლებით ამოიღო.

თაღა პაპამ სახე დაიკოპა, მკაცრად შეხედა ტოლეს და თავი გადაქანია.

— არა, შვილო, ეგ არასოდეს არ გააკეთ, ზნე წვაიკილებდა, მტრობაშიც ვაეკაცად უნდა დარჩე, მუხანათობა რა ჩვენი წესია!

ზემოთ, გზის მხრიდან კაცის ყვირილი მოისმა. გრიგოლიჩო, — მელორტს ეძახდნენ. — უკვე დავმორთ, ახლა ტრაქტორი გვირდა, რომ დავუღოთო.

— აგე, უკვე მოაქეთ, — ტოლემ ნინის მოგებით შეხედა თაღა პაპას.

— რა ვეც, წაიღონ, ისევე მაგ ხის დაკარგვა მირჩევენია შენს წახედვასა.

— ვერაფერსაც ვერ წაიღებენ! — წინ წამოდგა წრიამა. — ვერ გაოგნებ, იმ კაცმა რა დაიძახა?.. ტრაქტორი გვექრებოდა დასადებადო. მორებს ისე ვერ აიტანენ ძარაზე, ამქვე კიდევ ტყეში როგორ შემოიყვან, კიდევ რომ გჭონდეს.

— ენად ნუ გაიკრიფე, მოკლდ თქვი, — შეუწყრა თაღა პაპა.

— ამქვის მიგერი ტრაქტორი იყენებენ, მორს ტროსს მოაბამენ და მერე ციხებით მალა აწევიზენებენ.

— ბიქს, ჰქუესთან ახლოა, აი, — თავისთვის ჩაილაპარაკა თაღა პაპამ.

წრიამა ცმუკავდა, აქეთ-იქით აწელებოდა, რიგრიგობით შემოგვხედავდა ხოლმე და ჩვენს თვალგზში თანაგრძნობისა თუ წაქეზების ამოკითხვას ლაბობდა.

— ეგ შენი მტოვ ერთი კვირა რა იწვალის, ელექტრომუხტის ვერ იბოვის თავის ტრაქტორში, — თქვა და ქვებუღანებით ჩაიჭირქილა.

— გასკვნაჩუღს რომ ჩაგვიყვანთ რაიონში მილიციის ძალით, მაშინ რაღას იზამ? — შემოუღღრინა შავტულებამ.

— მალ-მალე თქვე ხოლმე, არაფერი შეგეშალოს. — თილა პაპა ჩვენი სიძრაველით იყო გულმოცემული.

— მიტო, წამოიყვან ტრაქტორი და გზასთან ამოღო.

— მელოტმა წასვლა დააპირა.

— ეგ ტრაქტორი ვერსადაც ვერ წამოვა! — გასძახა წრიბამ.

— ნომრები შემიხსენი, უფროსო, და ისე გამოიშვი, — ვითომ თავი მოისაწყლა მიტომ, ჩახვიზინა და მერე მარჯვედ შეტბა კაბინაში.

ჩვენ ხან წრიბას შეგხედავდით და ხან მიტოს, რომელიც უშედეგოდ ჩხირკვლელობდა და ვერაფრით ხმა ვერ ამოაღებინა ტრაქტორს. თანდათან ვერძუნდებოდათ გურამის სიძლიერეში, ახლა კი უკვე იყო ამ სახელის დაძაბვის ღირსი.

— თუ შეგხვებუვართ, იქნებ ავგომუშავებინა? — გასძახა ცაგომ და მე მომიბრუნდა: — იდეურ თუ ტრაქტიურ პრობოლაში ზოგჯერ ჩვენი წინაპრებიც იყენებდნენ დეკლასირებულ ელემენტებს. — ჩაიფხუქუნა. — ბურა-მისა და ტოლიერანის წვრთნას სექტემბრიდან შევეუდგებო, ამ ერთხელ ასე იყოს...

მიტო ხან რას დავაჯავუო, ხან რას, რაკი ვერაფერს ვახდა, კაბინიდან ვაღმობტა, ერთი დაგვიბღვირა და ახლა კაპოტტევე ჩხრკავდა ერთმანეთში გახალაოთულ სადღეებს.

— რა გეპარტება, კაცი? — გამოსძახა მელოტმა.

— მომწყდით თავიდან, თქვენი... დღის იქით, ჩემდა თავად, ვინც თქვენიან სამუშაოდ ჩამოვიდეს, იმის დედა ვატრე მე, ხუთ თუმანდა კაცი უნდათ რომ მომაკვლევიზინო... თქვენ რა ხალხი ხართ, აი ეს თითისსიგრძე ბავშვები გარიგებენ ჭკუასა! — ისევ ახტა კაბინაში და ისევ გადმოვიდა.

შეგატყუო, რომ უნდა შემოგვხვეწიოდა, მაგრამ ეთაკლიეოდა.

— მოვიდა? — გასძახა წრიბამ.

— მოდი და მოდი... თავში ჭევა იხალე! — მიტოს ეტყობოდა, თვალში ებატარავა ჩვენი გურამი, თორემ სხვას რომ ეთქვა, ასე არ გაღიზიანდებოდა.

— მხოლოდ ერთი პირობით. — ჩაერია ცაგო, — იმ ხეებს მანქანაზე არ დატვირთავ, მერე კი, სანამ შინ წახვიდოდი, უკანვე უნდა ჩაყარო ამ რუში ამოთხრილი მიწა, ზემოდან კორიდან ბელტებს ჩვენ გავაწყუბოთ.

მიტოს სიბრანისადან სულ მიერ-მოერიოდა სხვენ, მაგრამ თავი შეიკავა, მხოლოდ ყანყარობის იტაცა ხელს და ლამის მოიგლოჯა ხორცი.

— კარგი... ვიზამ ეგრე, — თქვა ბოლოს.

ოქროსკბილებიანმა და შავტულებამ ტრაქტორისტრომ ამ ყოყმანში ნახეს, ხმა აღარ ამოუღიათ, აღმა წავიციან.

სახელოებდაკაბიწებული გურამი უკვე ძრავაში ჩხირკვლელობდა, დანარჩენები ველოლით, თუ რითი დამთავრდებოდა წრიბას მცდელობა და მერე — რა შედეგს გამოიღებდა მიტოსთან დადებული ჩვენი სამშვიდობო ხელშეკრულება.

წრიბა ტრაქტორს უკვე შეძვრა, სადაღაც ხელი შეყო და იქვე მდგომ მიტოს საქმიანი კაცის კილოთი მიუღლო: — დაჭოქე.

მიტო კაბინაში შევარდა და რამდენიმე წამის შემდეგ ძლიერ ძრავს გუგუნმა შეძრა იქაურობა.

თილა პაპა თავის ნაგზთან ერთად შორიანლო იდ-

ცაგომ ამრეზით შეხედა. მერე ტოლსეკენ მიბრუნდა და ხმა დაიძალა: — გულზე ხელი დაიდევ და ისე თქვი, ხომ ჩვენი მანქანისთვის გინდოდა ეგ ბორჯღლები.

ტოლე შეერთა, აირია, რაღაცის თქმა დააპირა, მაგრამ ენა დაემა. ყველას გაგვეცინა, თილა პაპას გარდა. მოხუცი გაკვრეხული ჩანდა. თითქოს არ სჯეროდა, რომ ამ ერთი შეხედვით მოხდენილსა და ქვეყნი ბიჭს ასეთი ლაღი შეეძლო.

ტოლე იდგა და სრუტუნებდა, სუნთქვავ ეტყობოდა, რომ ძალიან დიდხანს, მერე შეიშმუნა, ვანზე გაიხედა და ამოღერდა:

— თვიდან ეგრე იყო, მაგრამ თანდათან გამიარა ბოლოშია, მერე გასაპირში ჩაეარინდები რომ დაგინახეთ, სულაც თქვენ მხარეზე გაბოვდები.

თილა პაპამ კარგა ხანს უყურა ბიჭს.

— თუ ეგ მინც შეგიძლიან, რომ დანაშაულში გამოტყდები, შენგან კიდევ დადებმა კაცი, — უთხრა დამრიგებელურად.

ოქროსკბილებიანი წინ წამოიღა და ერთხელ კიდევ სცაღდა თავისი გაეატა.

— თილა ბატონო, ცუდებრადლოდ ნუ გვაცდენ ამდენ ხალხს, მოგვეცი მუშაობის საშუალება.

თილა პაპამ თავი გააწინა, ბოშობრა ნაგზამაც ავად შეტყუავა უცხოს.

— ლურასპოვიჩის რა პასუხი გავცეთ, ის მინც გეუთხარო.

— აქ მოვიყვანეთ და მე გავცემ პასუხს.

ოქროსკბილებიანს გინევა ადმოხდა, აჯავრულ მკერდში მუშტი ჩაიბაგუნა და გაბარუნდა.

ვა, თვალს გადავიწვინებდა და თან ქალარა უღვასს იწიწი-
ნობა.

მიტომ უქან დასწია ტრაქტორი, ციცივი ძირს დაუშ-
ვა და მიწის მისაყრელად მოიმარჯვა. როგორც კი მუხ-
ლური გაიწვინა, დრო ვიხსოვთ და კაბინაში ავხტი.

მითრე ის ასაკში იყო, რომ ჭერ არც ძია ვთქვოდა, მაგრამ აღარც ისე ახალგაზრდა იყო, ძმაბიჭურად მიმე-
მართა. ორივეს თავი აგაიღო.

— ხომ არ გეწყინებთ, ჩვენს პირბაბში ერთი ცვილი-
ლებმა რომ შევიტანოთ? — ვკითხე და, რა შევატყვე-
რობე არ ესმოდა, დავსძინე: — მაშინვემა სიგარეტის
წვევს თავი დაანება და ერთი ბლოკი უცხუბური სიგა-
რეტო უქანდა გვიყურა სახლში, იმას ვაღმოვიტან.

— ჰო, თქვი, რა არი გვეთი, რა ცვილილებათ? — სახე
გაენანა.

სანდა რამეს ვეცვილი, მეგობრებს გადავხედე, სი-
ცილოთ იფუტებოდნენ, ძრავის ხმაურში ხმაპილია ვლა-
პარაკობდით, თითქმის ვყვიროდით და ალბათ ყველა-
ფერი ესმოდათ.

— ამ გაქორი რუს ჩვენ ამოვავებთ, შენ კი წადი
და ისევ იგი ახვეტე ის მიწა, გზის გარდღარდომი მთა-
სავით რომ იყო დაზვიუული და გაგასწორებინეს. მერე
კი აქაურობას გაეცალე, შენც ბრაკონიერი არ ეგონო
ვინმეს.

— შენ კი გენაცვალე, ეგ რა კარგი მითხარია... მაგათ
ვაჩვენებ, როგორ უნდა კაცის ახუჩად ავღებთ, მერე
ხუთ თუნად გამირიგდნენ და მერე სამ თუნაზე ჩამო-
ვიდნენ, ალბათ მერე იმასაც აღარ მომეცოდნენ! — მი-
ტომ მაცალა, ჩავსულიყავი და ტრაქტორი აღმართს შე-
უქდა.

ბუები ტაშით შემხვდნენ, ეგ რა კარგი რამე მოი-
ფიქრო, ცვაგმ კორხით დამითრია და კბილებში გა-
მოსიტრა ალერსიანად.

— მართლა გიმუშავებს თავი, შე სახიზღარო.
მითოს მთელი სიჩქარით მიჰყავდა ტრაქტორი, ჩვენი
თვალს ვედევნებდით და ის გავაღწერებდა, საით წვი-
ლოდა, დამქირავებლებთან თუ ჩვენს დავალებუს შე-
სასრულეობდა.

ტრაქტორი ზუსტად იმ ადგილასკენ მიდიოდა, სა-
დაც ადრე მიწა იყო აზვიენული.

— შენ მოასწრებს, რაკი ტრაქტორმა უღალატათ
და მანქანა ვერ დატვირთეს, ბრაკონიერებს მანდ რალა
გააჩერებთ, ჩასხდებიან სატვირთოში და წავლენ, —
დარდობდა ცვაგო.

— ნუ გემოწინათ, ვერ გაასწრებენ, ეგერი ისეთი მგლე-
ბი ჩანან, შინ ცარიელ მანქანას არ წაიყვანენ, მორებს
თუ ვერა, ტრეტებს ხომ მოეყოფიან, იმიით დატვირთა-
ვენ, — დარწმუნებით ვვიცხობა თადა პაპამ.

ტრაქტორმა ცოტახანს იმუშავა იმ ადგილას, სადაც
ზვინი იღვა, ვიკევეთ, ვაი თუ მითოს იმ შარ-
ბიელებსა შეეშინდა, არაფერი ამტვიხონი და შინი-
საკენ მოუსევა.

— მე წავალ და ენახავ იმ ადგილს, ხელდახელ ავირ-
ბენ. — თქვა ტოლემ.

— სწორია, ხომ უნდა ვიცოდეთ, რა გააკეთა და რა არა,
— შეაქუზა ტოლე ცვაგომ, — თანაც კაცი პირველ სერი-
ოზულ დავალებასზე მიდის.

თადა პაპა არხის სათავისაკენ წავიდა და მალე ნიჩ-
ბით ხელში დაბრუნდა. მაშინვე გამოვეტყუე ნიჩაბი.
რიგბრობით ვაყრიდით მიწას, ახალგაზრდას რუ თან-
დათან ივსებოდა და შესობრეუბული კრილობის ნაწი-
ბურივით დაჩანდა ველს.

თადა პაპა იღვა, ხან ჩვენს მუშაობას ადევნებდა

თვალს, ხან ტოლეს გახედავდა ხოლმე, ტყისპირა ველი-
ანში რომ მიბრბოდა.

მუშაობას მოერჩით და მზეც დაიწვერა, ტოლემ კვამლი
ვზრუნა. ბალახიან ქალაქში გადავება ტოლეს ცენი და
ახლა მისი პარტიონის გამოჩენას ელოდა.

ტოლე დაბრუნდა და მოკლედ მოსქრა:
— მიწის შეხვეტა ვერ მოუსწრია, მაგრამ იმისთანა
ტრანშევა გაუქრია, ტანკიც ვერ გადავიღოს ზედ, არამც
თუ მანქანა.

თადა პაპამ ტოლეს მხარზე ხელი მოხვია და ხ-
ტის ბუნისაკენ გახედა, კარვად დააკვირდი და მიხე-
დები, ამ ხეობის სამკაული ეგ ადლიოათ.
ლამაზი ხეობა ჰქონდა წალექულს, მაგრამ მის ერ-
თიან სურათში მაინც გამოირჩეოდა ტყის ერთიანი ფო-
ნიდან ცადაწეული ათასწლოანი ხეების კორომი: უზა-
ნი და მუხა, თელა და იფანი.

— წამოდით ახლოს მივიდეთ — გვეთხრა თადა პა-
პამ. — ერთი რამე უნდა გაჩვენოთ. მართალია, ტოლემ
არ იცის ჩემი მოყვლილი ამბავი ხატის კაცზე, მაგრამ
მაგას რომ ნახავს, უფრო დანტერესდება და შეიძლე-
ბა ამბავი დიდი გულისყურით მოისმინოს.

ბეტონის კედელზე გადავიარეთ და იმ ნაპირზე გადა-
ვედით, სადაც არხი იღებდა სათავს.

მზე ჩაიღოდა, ეწირო ბილიკით საღამოს სითით აშ-
რიალებულ ქალაქში მიგამაჩვენებდა, მერე გასული რი-

ეუზე გაველით და ამით მივხვდით, რომ წყალსაცავს გავ-
სლით.

თადა პაპამ ის ადგილი გვიჩვენა, სადაც ძველი საქა-
რავიო გზა გადიოდა. მერე მთა-ლოდ მივუახლოვდით.
პიტალო ლოდი ქარ-წვიმით იყო გადაბანილი. იქნებ
წინაღობებით ავორბებული ლიბიათაც იყო გახეხილ-გაპრია-
ლებული, მხოლოდ ერთ ადგილას აჩნდა დიდი ფოსო.

— ამ ადგილას მიუბჭენია მხარე, იმიტომაც არის
ჩაღრეკილი. — თქვა თადა პაპამ და შევედით. უნ-
დალდა ამოვეცნო, ვის თვალში რწმენის ნაპურ-წკალი
გაურთა და ვის თვალში — ეჭვისა.

ბუკები ხელით სინჯავდნენ ჩაღრმავებულ ადგილს.
მართლა ნახებრეს ჰკავსო. ამზობდნენ.

პიტალო ნაბირზე მოვიცილეთ ფეხი.
თადა პაპამ შეგვიჩინა, მიმოიხედა და მერედა თქვა:

— აი აქ გამოტოპა როსტომ მეფის ამაღამ ჭაფიურის
შეშვებით დაძვინალი ლეაქოფი. ამ ადგილას კი სა-
დღოდოლის ცხენმა წაიფორხილა თურმე. დადიანის
ასულს ოქრის ქოში გასიდა და პიტალოზე დაძვინულა.
ახლა, ნახეთ, თუ ქოში ვანია და პიტალოზე დაძვინულა.

როცა ნაბურთაღის ნახვით ყველამ გული ვიჭერეთ.
მერედა დასძინა:

— ასეა, დედაბუნებას ყველაფერი ახსოვს, მისზე
მზრუნველია ნაკვალევს სამარადემოდ ინახავს... ძირი-
ანად მოთხრობი ხეები და გადათხრობი ფერდობები კი
იარებელს აჩინა.

— ეს ისე გამოიღის, რომ ბუნება ჩვენს ავტოგრაფებს
იტოვებს, — თქვა თორნიკემ.

— მაგრამ კარგი კაცისა და ავი კაცის ავტოგრაფები
დიდად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან; როგორც ის
ადგილი, სადაც ძირიანად მოთხარეს თეგა და წყლის
წარმოქმნით ბუნროს სულის ამოხდა დაუპირეს, აქეთ ეს
დღოდოლის ნაბურთაღი, ცოტა ზევით კი ჭაფიურის ნა-
ბურთაღი, — ფიქრიალად ამბობდა ცაკო.

ქვევით მოვიდიოთ და ნელა ვუახლოვდებოდით
წყალსაცავს. მასში, როგორც დიდ სარკეში, ისე ირეკ-
ლებოდნენ ახლო მთები, გამორჩეული კი ხატის ბუნრო.
ქვევით, ქალაქთან, მოფურტუნე ცხენი მოჩანდა,
მაგრამ ტოლს ერთხელაც არ გაუხედავს იქით, სხვა
ფიქრის იყო შევიდებული.

თადა პაპა დაფიქრებული მოგვეყვებოდა გვერდით.
— რაყი ერთი სუნი იკრეს, მგლები აღორ მოსაყენე-
ბენ აქაურობას. ფრონტელი მეგობარი მყავს, მაგარ
ადგილზე მუშაობს, იმასთან უნდა ჩავიდ დილაზეც. სა-
ნამ მოგზარუნებოდე, აქაურობას მიმიხედეთ, — გვეუბ-
ნებოდა.

არბის სათავესთან დავეშორდით ერთმანეთს. ჩვენ მან-
ქანაში ჩავხსნიდით, ტოლე თავის წითლოს მივეცილო,
თადა პაპა კი ნელა გაუსყვა არბისპირა ბილიკს თავისი
წისკილისაყენ.

კაკი ვაკიძის სტოპანა

მოთხრობი
ზიზი ზაბაძის მიერ

„მუხამბაზი. რომოწ წარს აპაპი.
„ავადმყოფი მფოსანი“. სტოპანი მისი.

1872 წელს აკაკი წერის „მუხამბაზს“. ამ ლექსში იგი ეცდებოდა, გან-
ვლილო ცხოვრების გზას გადახედოს. მისი ფიქრი, მისი ასაკის
კაცს ნახევარი ცხოვრების გზა უკვე განვლილი აქვს. როგორი იყო
ცხოვრების ეს ნახევარი? თურმე აკაკის სატოპანო მეთაურად და-
უღვლია, პირი და მუხამბაზი არც ახლა მორძება, მაგრამ მიანდ
იციინის, რადგან არ უნდა, რომ სხვას თავისი სატოპანო აგრძობი-
ნის.

რა სატოპანო აწუხებდნენ? თურმე ეს პირად სატოპანო არ არის.
მისი სატოპანო არა ხალაქდელი ცოცხალმცდარი სატოპანო და ეს
სატოპანო მისი საშროლო — საქარფიანი. ამიერკავკასიაში სატოპანო
სატოპანო კი სატოპანო იქნება — ოდესღაც მუხამბაზი, დღეს ფეხ-
შიშველი, თავზე ლეჩაქაბელი, სადათას ძილით მინჩნა, მისი კი-
რისოფალი. პოეტი კი, იციინის და ეს უკვლავ უფროს, რადგან ქრი-
სტულს ცრემლი უფრო შეუწევინს. მათ „რა იციან, რომ ეს გული
მეცდარია, რომ სიცილე ბევრჯერ ცრემლზე მწარეაო“, ამისას აკა-
კი. სიცილის მიწვევა კი ის არის, რომ თუმცა წარსულის მიმდინაზე
გული მწუხდება და აწუხო მტარწავს, მაგრამ მომავალი იმედს მპირ-
დება და სასაღვთო კარს ვიყო, თუ ჩემი სატოპანო ქორწილს მოვეც-
წრები, მოსვენებით დამეძინება.

ამიერიდან აკაკის ლექსში ამ ფეხშიშველი, ლეჩაქაბელი და ლის,
სატოპანო სახეა ბრინადა განმორძება და ლექსიდან ლექსში ივლის.
იგი სხვას მონებს, შეხედნილია და მოხიბული, ვინაურთ ვარდ-
ბა, იქ ია და ვარდს მტონია და ვერ ხვდება, რომ შაშხანაში საწამ-
ლაფი. სატოპანო ავადმყოფი, მაგრამ ჭარ არ მომცდარია, მხოლოდ
სძინავს; და როცა გაიღვიძებს, უნდა იმას დაამჩნევს, ვისაც მისი
სიცილით უნდა. სატოპანო ზოგჯერ ნესტინი ჰქვია, ცხრაქალაქული
ზის და გაიჭრება მოყვარე შეთვისების უსიარებს, ხანგინი შეუჭრებულ
ტკბილს აუშებს, ტკბილს ასმებს და დღენაცვლის ჩანეთ დღის
ტახზე უმღერის. პოეტი აფრთხილებს: ფრთხილად იყავ, მისი ტახი-
ლი ნანია ნუ გჭრა, განსაცდელს გაუმარადე, ტარობი, ავთანდი-
ლი და ფრადონი უნდა დასახსნელად მოეშურებინაო... სატოპანო რომ
რუსხედილის გამორძება დაიხსნა, ესეც ლექსიდან ლექსში განმორ-
დება და ეს იმელი აკაკის ბოლომდე გაყვება...

აკაკი ლექსს თურმე ზურჩულით წერდა...

აკაკის თავისმეტყველება და მეგობარს არისტო ქუთათელაძეს,
რომელიც 1875 წელს ქუთაისში „კოლხიდის“ სასტუმროში აკაკის-
თან დღეს აუგეს, დალით ჩურჩულით გამოადგინებს. აკაკის ფეხსაც-
მელებში ფეხები აქვს ჩაყოფილი, პერანგისან საფეხულის თხელი კალ-
ტო ჩაუცვას, ოთახში ფრთხილად დადის და ჩურჩულს. არისტო
თავს მოიმინარებს და სუდადამბული აკაკის თვალებს აღვერებს.
ბოლოს აკაკი ჩურჩულს მორჩება და არისტოს გადმოსაძებებს: „არის-
ტო, არისტო, ადგიე მალე და დასწერეო“

აკაკი უკარნაბებს და არისტო ქალადღე გულისფანცქალით გა-
დიტანს ლექსს, რომელიც „აღმათი-აღმათ მივდიოდი მე ნელა...“
აღმონანდება.

აკაკის დის, ანას ნათელი გიორგი ზაბახიძე იგონებს: როცა
აკაკი წერდა, რამდენიმე ხანს დადიოდა და ასე ფიქრობდა, ამ დროს
ბუტბუტი იცოდა, დაწერული ლექსს ასე სიარულით იმეორებდა. მარ-
ტო უნდა ყოფილიყო. უფრო თავის ოთახში წერდა, ბნირად ავიან-
ზედა...

გმელის სოქანა საღარიძე იგონებს: აკაკის ღამეს ოთახში ვუფეთ-
დი, ცეცხლი უნდა მენთო. გათენებადმე სულ წერდა, წამოდგე-

ბოდა, მივლიდა, მოვიღოდა, ცეცხლიან მივიღოდა და მერე ისევ წერდა. გათენებინას დაწვებოდა და ვიან სადღობისას ილიძებდო. სხეთორის მკვიდრი ივანე ცქიტაშვილი ივანებს: მე ხშირად მიხახავს აკაი თვის საწილ ოთახში, საწილზე გულაბა იწვა ხოლმე და მაღლა კეის მიხივებოდა, კარგა ხანს უცქერდა, წამოდებოდა, ოთახში გაიღ-გამოიღოდა. ამ დროს რომ შევხვდებოდი, ხნისამოღებულად ხელს ვაქწევდა, მანიშნებდა, ვარტუ ვადო, მერე დაქვებოდა, საწერი მავდა იქვე ეღვა, ლოკინთან ახლოს, დაწვებდა წერას, კარგა ხანს წერდა, შემდეგ ისევ წამოწვებოდა, კიდევ ადევნოდა და წერას დაწვებდა.

ღუქს რომ დაწერდა, ფურცლებს იქვე ავლებდა და მათი შეხახვა ხშირად ავიწყდებოდა. შემოტევა უფლო, რომ ნავტო ფურცლებზე დაწერილი ღუქები, მოსახსურებს ოთახი რომ დღუღაბე-ბოდა, გაუტანია და სანავგეში ჩაუყარა. აკაის მოურავს კობე ახლუ-შელიშვილს იბოლოტ ვართავასათვის უჩვენებია აკაის ორი ღუქი, რომლებიც მოსახსურებ ქალს ქათმის სახედრიდან ახო-ღია, შემთხვევით შეუხახავს და მისთვის გამოუცოდა. აკაის გარდაცვალების შემდეგ ეს ორი ღუქი დახვეჭილდა (იბოლოტე ვართავას არ ახსიხს, სახედღობს რომელი ღუქები იყო).

ნია პავრტორი-წერეთლისა ივანებს: აკაი დამით ჩვენთან დარჩა. მთერ დღეს შეადღისას წამოწოლილი იყო, კარი დახურული ჰქონდა და დღიწებდა. მე ძალიან ვამოყვარდა, რადგან არასდროს მისი სიმღერა არ ვამოყვანი, მერე ვთხოვე: რა ამაზე იყო, რომ მღეროდნენ-მთეი. მიიბახა: ჩემს დღეში არცერთი ღუქი არ დამიწერია, სანამ არ ვიმღერებო. ვერ ვიმღერებ და მერე დაწერე, ამისთანა ჩვეულება მაქვსო.

საუბნა წერეთელი ნათესავის ნაამბობს ივანებს: აკაის ერთი საინტერესო თვისება ჰქონდა — ღუქის წერის დროს ხმაავაღდა მღეროდა, ერო დღობს მე და ჩემი ბიძაშვილი ტყეში სანადიროდ მივდიოდით. აკაის სახლს რომ მივუახლოვდით, მამიდა ანა გამოგვევება და მივებოძო: „ბიჭებო, ღმერთი არ ვაგწერე, თოფი არ ისროლოთ, ბიძა ღუქს წერსო!“ „მამიდა, ოლოდ დავკვანახე, ბიძა რომ წერს, დღეს კი არა, თოფს კვრას აღარ ვინადერებოო“, ვუთხარი. მამიდად შეგავყვანა თვის ოთახში, ბიძა აკაის ოთახის კარი გამოღებულ იყო. ოთახში იმპაბრტყნული, აღუღებულ იდალი და და დღიწებდა. მისმა დღიწინა ძალიან ვაგვაოცა, რადგან თავის დღეში მისი სიმღერა არ ვაგვივინო. ჩაიღიწენებდა, შემდეგ ჩამოწებოდა, ცოტას დაწერდა და წაიციხავდა, შემდეგ იცვ სიარულსა და სიმღერას დაიწყებდა, ისევ ჩამოწებოდა და ცოტას დაწერდა. წერა

რომ ვართავა, მთელი ღუქი წაიციხა. ჩვენ ოთახიდან ისე გამოვიპარეთ, ვერც კი ვაგვაო.

სოცოტო მგალოლიშვილი ივანებს: აკაის უბოი რვეული დამქონდა, ზედ ბაწრით ფანქარი ჰქონდა გამოიბული, რომ დაიციხებოდა, რვეული თავითი ეღო. დწოლისას რაც ვახსენებოდა, რვეული წერდა.

ჩამე აზრი რომ დემაღებოდა, აკაის ისედაც ბადრი, ბრწინავალი ხსემ კიდევ უფრო გაუბრწინებოდა, ხელს მაღლ-მაღლ უღვაწებზე ისვამდა და ისწორებდა. მათნ იგი ვაბრუბდეს სიყვდილი იყო, ოცენებაში ვართული, ვინ იცის, ოცენებს სად არ დაბუჯავდა.

ვრავოდ რომაქიძე ივანებს: სახტუმბოში, ჩემს გვერდით, მომესმა ერთხელ აკაის სიმღერის მხგავის საუბარი, ამ საუბარში ნამდვილ სიტყვას ვერ ვაარჩევდი: ეს იყო ოთქის დღიწი. უსიტყუო სიმღერა. შემდეგ შევტიხე, რომ აკაის შემოქმედების წამი სეე იწყებოდა...

„ავადმყოფ მგოსნში“ აკაის გულს ჩანგური უხალისებს, ოცენებს ზღაპრ დააცურებს, სულს მისი წყრიალი სწუტრია. ჩანგურს ჭოჩა იავარდის აქვს, სიმი ბუღბუღლის ენისა, ფრთები — არწივისა, და პოეტს ამ ფრთების დაწავარდებს: მის გადამყოლ სიყვდილი ვეღარ ერევა, გული სიმებს ადნება და ციფრი, ტბილი ძალით იცლიება...

1874 წლიდან „ღრეობის“ რედაქტორია პარიზიდან დაბრუნებული სერგეი მესხი. აკაი ამ გაწეშო კვლავ აქვეყნებს თვის „ცხელი ცხელ ამბებს“ და სერგეი მესხის გრძნობს, რომ გაწეშს აკაის თანამშრომლობა პავრტორი სჭირდება. აკაი ბავშვივითაა, სულ მოფერება უნდა და სერგეი ერთ ბაჩაოში ამაზე კიდევ დალანაკობს: ისე ვეფერებო, ისე ვეცდები, როგორც ჩველს, რომ არ ვაპირვეულდებო.

ქართველი საზოგადო მოღვაწე თედორ სახოკია წერს: პირველი ოქახი იბილიში, სადაც აკაი ხანგრძლივად ცხოვრობს, ლიზა (ცელი-სახედ) ქვეყავაძე-მარჩანიშვილის ოქახითა. ლიზა გოლოვიცის (ახლანდელი რუსთაველის) პირსებტზე ცხოვრობს, იქ, სადაც ახლა გრიბოედოვის ქუჩის დასაწყისია. დიასახლისს იქვსი შვილი ჰყავს. ამ ექვსიდან ერთი, კობე, შემგომში გამოჩენილი რეჟისორი გამოვა. ამ ოქახში აკაის ერთი საუეთესო ოთახი, „ციფერი ოთახად“

სხამან (მარსანიდან მარჯაწინი);
 ბ. ტახტაძე, ვ. მუხამელი, ი. ვაშლიშვილი, კ. ვა. ხაძე, ა. ვარათელი, ღ. კლდიაშვილი, ლ. დარჩინაშვილი, ი. ნიკოლოში-შვილი, ი. კვიციანიძე.
 დანანი, ა. სპანი (მარსანი), ვალუანანი, ი. ბახტაძე, ი. პაპლაძე, ნ. ჯანოშვილი, თ. ხუციანიძე, ა. ბახტაშვილი, ჯ. ჯოჯოხიანი.

ქუთაისი, 1914 წ.

წოდებული, საკუთარ აქვს, ამ ოთახში მართლა ეწველურა ციხე-
თუბი: სახანი, ლამის ახაური, მთავრად, კლდის ციხედა
არის დაწოდებული. დიასახლისის სამსახურშიც ისინი
არის დაწოდებული. აქავე უფროსი, ზოგჯერ ეწოდებიან მწვა-
რეწვე კამლიან და ზედ მოეცოდნენ. აქავე დაუხრულებელი იმუნე-
რისა და მოსწრებელი სიტყვა-მასხვის მხმენელი დროს ტიხელ
აუბარში აბრუნდნენ.

აქავე მეფობისას „დროების“ რედატორის სერგეი მესხს. სერგეი
მესხის მეუღლის ექვე მესხის გადმოცემით. აქავე და მისი ქმარი და-
ნარაქში რომ გაერთობიან და საუბრის განახრებულად სასტუმრო

ოთახში გახლენ. ექვე სწორედ მაშინ შედის და აქავე ეუბნება აქ
ნისი მუდრებობა, თულოდ ჩამე უნდა დაგვიწეროთ. აქავე თან
ხმდება. ექვე და სერგეი მესხი სარედატორი ოთახში გახლენ
ქარს გამოხრებობს. პატარა ხანში კოლ-ქმარს ცხმის აქავე, თუბა
რომ დადეს და ზეპირად რადიუს იმერტობს. ერთი საათი აქ გა-
ივლის, რომ აქავე მუშენიერ ლექსს ან ფელტონის შემოტრენ-
ან ხანაშით აქავე „დროების“ რედატორის ხმირი და სასწრელო
სტუმრისა და დამეცევი აქ თუბს. ზაფხულობით, თბილისის სიციხე-
ში აქავეს ხალხიანუ ან ქილობუ ზეპირად უდუნენ, ზეპირდასე ზე-
წარს აბურავენ და პერანგინა წევაბა.

აქავე წერეთელმა უდღესი ამავი დასლო
ხალხური პოეტური საუნის მუხრებზე, კლდის ციხედა
და წესწავლის საქმეს. ქართული ზეპირმუშევი
შეცდისათვის ზრუნავს იგი ცროვნული მონ-
ის შემადგენელ ნაწილად მიიჩნევა.

აქავეს ბავშვობიდანვე დრად ქონდა ჩა-
წერტილი მშობლიური ფოლკლორის სიყვარული.
იგი ნიჭიერია ხალხური მოქმედების
მოციურ დასწრფროში გაიზარდა და იმთავითვე
იძულებდა ხალხური საუნის დაუშვად-
თელ წყაროს. პოეტის და, ანა წერეთელი.
გადმოცემის: „ჩვენმა მომამხატვრებმა ერთ-
მანეთში გაშორებმა იყოდენ ხოლმე, პატარა
აქავეს ჩაერთოდა და თითქმის ეველს სწიხ-
რად. შარბის გამოთქმის საქმეს უბრუნებ-
და ეველს. აჩავეს დაბოტუბობა ოქსში, არც
კაცი და არც პირტუბი, რომ არ გამოიქვია
ჩამე“.

თუ რა ცხოველყოფილ შემოქმედებას
აღწინდენ მშობალ პოეტზე ზეპირსიტყვე-
რების ნიშნებზე, ეს კარგად ჩანს „ჩემს თავ-
დადასახლებში“. დიდი პოეტი იყოჩნება: „ახა-
ვილი ზეპირება, საყავსკო შარბება და
ამბეობა იმდენად გამბეობა თანდათან, რომ
თავი გმირად დაიხსაბე“.

აქავეს პირველი და ზეპირ გამოხატულება
მრავალფეროვანი ალენიშვავს ხალხური საუნე-
რისი ურადღების გამახვილების აუცილებ-
ლობა. იგი მუდამ ხალხში ტრიალებდა და პი-
რადი შევადითი აფართობდა ფოლკლორის
მოუკარაღობა წრეს. პოეტი ერთ წერილში
ამბობს: „აი, ახლად სოფლებს ზღაპრებზე
ვათქმევიანებ ხოლმე და უნდა ნახოთ, ჩამ-
დენ სიტყვებს მითთან სპარსოვლ, რომელს
მე ან დაიწერებოდა მათზე, ან არ მცოდნით
მაგჩამ ნამდვილი ქართული სიტყვები კი
არას“.

კოთხულობით დღეს ამ ბტრქონებს და
უფალნი წარმოგვიდგება დიდი აქავე, დღბარ,
მეუბნელი შემოქმედი, რომელსაც ხელში
ფანქარი და რვეული უბირავს და სოფელ-
სოფელ მოგზაურობს. ხან სხვიტორის ვლბს.
კაცობას შეუდღის, ხან ნიხამა დადიანის
წიხებს, ხან კი თავის ვაწრედელ აცენს — სა-
ვანეს ესტუმრება. მერე ვახს ნიხორისაც
არ შევამნდებდა და ბულბულითი უფლად სა-
სიძლეროდ თავეწერილ შეუთვება მტრებებს.
საიარბეს, კირაფილას, ქალაურბას... შეკრებს
ხალხური ზეპირსიტყვერების ფანდოლებელ
ნიშნებს და შემდეგ ისევ ხალხს დაუბრუნ-
ებს...

კ ვ ვ ვ ვ ვ და სეგნეზილი სეგნეზი

აქავე, რომლის ძირითადი მოწოდება ქართული
ზეპირმუშევიტუბების პოპულარიზაცია
დასახა. ლამარაკობდა ჩა ეტრნლის მომ-
ვად ამოცანებზე, პოეტი აღნიშნავდა: „ჩემი
უშუაურები წამახალხებელი ზეპირსიტყვე-
რება. ამას უნდა შევსწირო ჩემი უკანასკნელი
მალ-ღინე და გაუცვლილო გზა“.

ფერხანის პირველი ნომერში დაიბეჭდა აქა-
ვის სპარსოვანი წერილი „ზეპირსიტყვე-
რის ვაწო“, სადაც, სხვათა შორის, ნაწავა-
რია: „ქართველებს დღეს სხვადასხვა საკი-
რებას რომ ვაწვებს და უაერებელი საქმეც
ვავაწვებს ვებრძობა, ვინ არ იცის? მაგჩამ არც
ერთი მთავანი კი ისეთი სასწრაფო არ არის,
რამდენი ზეპირ-გადმოცემების შეკრება-შეგ-
არება“.

„ქრებულში“ სხვა მრავალ საინტერესო
ფოლკლორული ნიმუშებთან ერთად გამოქ-
ვეულა თვით დიდი პოეტის მიერ წარწერილ
ზღაპარი „პროწეულის წყარა“ და მისივე
ვრცელი ეთნოგრაფიული წერილი „სხვიტო-
რი“.

აქავე მშობლიური სოფლისადმი მიძღვნილ
წერილში კვიპისათუბს სხვიტორის მოსახ-
ლეობის შემადგენლობას, გვაძლავს სოფლის
მოკლე ისტორიული სურათს, აღწერს მის
ფართობს და ფოვანს და მსწერლობს ადგი-
ლოვრი ხალხური მოქმედებები. ფერხანის
გამოცემა უსახსრობის გამო ნაადრევად რომ
არ შეუქმედოლიყო, უთქველია, ასეთი მრავალ-
ვალბნაჩივი საინტერესო წერილები სხვა
სოფლების შესახებაც გამოქვეყნებდნოდა.

აქავე არა მარტო შემეტივდა და პროპაგან-
დისტული იყო ქართული ფოლკლორისა, არა-
ნებ მისი დაუღალავი მკვლევრობა. ხალხური
პოეტური შემოქმედებაზე მის ბევრ მსებედუ-
ლებს დღესაც არ დაუტარავს მნიშვნელობა.
მავალითა, იგი სწორად განმარტავდა ფოლ-
კლორული ხეხებისა და გავცენის არსს და
ეს მოკლდა სრულად კანონზომიერად მიან-
დდა. ან მსწრე საინტერესოა მისი „შენიშვნა-
ნები პრომეთოსზე და შედარა-იაშოვნა“. იგი
მართებულად ხასხუბობს, რომ ქმუშლებანი
ამიარნისა და მებდას შესახებ გამოხატული
დაგზე წარმომავა, შემდეგ კი საქართველო-

დან ბერენება ისეხებს და თვისებურად გა-
აღორმებს.

აქავე თავის თეორიულ წერილებში ხში-
რად ხაზს უსვამდა საუკეთესო ფოლკლორულ
ნაწარმოების დიდი ესთეტიკური ღრმე-
შეცდების ძალას, მის შემეცნებელ ღრმე-
შეცდებს. მავალითა, მან ინტერესით განიხი-
ლა წვენი ხალხური პოეზიის ერთი მარგა-
ლიტაცია — „სომხალში ჩაგვეტ, ზედაც გა-
ველ“. რომელიც რადიელის „მოდინს“ შეა-
დარა და განაცხადდა: ამ ლექსს რუსთაველიც
კი მოწერდა და ხელსა:

დიდი პოეტი ხალხური ზეპირსიტყვე-
რის სიყვარულს ეველად უთუო საუთარ
შემოქმედებითი პრაქტიკაში ამევალებდა.

იგი ოსტატურად იყენებდა ფოლკლორის, თა-
ვის პოეტურ ქუბარში აწრობდა და ახალ ნა-
ქვლობასა და შემოქმედებით ვაარტებს აძ-
ლიდა. ბევრ თავის ნაწარმოებს აქავემ სა-
უფრადოდ დაუბნა ხალხური სიტყვებით
მტრებზე: განსაკუთრებით ხშირად იყენებს
ის ამიარნის ხალხურად ხაზს. ან უფრედებს
მთილოვრიერ გმირის საქართველოსთან ა-
გვებებს და მისი განიხილულუბა საქართვე-
ლის გამარტების მომახსენებლად ესხება.

კავკასიის ქვედა იყო
ამიარნი მოგებულა,
ყვავ-ყარანი ესოვდა,
დაფუთილი ქონდა გეული.

მოვა დრო და თავი ათუბებს,
იმ ქაბეს ვაწვეტებს ვებრობა-ვიბრი,
სიხარულად შეუცვლიდა
ამდენი ხნის ვახაპირი.

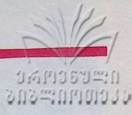
უფრედებს მთიურ თქმულებასა და გად-
მოცელებს ვაშლილი აქავეს პოეტი „შე-
და“ ან „ნაგოლა“.

პოეტის მბავრულ შედევრებში პატო-
რისა თვლებითაა ჩართული მრავალი ხალ-
ხური აზრობითი, ანდასა და ხატოვანი თქმა.
მის ლექსებს მრავლად გაუხარეს მიწოდებუ-
ბას არებებს ხალხური პოეზიის დამახასიათ-
ებელი სტილი.

ხალხური შემოქმედებით ვატაცება, მისი
უსაწარმო სიყვარული აქავეს სივდილობად
გაშუკა. სიციხეობის უკანასკნელ დღებზე
მცხოვრვამ პოეტმა დაწერა ანდერტი, რომ-
მითაც თავისი უკანასკნელი სურვილი გამო-
ხატა: „ვიყენას და დანარჩენ ჩემ უფრად ქო-
ნებს სრულ საქართველოში ვუტრებ ქარ-
თულ ეთნოგრაფიულ საწარმოებას, რათა
მან შეგპიობის და გამოცხეს ქართულად ზღაპ-

4

ხმა მომავლისა

I

მოვიღებთ ჩქვრად.
ჩვენი ოცნების ქარი
მოირეკება
ფორბანუწილ ნისილებს...
გასარბენს ვწვერავთ,
გულის რიტმი გვაქვს ჩქარი,
ეოპის გუნება
ძარღვებს სიცოცხლით გვიცხებს.

მოვიღვართ,
გვჭვრთ:
ზღვაურს ვავუშლით აფრებს...
მიწის რძით მმღავრობს
ულოტის იმედი — ფსევცი...
მთებს გადავსვრავთ,
სივრცეს მოვზავათ საფრენს,
მზის ნაფურ წყაროს
გავინაწილებთ პეშვით.

მოვიღვართ,
ვითარც
დღეთა ნაკადი მოდის, —
სინათლით უნდა
ავღოთ კილითკიდე...
ვეყოლო მიწასს,
გვიღან ვადავღეთ ლოდი,
ვმართავდეთ გუთანს,
ვზნავდეთ, ვთესავდეთ, ვშკილეთ.

II

დილა — ენძმლას დიმილი,
გულის ლხენად ესაღბუნება...
თუმცაღა ჩნდება ტკივილიც,
რომ კენხის დედაბუნება.
რაო, რად კენხისი?
რა ხდება?
რა სატკივარი შეპყრია?
ათი შეწყურეი მშაადდება,
უგნურნი როცა ხეს ჭრიან...

მუხს კენწროს ახმება, —
შხამმა ფესვამდე უწია.
წყაროს ხალაშით ამღვრვა
ცოდვაა, —
რად არ უწყუაწ!

ლაფვარი ჭვარტლის ღრუბლებით
შესაბრალოსად ხუნდება.
ბრძამს აღარ მოვენ კურდღლები,
ჩირგვში ბუღბუღი ჩუმდება.

ირემს ვინ უჭრობს სინსილას,
შვლეს ტუვით ვინ უსწორდება, —
ვინც ბავშვობაში ისმინა
ოპოლი ნაკის გოდება?!
ბეტონს თავს ურტუპავს კალმახი,
პირი სავცე აქვს... ტალახით!
უდროოდ ჭკნება ბალახით...
კვამლში ძლივს სუნთქავს ქალაქი.

III

როგორც არასდროს, საფრთხე
მატულობს...
ბეი, არაგვო, ფეხებგაკრულო,
მკვირცხლო ენჭურო,
ლაგამჩამბულო,
ტუეო, შღვგურად ჩამოკაფულო...
უნდა ვიშვლოთ,
მთაო შიშველო..
სრიოკს დავნაბავთ
წერგის სინდელით, —
მწვანედ კამკამა
კრთოდეს სინათლე.
ავაშრიადლებთ
ანდა ჩინარებს, —
ჩავკლავთ გრიგალებს,
ღვარტუფს მძვიწვარებს...
კაქლის ხეიდნებს

ავალივლივებთ,
ველი შეიბნევის
ფერად გვირილებს.
ტუეს გადავარჩენთ, —
ტუე გადავარჩენს,
ტუეს ვუბატრონებთ,
ტუე მოგვცემს ლენეს.

IV

ჩვენ შვილები ვართ, ტუე დედა
არის,
აღერსიანი, მწრუნველი, წყნარი.
მისი კალთის ქვეშ სიცოცხლე
ფეფუავს,
ნადირ-ცხოველთა, ფრინველთა,
მწერთა...
ვწყუხვართ, რომ დაგვცდა
(არსებობს იგი),
სინდისის ქენჯნა — „წითელი წიგნი“,
მუსულხობით ფესვების ჭაღვთა,
ტუეში ტრაქტორი? — რისხვაც და
სედაცეს..

ნუთუ მშვენება — ჩიხი და არჩვი,
შველი და მჩვი, კალმახი — ფუშანში,
დედფინი — ზღვაში...
გადაშენდება?!
გადაშენდება?!
რა ვუთხრათ მაშინ, რომ გვიტოხავს
ბავშვი...

რა ქან დედებმა!
რა თქვენ დედებმა!
ვეტეტავთ და... რატომ?
ვწამლავთ და... რატომ?
ჩვენს თავს ვლაღატობთ,
მამულს ვლაღატობთ...
რად უნდა იყო ჩვენზე ძლიერი,
უგულუო კაცი — ბრაკონიერი!
არა და არა! — აღვავლენთ ფიცად...
სიბეეე კმარა! — გაუგუნებს მიწა.

რბეი, ლეჭებეი და საზოგადოდ შეპირი თქუ-
ლებანი.

...თუ ვინცაღა ვინმე მოისურვებს ჩემს
სხოვანს პატუე ხცეს ვვირვინით, მე ვზნობო
ვას, გვირვინის საფასური შეიტანოს სხე-
ნებულუ ეთნოგრაფულ საზოგადოებაში შე-
მთა აღნიშნული მიწისათვის“.

დიდ პოეტს ხალხური საუწყის შერებისა
და შესწავლისას მუდამ მრავალი დაბრკოლე-
ბა ეკლბებოდა. ცნობილი მეცნიერი ექვთიმე
თაუაშვილი აკაცის ვარდცვალების დღებ-
ში ამბობდა: „დიდებულო მგოსანო, შენ ვე-
ლაწუ უკეთ გესმოდო, ხელიც მიწყავ ხალ-
ხურ სიტუვირების შერებას. მაგრამ მხარც

არავინ დაგიბრა: ორგანოდ გაიჩინე, მაგრამ
მწვანეც ცოტა აღმოჩინდა: ლექციებიც
წავკითხეთ, მაგრამ მართო „ვზამს“ გაიბა.
ბოდნე და ხელი კ არ შეგაწყუვს. ახლა ან-
ღვრითი დავიკოლე ამ საქმის შესრულება.
მაგრამ ვეშობი, ვათუ შენი ანღვრის დი-
ვიწურის საღმა“.

სახელოვანი მეცნიერის შუთი უსაფუძვლო
გაშოღვა. მადღერმა ქართულმა ხალხმა დი-
დი პოეტის ანღვრით არ დაივიწყა. მეცნიე-
რების სხვა დარგებთან ერთად ვითარდება
ქართული ფოლკლორისტიკაც. საქართველოს
მეცნიერებათა აკადემიის შ. რუსთაველის
სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტი-

ტუტში ომბოკდათა წელიწადზე მეტია არ-
სებობს ფოლკლორის განყოფილება, რომე-
ლიც საოავეში უღვას ხალხური საუნწის
შერებისა და შესწავლის საქმეს. მრავალი
ფოლკლორული ექსპედიციის შედეგად ინს-
ტიტუტის არქივში დაგროვდა შეპირსიტუვი-
რების დიდალი ნიმუშები.

დიდი პოეტის ანღვრის შესრულებაში თა-
ვითი წვლილი შეკეთე ჩვენს ნორჩებაც.
უკვე პი წელიწადზე მეტია, თურნალ „ნაკა-
დულს“ ამშვენებს განყოფილება „სტუტი-
რის საღბური საუნწე“.

ლაშქარი კუნძულზე

ძილის წინ კახა ყვირილებს ზღაპრის მკვლევარს

გიორგი ხაჩიანი
შაბაძარი
ბაიოზ ფოცნიშვილი

უკიდვანო ოკეანეში შეჭურასავით მოკიფე ერთ ლამაზ კუნძულს დასაბამიდან სიყვილით ემუქრებოდა ბორბოტი გველშაბი, მის მიერ აზვირთებული ტალღები ზოგჯერ ისე შეასდებოდა პატარა კუნძულს, გვეჯანგობდათ, სამუდამოდ მოგუდა სიციცხლის ეს ლამაზ სუნთქვაო... და აი, კუნძულს მფარველად მოეცონა ყოვლისშემუბ მზე, გამოჩნდებოდა თუ არა მზე, ძრწოლით შეპყრობილი ლურჯი გველშაბის ათრთოლებული ტალღები უმაღ უკან იხედდნენ, მოთვინიერებული ფინიებივით მიეყოფიანდნენ ხოლმე კუნძულის ირგვლივ და მის ქვა-ორიდან კალთებს გაუბღებდა ლაქავდნენ.

კუნძული ხალისსავით იყო მოქარავული ფერად-ფერადი ყვავილეებით, ზოდამუნე ბევრი იყო აქ და ოლეკ. შორს მთების სილუეტები და თოვლიანი მწვერვლები, პიტალო, ასხლებილი კლდეები და ქიუხები მოჩანდა.

მთებთან დაფეთებული მოკიფინება ქაუმორებული მდინარე, მგარამ გაიკავებდა თუ არა, მის ციკსა და კამკამა ტალღებს თვლენა ერეოდა, ისე მიზნობდა, გვეგონებოდათ, საცაა გაჩერდება და წაუკლესო.

ეს დალოცვილი ბუნება რამდენადაც საინოა და კეთილი, იმდენადვე რაგი და დაუნდობელია. ვაჩენს უწყინარ, უსუსურ არსებას, და უმაღ მსუნჯე მტაცებელს მიუსუს; სიეთის სიბოროტეს აადვენებს, რომ დავესლოს, მოშაამოს: ჰო, რა თქმა უნდა, ბუნება ბრძენია, აბა, მითხარო, რას დაუმსგავსებოდა სიციცხლით, ქვეყნად მარტომმარტო ლამაზნი, კეთილნი და უწყინარნი რომ არსებობდნენ, ან რა ფასი ექნებოდა ღღის ნათელს, რომ ღამის წყვილიდ არ

ენაცვლებოდეს მას. ჰოდა, ბუნებამ ამ ლამაზ კუნძულზეც მისცა ბინა სიბოროტეს იმბრტო, რომ კუნძულს მარადიულად ეცოცხლა, და სულ ასე მშვენიერი ყოფილიყო.

ერთ დროს ნადირ-ფრინველით სიდიარ კუნძულზე შემოჩრჩენილ, შიმშილისაგან დაჩაჩანაკებულ და გაციოფებულ მხეცებს საქმლის მოპოვების მერტ სხვა საზარუნავი აღარაფერი ჰქონდათ — დაწაწალებდნენ გაავებულები და საკბილოს ეძებდნენ. ნადირთ მეფენიც კი არავიინდობდნენ, ყველა სულიერს მესურავდნენ, ცხოველთა მოღვმას ამოწყვეტილი ემუქრებოდნენ. ზოგნი, უფრო ძლიერნი, მოხერხებულნი და მარჯვენი, არ ებუებოდნენ მათ. დაუნდობლად გლეჯდნენ, თქველფავენდნენ, ხრავდნენ ერთმანეთს მხეცები, საკუთარი ჭილაგის სისხლთა და ზორკით იყორავდნენ მუცლებს და ლამაზ კუნძულზე ერთთავად ყმუილი, ღრენა, დრტვივა, ქვევირილი, წყმუტუნი და ხავილი იდგა... და, აი, ერთ მშვენიერ და უწყინარ დილას, ტყეში გამოჩნდა ოდესღაც ამ კუნძულის მეკერი, მერე კი აქედან გადახვეწილი ხარი-ირემი, გვერდით ფური ასდევნებოდა. ფეხდაფეხ პატარა შავთვალემა ნუკრი მოჰყვებოდა. ისეთი კრძაღვითა და შიშით მოაბიჯებდნენ, თითქოს საკუთარ სამშობლოში შემთხვევით მოხვდნენო. მოდიოდნენ კისერმოღერებულები და ლამაზი, კეთილი თვალებით: გაოცებით შესტყროდნენ ვერავუღად გატრუნულსა და განაბულ ტყეს. მართთოღურე ხეებსა და მოცახტახე დადამიწას. შესტყროდნენ მესხლომოდრიკოლ სიციცხლით და ლამაზდნენ თავიანთი ალალი, გულწრფელი ფრუტუნით აქაურობისთვის კეთილი სული შთაებერათ, სიმშვიდე

დაებრუნებინათ. ბრუნდებოდნენ ირემები ლამაზი კუნძულით მთებიდან. მოდიოდნენ იქაურ უღრან ტყეებსა და ქიუხებში სიბოროტეს განარიღებულნი, სიყეთე, სიყვარული და ერთგულემა მოჰქონდათ, დროდადრო ხარირემი სიარულს ანელებდა და ყურებს ცქვეტდა. ალბათ გრძნობდა, ხეებსა და გაუფელ ბარდებს შორის სიყვილი რომ დაძარწოდა.

უეცრად ხარირემმა დაიფრუტუნა და გაქცა. ფურირემი სწრაფად აედევნა, პირმშოს გვერდობდა არ იცილებდა. ონავარი ნუკრი კი ზოგჯერ ბუჩქს მოეფარებოდა და პატარა ღრუნით ხასხასა ბალახს კორტნიდა. შიმშილუთი ფური ათრთოლუ კლი ხმით დაიზმუვლებდა, თითქოს ტუქსავდა და ისიც ბუჩქებიდან გამოძვრებოდა და ისევე კუნტარუშით აედევნებოდა დედას.

ქორბუღა ერთხანს შეჩერდა, მიაკურა, მიმოიხედა და რაკი დარწმუნდა, რომ სიყვილი ფეხდაფეხ მოსდევდათ, რაკი აშკარად იგრძნო უღრანი ტყის ვერავობა, ცეცხლივით აუბრიალიდა თვალეები, შეჩერდა, ამაყად შემოაბრუნა კისერი, სწრაფად გაოღდა წინ ფური და ნუკრი და მდინარეს მიაშურა. უნდოდა, მშველდობიანად გასცლოდა მოახლოებული მტრის ბასრ კბილებს...

რა გამოეპარებოდა გამოცდილ ხარირემს — უკან მგლის ხროვა მოსდევდა, მალე ვეფხვების ღრილი მოესმა, ლომების ბუბუნეც წამოეწიათ. მოშოვივინდნენ ტურები, მელოები, დათვები, ავაზები, აფთრები... დამშუელი მხეცები ხრო-ხროდ მოსდევდნენ იალალებიდან წამოსულ ირემებს.

ის იყო, ირემები მდინარის ნაპირს მიადგნენ, რომ პატარა ნუკრი გაოცებული შეჩერდა. აღტაცებულმა

კისერი წაიჭრებო და გულუბრყვი-
ლო, გაეკრვებოდა თვალში პაერ-
ნი მოფარფარე პატარა არსებები გაა-
ყოლო. არასოდეს ენახა ეს მი-
მიბიბივი ფერებით მოხატული ციცი-
კა ფროსისანი... პეპელა ნუკრისკენ
შემოფრიალდა, ეტყობოდა, იმასაც
მოეწონა შეფთვებულ ნუკრი. კარგა
ხანს იფარფარე მის ირგვლივ. სიხა-
რულისაგან არტყებულ ნუკრი ერთ-
ადგილზე რტყანავით ნუკრისკენდა,
თვალის აქეთ-იქით აციცებდა. უეც-
რად პეპელა ცხვირზე დააჯდა გაოგ-
ნიულ ნუკრს და კარგა ხანს აფრია-
ლო ლამაზი ფრთები. მიეფრია, ნა-
ხად შეუღრტინა ნესტოებზე. ნუკრა
ნეტარობისაგან თვალის ბრცდა,
ცდლობდა. მის ცხვირზე მოფრთხუ-
სე პეპლის არც ერთი მოძრაობა არ
გამოტყპაროდა. გაეფრიადა. ვატირ-
და...

მერე პეპელა აფრინდა. მაგრამ
შორს აღარ წასულა. ხან ზურგიდან
შემოუფრინდა ნუკრს და ხან თვალ-
წინ აუფარფარებდა. შეფთვებულ
ნუკრი უკანა ფეხებზე აიტრბა, გა-
დაბტა-გადმობტა. აეღრტრულა, კა-
რგა ხანს სდია. პეპელა უფრო და
უფრო შორს მიფრინავდა. ხტუნვა-
ხტუნვით მისდევდა ნუკრს.

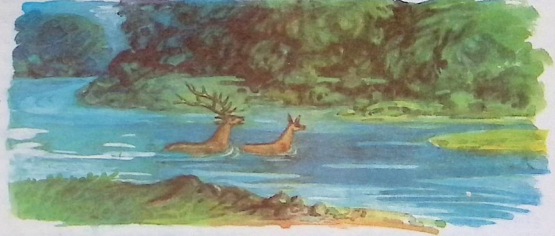
შუა მდინარეში მიღაფუნებდნენ
ირმები, შეუპოვრად მიიწვევდნენ წინ.
უეცრად ფური შეჩერდა. შემინებუ-
ლი თვალებით უკან მოიხივდა. შვილი
რომ ვეღარ დაინახა, ელდა ეცა. აც-
ახაჰანდა. შედგა. მაგრამ ხარისებმა
უბიძგა და უფრო წინ გაივლო.

როგორც ელა. გაღმა გააღწიეს.
ამასობაში მდინარეს მგლები მოა-
დგნენ. ყუბილით შეცივიდნენ წყა-
ლში. იმათ სხვა მხეცები მიჰყვნენ...
აქაფდა, აზვირთდა მდინარის მშვი-
დი. კამყამა ტალღები.

გავეშებული მგლები წინ მიიწვე-
დნენ. ცოტაც და წაიფრეწოდნენ ირ-
მებს. ჭკვიანი ხარი მიხვდა, რომ მხე-
ცებთან შეშმა გარდაუვლი იყო.
ფური ტყეში შეაგლო და თვითონ ჭი-
ჭურე შემობრუნდა. მინდორი ჭერ წი-
ნა ფეხებით მოსიწჯა, მერე ლინიერი
კისერი ფოლადივით მოიძრა და
დრუნჩით მიწა დაყსოდა, თითქოს
ეკაბორა. თითქოს შეევედრაო. მერე

შებებივით რქები შემართა. ერთი
ლონივრად ამოიქშინა, ამოიზმულა და
ამ ზმუილს წყველა-კრულვა ამოა-
ყოლო. გამჩენს წყველიდა ქობრულა.

პატარა ნუკრი კი კვლავ პეპელას
დასდევდა. კუნტრუთის დახტობა
არტყებული და აღარაფერი ახსოვ-
და. ანახდა ზურგს უკან საცოდავი
წმეტუნე მოესმა. მოიხივდა და და-
ინახა, რომ უკან მგლის, ვეფხვის,
დათვის, ავაზის, ლომის ბოკვერები
და ლეკვები ასდევნებოდნენ. ძალიან
პატარები იყვნენ, უსუსურები. დამ-
რავალეხლები და ვაფუებულები...
ახლად ფეხადგმულებმა მდინარეში
ვერ შეებდნენ. მშობლებს ვერ გაჰყე-
ვნენ და გამომლა დაჩინენ. იფიჭრეს.
როგორც ყოველთვის, ახლაც რძით
სასვს ძებუებით დაგვიბრუნდებთან

დევნილი. და დამშვიდდნენ. ერთხანს
იდგნენ. არ იცოდნენ, როგორ მოქ-
ციულაყვნენ, მერე მოზრდილებმა
ძიბვილაობა დაიწყეს. ერთმანეთს
თათები ურტყამდნენ. გორაკდონს,
ახლად ამოპრილ კბილებს კრებდნენ.
ერთმანეთს ყასიდად უღრენდნენ.
კრებდნენ. გაქციულს მისდევდნენ.
გამოქციულს — მოსდევდნენ... უფ-
როსებს მალე პატარებმაც მიმაძეს.
ამ გართობა-თამაშში ვეფხვის ერთ-
მა თამაშმა ბოკვერმა ნუკრს მოკრა
თვალი. შეჩერდა, უცნაური ცხოვე-
ლის დანახვით გაოცებულმა ხან ერი-
თი თვალით განედა, ხან მგორვით.
ხან ნუკრს ათვლიერებდა, ხანაც
პეპელას. მერე გაუბედავად მიუხა-
ლოვდა და კრძალით უკან აეტიხა
ნუკრს. ჰრელ პეპელასთან თამაშით
გართულ შეფთვებებს ყურადღება
არ მიჰქცევია. დანარჩენებმაც მოპ-

კრეს პეპელას თვალი. მოეწონათ და
ისინიც იქითკენ გაიქცნენ. გაკრე-
ბულმა ლომის ბოკვერმა აღმაცხად
ახედა ზედ ყურზე დაფრენილ პეპე-
ლას. ის ირავარი კი ახლა ვეფხვის
ბოკვერს შეფრინდა. არავის დას-
წყვიტა გული. ცალ-ცალკე ყველა
ესტმდა. ყველას აჩვენა თვისი ლა-
მაზი ფრთები, ყველა დაატბო მათი
ჯაღორტული სინარჩართ. ყველანი
გამბიარულდნენ, აცქეტდნენ, აკუნ-
ტრულდნენ...

ჰრელ პეპელას გადააიწყდა შე-
ფთვებულ ნუკრი, რომელიც გაბტრუ-
ლი განზე გამდგარიყო. ეწყინა ნუკრს.
გამბოზდა. წინა ფეხებით მიწას და-
უწყო გამტებით ცემა. პაერში იტ-
რბოდა და საბრალო თვალებით მი-
ჩერდა პეპელას... ლამაზი ჯაღორტარი
კი ჭიუტობდა. ახლოს არ ეკარებო-

და. ლომის ბუთხუხა ბოკვერს ეა-
ლურსებოდა. განაწყენებული ნუკრი
ლომის ბოკვერს ეძვარა. ძლიერად
ამოპრა დრუნჩი და ბურთივით გაა-
გორა. აწმეტუნდა პატარა „უფ-
ლისწული“, ძლივს წამობოზდა და
წმეტუნ-წმეტუნით უკან გაბაჯ-
ბაქდა. გაბრახებული ნუკრი ხან რო-
მელ ლეკვს ურქენდა და გააგორებ-
და, ხან რომელს. ჯაღორტარი პეპელა
თითქოს მიუხვდაო ნუკრს გაბრახე-
ბის მიზეზს, უმალ დააფრინდა ცხვირ-
ზე. განარებული ნუკრი პეპლიანად
გაიქცა. დანარჩენები შეშფოთდნენ
და უკან დაედევნენ. უფრო თამაშებ-
მა პატარები გადათელეს და დაწინა-
ურდნენ, თუმცა ფეხბარდ ნუკრს მა-
ინც ვერ დაეწვიენ. შეფთვებებს
ცხვირზე გარინდულმა პეპელამ უკან
გამოკიდებული ლეკვების წმეტუნე
რომ გააღწა შეპირული ისინი, წა-

1939

პაქ. სარ. კ. მარტოში
ხან. ხან. რქებზე
გიაღორტობა

მოფრინდა და ახლა სირბილით და-
ლილ ლეკვებს აუფარფრტა ცხვირ-
წინ მოპარგული ფრთები.

ყველა გახალისა, გამხიარულ-
და...

მშვიდობიანად განრიდების იმედ
აღარ იყო.

ხარიერემი ერთხანს გაქვავდა, გარ-
კინდა, დაიძვარა. თითოეული ძარ-
ღი დაეკიმა, კუნთები ამოებრა. მი-
წაზე დაწყობილი აალმსებულ რქე-
ბის ჟეგზოდან ცეცხლოვით ანთებუ-
ლი თვალებით ამოიხედა, მსველი
მიზანში ამოიღო, ერთი სახარლად
დაიზმველა და ადგოს მოიწყდა...
ორი დაწინაურებული მგელი რქე-
ბს აიტაცა, მერე თავი მძლავრად გა-
აქნა და გაფარტულები ძირს დაა-
ნარცხა, მალე სხვებიც მისაჯალა.
დაშველიო ხროვა დასისხრიანებულ
მგლებს მიესია და უმალ მოუღო ბო-
ლო. ქორბუდამ ახლა კამარაზე შე-
ბრტა ვეფხვს გააფრთხობინა სულს
და მგლებს ახლა დაუბოლო ვეფხვს
მისცვიდნენ; მაშინ გაავებულმა ვეფ-
ხვებმა ირგებს თავი მიანებეს და
მგლებს ეძებრნენ... ლომებმა კი ერ-
თი მეფურად დაიღრიადეს და ირგებს
გამოიკიდნენ. გააფრთხებულმა ხარ-
ირებმა ერთი ლომი სასიკვდილად
გაფატრა... მაგრამ დაიბრტა დაილა-
ლა, ვეფხვში ღონე გამოვლია, ვე-
ლარკ კისერი ეჭირა ღონივრად... უკა-
ნასკნელად მოიკრიბა ძალა. რქები
აღმართა, თვალები ღრუბლიან ზე-
ცას მიამკრა და ერთი ძლიერად და-
იყვირა, ასეთი ყვირილი უხმოდა
ხოლოდ იალადებზე გულისტროს...

წაქციეს საბრლო ხარიერემი, ან
ლამაზი კუნძულის უკანასკნელი
მშვეინება. ეგლო მტერთან უთანაბრო
ბრძოლაში განჯმირული და ნადირი
მეფის ჯილაგნი ხარბად ზგრებდნენ
მის კამკამა სისხლს. დანარჩენები
განზე იდგნენ, მაგრამ მალე საღორ-
ღელაშვილი მხეტია მოდგამდ ეგლარ
გაუძლო კუქის ცდუნებას, ლომებ-
საც აღარ შეეპუტუნენ, თავგანწირვი
ეტაკინენ და პირიდან გამოვლიოვს
გემრიელი ლუკმა. ძვირად დაუჯდათ
იმ უბედურებს ღომების შეურაცხ-
ყოფა. ატყდა გნისი, ღრიალი, ყმუ-
ლი, ღმუხი... აღარვინ დაუღვედა,

ვინ ვის გლეჯდა და ვინ ვის სკამდა.
ვეფხვები, მგლები, ავაზები, დათვი-
ნი, ფოცხვრები ერთ ჯუნდად შეიკ-
რნენ, ჩააკედნენ და სასიკვდილოდ
ჩაეხვივნენ ერთმანეთს. ყველაფერი
ერთმანეთში აირია, აიზილა. აითქვი-
რა: ტყე, წყალი, ცა, დედამიწა. ყვე-
ლაფერს სისხლის ფერი დაედო, ყვე-
ლაფერი თროდა და ცაცხანებდა.
შეშინებული ყვავილები თავისსავე
ფოთლებში ჩაიბუზუნენ...

მდინარის გაღმა-გამოღმა სისხლი
და ცხოველი ტყავ-ბალანი ერთმა-
ნეთში აზვილიოყო. სისხლად ქვე-
ლიყო თვითონ მდინარეც, სახარ-
ლად ყმოდნენ მომაკვდინე, დაე-
ლეჯილები, დაფლეთილები... მეცე-
ბნი ერთიანად გაწყვეტილიყვნენ, თი-
თო-ორიოლა გაიძვრა მელა და წუწუ-
კი ტურალა გადარჩენილიყო. ირგე-
ლიე ზებებზე ჩასაფრებული ყვე-
ყორნები გნისით აფრინდნენ და მი-
წაზე მოფენილ ლეშს შეესივნენ, მე-
რე გადარჩენილი მელა-ტურებიც ხა-
ლისიანად მიუტუქდნენ საკუთარი
ჯილაგის სისხლის ტბორებს და ხარ-
ბად დაუწყეს სვლება.

სწორედ მაშინ აუღუნდა პატარა
კუნძული, შეირყა და შეზნარდა,
თითქოს ვულკანმა ამოხეთქაო, მიწა
აზვირდა და ზეცა ჩამოწვა კუნძუ-
ლები.

პატარა კუნძული საშინელი უბე-
დურების მოლოდინში გაიანაბა, შე-
შინებული ელოდა განჯების მკაცრი
განაჩენის აღსრულებას.

მაგრამ გადარჩა კუნძული, დამ-
ვიდა, დაწყნარდა.

სალამო ხანს გიგლმა ნიამბე დაპ-
ბერა. მოწმენდილ ცაზე მოფარე ავა-
კაშდა, ლამაზი პეპელა წითელი ვარ-

დის ბუჩქზე სთვლემდა, ხოლო იქვე,
ბუჩქის ძირში, თამაშობდა და კუნ-
რუშით დალილ-დაქანტულ ნუქას
ლვიძლი და-მძვივით ჩახტებოდ-
ნენ ბუთხუზა ბოკვერები და ლეკვე-
ბი, მშვიდად ეძინათ პატარებს, უღ-
არდელად ფშვინავდნენ, ღროღარო
თუ წამოიწყებულენებდნენ ძილში.

პაპა და შვილიშვილი კარგახანს
მდღობარედ შესსკეროდნენ ერთმა-
ნეთს.

— მერე, პაპა, მერე რა მოხდება
კუნძულზე?

— გამარჯვებული სიკეთე დაბრუნ-
დება, შვილო. გათენდება. გილიძე-
ბენ მიძინებულ პატარებს და დამ-
შველები ყველანი ერთად ატირდე-
ბიან.

— მერე, დედებე მოვლენ?
— მართო კეთილი ფურირემი
დაბრუნდება, შვილო.

— დანარჩენ პატარებს რაღა ეშვე-
ლებათ?..

— ფოქრი ნუ გაქვს, ფურირემი
ყველას მოაწოვებს ძუძუს, ყველას
იშვილებს, დაზრდის, დაავაჯაცებს.

— მერე, პაპა? მგლის ლეკვი ხომ
ისევ მგალად გაიზრდება?

— ჰო, შვილო, ავაზის ლეკვი —
ავაზად, ვეფხვის ბოკვერი—ვეფხვად,
ლომისა—ლომად, მაგრამ ფურირე-
მის რძით გაზრდილებს სიხარბე მო-
ეპობათ და სისხლის ძარღვები სი-
კეთით გაეცესბათ.

— მერე, სიბოროტე ისევ რომ გა-
ცოცხლებს?

— მაშინ ალბათ, ლამაზი კუნძული
კვლავ აბობოქრდება, უკანასკნელად
დაიგმინებს და ისე დამთავრდება მი-
სი არსებობა, როგორც ზღაპარი და-
იწყა — იყო და არა იყო რა.

— არა, პაპა, ეგ არ მოხდება, ლა-
მაზი კუნძული ხომ საქართველოა,
საქართველო კი მარადყამს იცოც-
ლებს!

პაპა შვილიშვილს მოეხვია, მკერ-
ღზე მიიკრა და აღერსიანად უთარბა:

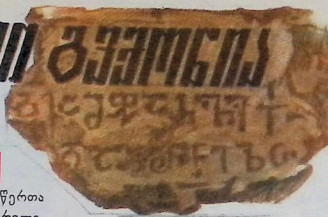
— ჰო, შვილო, საქართველოა ბე-
დი შენზეა დამოკიდებული, სიხარ-
ბემ არა გძლიოს, კეთილი იყავი და
სიბოროტეს ებრძოლე.

ჩემი ბანძი ბუნძი

ზურაბ სარგველაძე,
პროფესორი

საქონელი

უძველეს ქართულ ხელნაწერთა უმრავლესობა ტყავზეა დაწერილი. საწერ მასალად გამოიყენებოდა ცხვრის, თხის, ხბოს, კრავის ტყავი. იშვიათად გამოიყენებოდა სხვა ცხოველთა ტყავიც; ამ თვალსაზრისით ძალზე საინტერესოა 1578-1605 წლებში გადაწერილი გულანის ერთ-ერთი მინაწერი, რომელშიც გადაწერილი ამბობს: „აქა ირმის ტყავი მომივლია“.

ტყავის დასაწერად მომზადება საკმაოდ რთული პროცესი იყო და იგი დიდ დახელოვნებას ითხოვდა. ტყავის წარმოებითა და ვაჭრობით მთელ ევროპაში იყო ცნობილი ქალაქი პერგამონი (ამჟამად მის აღდგენაზე არის თურქეთის ქალაქი ბერგამო). პერგამონი იყო უძველესი ქალაქი მცირე აზიაში. პერგამენტი, რომელიც ჩვენი ენაში მოგვიანებით შერმიდის ტყავზე დაწერილი ხელნაწერთა აღსანიშნავად (გავისენით გლავტიონის „ანგელოზს ეკირა გრძელი პერგამენტი“), სწორედ ამ ქალაქის სახელწოდებიდანაა წარმოქმნილი.

ძველი ქართული ხელნაწერთაათვის საშუალოდ ტყავის 200 ფურცელი იყო საჭირო. თუ მისაც ვაითოვალისწინებთ, რომ თითოეულ ეკლესია-მონასტერს, სულ მცირე, 10-მდე წიგნი მაინც სჭირდებოდა მხოლოდ ლიტურგიის მიზნით (ეკლესია კი თითქმის ყველა სოფელში იყო), ნათელი გახდება, რა დიდი მოთხოვნილება იქნებოდა ამ ძვირფას საწერ მასალაზე.

სადეკორატივო, რომ ტყავი საქართველოშიც მზადდებოდა. ამ მხრივ უკრადღებებს იტყვის ერთი ცნობა, რომელიც დაკეულია XIII საუკუნის ოთხთავის ანდერძში, სადაც ნათქვამია: „ამათ ოთხთავთა ეტრატისა შემქმნელსა სუფს შეუნდენეს ღმერთმან“.

შესაძლოა, ეტრატის დამზადებას ნიშნავდეს „ეტრატისა კახეშვი“. საინტერესოა ერთი ხელნაწერის (წმიდათა ცხოვრება, 1081 წ.) გადაწერილი ანდერძი, რომელშიც მოხსენიებულია ხრისტოდულე ებრაელ-ყოფილი, „რომელ ამის წიგნისა ეტრატი ყოველ მას უკაზმავს“.

საწერ ტყავს, როგორც ძველი ქართული ხელნაწერების ანდერძ-მინაწერებიდან ჩანს, ჩვენი წინაპრები უწოდებდნენ ეტრატს, ქარტახს, ქარტახს.

ეტრატი ნასესხები სიტყვა ჩანს. საფრეზოლოა, იგი მომდინარეობდეს ბერძნული სიტყვიდან ტეტრახს, ტახტ-რახტს, ოლინდ მოლიანად ნათელი არაა თავიკლური ტ-ს დაკარგვის მიზეზი. არაა გამორიცხული იფანე ჯავახიშვილის მოსაზრებაც, იგი ფიქრობდა, რომ ეტრატი შესაძლოა მოდიოდეს ბერძნული სიტყვიდან „ფთარტოტს“ (ფაფუქტებელი. ცნობილია, რომ ჰელიო, რომელიც აგრეთვე გამოიყენებოდა საწერ მასალად, შედარებით ადვილად ფუქვდებოდა).

ეტრატი გვხვდება ძველ ქართულ ხელნაწერებში. „მამათა ცხოვრების“ ხელნაწერის (982 წ.) გადაწერილი მომგებელს (დამკვეთს) სწერს, რომ მან უდღმეტი ეტრატი გამოიყენა სხვა წიგნისათვის და, თუ მომგებელი მას ცვლავად დაავალდებს წიგნის გადაწერას, ეტრატს აუნაზღაურებს: „მიხარიან, ეტრატი გიზოლ“.

979 წელს გადაწერილი ოთხთავის გადაწერილი ამბობს: „სხუაი დიად მრავლი განგებთა ვერ დავეწერე მრავლისა მიზეზისათვის და ეტრატისა არქონებთა“.

ეტრატი რომ საწერად უკეთესი განხილარყო, კვერცხის ცილით ამუშავებდნენ. „მარხვანის“ ხელნაწერის (XII-XIII სს.) გადაწერის უ-

სოვია ფოთათათვის კვერცხი-მარხვანით არ მიუციათ. გადაწერის სამაგიერო იმით გადახდებოდა, მათთვის კვერცხი-მარხვანის ამბავი ხელნაწერში ნაწილობრივ იქნა და, ამდენად, თაობათათვის გადაუცია: „ფოთათა კვერცხნი ვხსოვენ ეტრატისათვის. ვერ მომცნენ, კუარანათამცა დაურჩებთან ქათამნი, თქუენცა თქუთ, ძმანო საყუარელნი“.

ეტრატის კვერცხით დამუშავების წესი აღწერა თავის „ქიმიასში“ ვახტანგ მეექვსესმ.

ცხადია, ეტრატი ყოველთვის ვერ იქნებოდა მთლიან ხარისხისა. „ფსალმუნის“ ხელნაწერის (XIV ს.) გადაწერილი წიგნის დასაწყისშივე ჩივის: „ვიი, რა გენა ამა ეტრატის გადაწვილვებან“

„მსუქანი“ (ცხიმიანი, ცუდად გაფხეჯილი) ეტრატი საწერად ცუდი იყო. XI-XII საუკუნეებში გადაწერილი ფსევდო-მაკარი მეგვიპეტელის თხზულებათა გადაწერილი ამბობს: „მსუქანი კაცთა მავთი, და შეტად — ეტრატო“.

უინტერესო არ უნდა იყოს ის გარემოება, რომ 1031 წელს გადაწერილი „ჩრულისკანონის“ ხელნაწერის გადაწერილი ბასილის მეტსახელად ეტრატო რქმევია: „უსცაად მწერალი ვლახაჲი ბასილი-ეტრატაი ლოცვათა მომხსენეთ“.

საწერი ტყავის სახელად ძველ ქართულ ტექსტებში ქარტატი-ც იხმარებოდა. დაეთი ამბაშენელების ისტორიკოსი წერს, დაეთის საქმეები „რავლინას ქარტაზან და მელანანს დაეთისა აღწერას“ (ქართლის ცხოვრება; I, თბილისი, 1955, გვ. 311). არსენი კათალიკოსი სწერს ზედაზნის მონასტრის წინამძღოლს, მიქაელს: „ქარტაი იგი... აღმოვიკითხეთ“.

იყენებდნენ თუ არა ჰილს (პაპირუსის) ქართველები საწერ მასალად? საინტერესოა, რომ ჰილზე გადაწერილი ორი ხელნაწერი, რომლებიც ზევნამდგ მოაღწიეს, პალესტინაში, საბაწმიდის ლავრაშია შექმნილი. ერთ-ერთი მათგანის მხოლოდ ნაწილია ჰილზე დაწერილი (1949 წ.), მეორე ნაწილი კი — ეტრატზე (129 წ.). შეიცავს იგი იაღვარს (საგალონიტებს). ამ ხელნაწერს ჰილ-ეტრატის

იადგარს უწოდებენ. იგი X საუკუნით თარიღდება. ეს ხელნაწერი სინას მთაზე ინახებოდა. იგი იქიდან ჩამოიტანა ცნობილმა რუსმა მეცნიერმა პორფირიმ უსპენსკიმ (1804-1885 წწ.). ამჟამად ხელნაწერი ინახება საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტში.

უსპენსკიმ პალესტინიდან ჩამოიტანა ქოლხე დაწერილი მეორე ხელნაწერის ორი ფურცელი. ხელნაწერი ფსალმუნთა ტექსტს შეიცავს. იგი X საუკუნეშია გადაწერილი. ამჟამად ინახება სინას მთაზე.

ქალღი საწერ მასალად ჩვენში X საუკუნიდან ჩანს. სიტყვა ქალღი (ძველ ქართულში გვაქვს ქალღიცი) სპარსულიდან არის ნასესხები. არაბებმა გაავრცელეს ქალღი მთელ მსოფლიოში. ჭერჭერობით ცნობილი ყველაზე ძველი ქართული ხელნაწერი, რომელშიც ქალღი აღიწერა, არის იადგარი (X საუკუნის შუა წლები). XI-XII საუკუნეებში ქალღიზე გადაწერილი ხელნაწერების რიცხვი თანდათან იზრდება.

ბულის (XVII ს.) მინაწერი. რომელიც ეკუთვნის. რომ გადაწერილი ქალღილი საქაოლ ჰქონიათ: „როსტომ მეფის გედნიერობითა ქალღილი ბევრი იყოს და სხვას არას დაეზარდით“.

ქალღილი დაწერამდის უნდა გავანამებინათ. ან კიდევ გაუღესათ. გაუსამებელ ქალღილზე წერა ძნელი იყო. „ხელი არ გამოდიოდა“.

ფსევდოდიონისე არეოპაგელის შრომების (XI ს.) გადაწერის დაუწერია: „გლახაი ქალღილი ჰასეთსა ჰქვიან“. მართლაც. მელანი გართულა და ამის მიზეზი ქალღილის გაუანამებლობა ჩანს. „მარხვანის“ (XVII-XVIII სს.) ხელნაწერის გადაწერილი ჩივის: „ეს ქალღილი გაუხამებელი არის და მოსწრაფებითაც დაიწერა, და კარგი ხელი აღარ ღავეძიე“.

ამიტომ გადაწერები მადლობით ისწავებენ ქალღილის გამლესველთ ან ამ საქმეში ხელის შემწყობთ. XVI საუკუნის ხელნაწერის (პარაკლიტონი) მინაწერში ნათქვამია: „ამ ახლის ქალღილის მღვსავსა პეტრეს შეუნდვენს ღმერთიან“.

მაცნე
მოლოდინე

ზამთრისპირია. ჭერ აუტყრელდით ხეებს მწვანე სამოსი, მერე სულაც გასცვივდათ. მიწა ფერადი ხალიჩები მითიჩია, გამოშვლდა ბუნება, მხოლოდ ნაძვებმა დიანარჩუნეს მწვანე ქურჭები; დამარტოხლდნენ ფრინველებიც. ქარი გაადა. საშინლად ახმაურდა, ეხეთქება ხის ტოტებს, ამტვრევს, უმოწყალოდ გლეჯს აქა-იქ შემორჩენილ თითო-ორილა ფოთოლს. ღმუის, ზუზუნებს ქარი, პაეური ახვეტილი ფოთლის კორიანტელს აყენებს — ბეპუბის ცეკვა გეგონება.

ადამიანები სახლებში ჩასხდებიან, თბილ, მოღუღუნე ღუმელებთან მოკალათებულან, გულარხინად არიან ზამთრის სარჩომომარაგებულები — სითბოც აქვთ და სინათლეც.

გაზეთ კი ღმუის ქარი, ღობე-ყორეს აწყდება; თითქოს მიწის პირიდან აღდვილან ყველელებიც, გავეციებული ბალახი პირველი თოვლის მოლოდინში კანკალებს, ყველაფერი ნაღველს მოუცავს, მაგრამ ეს — გარეგნულად. გულში დიდი იმედი აქვთ, ეს იმედი სიცოცხლის კვლავდაბრუნების ნატვარაა, მომავალი გაგფხულის აღრანი მოლოდინი.

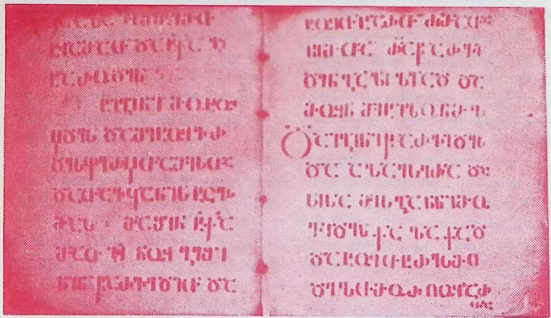
ირინე აბახანძე,
სახტერ, კობოლის 1-ლი
საშუალო სკოლა, IX კლასი.

ღილის ჩანახატი

უკვე თენდება,
მტრედისფერი ერევა ზეცას
და სადაცაა, აღმოსავლეთით
ამოცურდება კაშუაშა მზეცა
და გაღმოაფრქვევს მცხუნვარე
სხივებს

ჩაძინებული ქვეყნის თავზედა,
მწყემსი კი თვისი შავი ნახადით
ცხვრის ფარას შეგაფნეს მწვანე
მთაზედა.

სადმე ბუჩქნარში ნაწი ბულბული
კვლავ წამოიწყებს დღლის
სიმღერებს,

სანამბი ლავციონარის ხელნაწერის ფრაგმენტი (VII ს.)

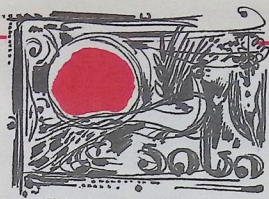
ქალღილი ძველად ჩვენში არ მზადდებოდა, იგი შემოჰქონდათ. XVII საუკუნის ერთი ხელნაწერისათვის ქალღილი განჯაში (ახლანდელ კიროვანაში) შეუქმნიათ: „ესე ქალღილი განჯას ვიშუე“.

საინტერესოა სამკურნალო კრე-

„მეტრაზის (XVII ს.) ხელნაწერს აქვს მინაწერი: „ღმერთო, შეიწყალე ამ გულანის მწეხავი და მღვსავი იოანე კალანდაე“.

მომდევნო წერილში ვისაუბრებთ საწერ ხელსაწყოებზე.

წიგნი კორნელიანი თარგმანი

უელმოღერილი ლამაზი შველი
წუაროს ციმციმა წვეთებს იგემებს,
გულს გაიგრძობს, მერე

კუნტრუშით

ჩაიკარგება დაბურულ ტუქში
და ნაირფერი ფიოლების შრიალს
გაიგონებენ ჭიხვებიც კლდეში.

რუსულან სურმანიძე,
ხულო, უინჩაურის საშუალო
სკოლა, IX კლასი.

ბეძახისი

იმ მაღლით სავსე ქართულ მიწაზე,
სადაც ოდღღან ხარობს ვენახი,
სადაც ბრადღან ხართ ინარჩუნებდნენ
თითო გოჭ მიწას, —

ახლა გეძახის,

გეძახის შენი წინაპრის ძეგლები —
მადლიანობით დაჩეხილ მკლავთა,
იმ დაჩეხილი ვაზის ნერგების
საპატრონებლად

გეძახის ახლა.

გეძახის სისხლით მორწყული ველი,
მამა-პაპათა სუნთქვით ვამთბარი
და ქეთევანის ცრემლებით სველი
გეძახის შენი

ტურფა მთა-ბარი.

ის მარტოხელა ვარდი გეძახის,
ელლ საფლავზე რომ ხარობს

მარტო,

შენი ბავშვობის კერა გეძახის
და დასაკრეფი მტევანი ვნატრობს.

მამა ახათიანიძე,

სამტრედია, რკინიგზის 24-ე
საშუალო სკოლა, IX კლასი.

ლაშქრობა ცინიანა

მე და ჩემმა ამხანაგებმა ციხიის
მთის დალაშქვრა გადაწყვიტეთ და
კიდევ შევასრულეთ გადაწყვეტილებ-
ა. მე ჩემი ერთგული ყურშაც წა-
ციყვანე თან. მთის კალთას შევუყუ-
ვეთ. გაავივირდა. — უპ, დევიდალუ!
— ისმოდა ყოველი მხრიდან ბავშვე-

გამყიდველმა ბავშვს ყველის ნაჭე-
რი გაუწოდა.

— რა ღირს? — იკითხა ბავშვმა.

— ზუსტად ერთი კონა, — იხუმ-
რა გამყიდველმა.

— ძალიან კარგი. — უბასუხა ბავ-
შვმა. — ხვალ ბებიამ მოვა და გადა-
გინბიოთ.

— დედა: — გინდა, რომ გქონდეს
ლაშაზი ნამცხვარი, ხუთი ანთებული
სანთლით, შენი დაბადების დღისათ-
ვის?

ტომა: — მე მინდა, რომ მქონდეს
ხუთი ნამცხვარი ერთი სანთლით.

— დედა, მე მძიმე საუზმე მინდა.
— მძიმე საუზმე? ეგ რას ნიშნავს,
შვილი?

— გუშინ შენ მერის უთხარი, ჩემ-
თვის მსუბუქი სადილი ექმია, მე კი
არ მომეწონა იგი.

„...როს
კისობი
და
სანაო
ბანაა“.
წაბრი
გაფრინდა
ფილინი.
სანაპრა,
სოფელი
საპანე,
II კლასი.

ბის ხმა. მართლაც ძნელი იყო ასვლა.
როგორც იქნა, მივალწიეთ მწვერ-
ვალს. შევისვენეთ. მე რვეული მო-
ვიმარჯვე და ჩავიწერე: „ტყე ძალიან
ღამაზია. მაგრამ აქა-იქ გაბნძურე-
ბული — მიწა ქელის ნამტვრევებით
არის მოფენილი. როგორც ჩანს, ჩვე-
ნამდე აქ ვიღაც ყოფილა, მოუღსე-
ნია, ცეცხლიც დაუთითა და ტყის-

რუსთაველი

მასწავლებელი: — თუ ავიღებთ
ქართულის და ორ ნაწილად გაე-
ყოფთ, შემდეგ ოთხად, თითოეულ
ნაწილს კიდევ ორ-ორად, რას მივი-
ღებთ?

ემილი: — ქართულის სალაოს,
მასწავლებელი.

— დედა, იცი? მასწავლებელმა შე-
მაქო დღეს. — უთხრა ჩარლიმ დე-
დას.

— რა გითხრა?

— ჩემთვის არაფერი უთქვამს,
სხვას უთხრა: შენ კლასში ყველაზე
ცუდი ბიჭი ხარ, ჩარლიც კი გჯობნი-
სო.

თარგმანა მამა შაბარაშვილიძე,
თბილისი, მე-100 საშუალო
სკოლა, IX კლასი.

ვის ზიანი მიუყენებია!..

ჩვენი დავტრიალდით და დანავგია-
ნებულნი ადგილი გავასუფთავეთ. მე-
რე ვითამაშეთ, გავერთეთ, დავათვა-
ლიერეთ ქვებად ქვეული ძველი ცი-
ხის ნანგრევები.

თამარ სირამა,
ოჭურგეთი, კონკეთის საშუალო
სკოლა, VI კლასი.

ვინც გონიერად იყვება

როცა ეურნალ „ნაკადულის“ რედაქციამ გადაწყვიტა, შემოეღო ახალი განყოფილება „მწერლის ფოსტა“. მისი გაძლიერება მე შემომთავაზეს. კმაყოფილებით დავთანხმდი და ხალხისთვის მოვეკიდე საქმეს უფრო იმიტომ, რომ ვინმედგინებდნენ რომელიმე მწერალს. ფართო და ცხოველი ურთიერთობა მექნებოდა ნორჩ მკითხველებთან, ახალგაზრდებთან. მწამდა, რომ ისინი გულახდილნი იქნებოდნენ, გულწრფელად გაგიზიარებდნენ თავიანთ გრძობებს, მისწრაფებებს, სურვილებს, ფიქრებს, სინაზულსა თუ სატიკავარს.

ეგარული გამართლდა. ფოსტამ ბევრ მოზარდთან დაგვაკავშირა. ბევრი ახალგაზრდას ცხოვრებას გვეცხმინო, ბევრს მათთვის საინტერესო საკითხზე შეძლებისდაგვარად გავეცით პასუხები — დაბეჭდვით რამდენიმე წერილი და მოკლე მაინც შევიხვეთ იმ საკითხებს, რომლებიც მათ აინტერესებდათ, რომელთა გამოც დახმარებას ვთხოვდოდნენ; შევიხვეთ ოჯახის, სკოლის ამბებს, მეგობრობას, სიყვარულს...

კვლავაც ბევრ წერილს ვღებულობდი. მთელი ამ წლის განმავლობაში მიღებულ ზმართებს თუ გადავხედავთ, უმეტესობას გოგონები გვიგზავნიან... „შეყვარებულნი გოგონები“. გვთხოვენ, რომ რაც შეიძლება მეტი ვებეჭოთ სიყვარულზე. ამ გრძობაზე, მართლაც, გაუთავებლად შეიძლება ლაპარაკი. ყველას, ვისაც კი იგი ეწყევია, ასე ჰგონია, რომ ეს გრძობა მხოლოდ მისი საკუთრებაა და სხვის გულს არ ეღებოდა ეს ცეცხლი. ყველას რომ სათითაოდ ავუხსნათ, თუ როგორ მოქცეს, როგორ დაიბრუნოს გაბუტული შეყვარებული, ეს ძალიან შორს წავგვიყვანდა. ჩვენს წინა წერილებში ამაზე საკმაოდ ვისაუბრეთ.

ცხოვრება ძალზე რთული რამ არის. უფრო ადამიანს თავისი საკუთარი მიკროსამყარო აქვს. ძნელია ყველას გულს ჩასწვდეთ. წერილის ავტორები დაბეჭდილობით გვთხოვენ, გამოვაქვეყნოთ მათი ნამუშევრები, უნდა, რომ მათი გულის ფეთქვა და

სიყვარული ქვეყანამ შეიტყოს. „მე არავისი მერიდება, — გვეწერს ოზურგეთელი მოსწავლე გოგონა და აქვეყნდება, გაეკირვებით კითხულობს — „სიყვარული მაღვა უნდა?“. სწორედაც რომ მაღვა უნდა. სათუთი მოვლა, ჩემო პატარა მეგობრებო!

სიყვარულზე თათსი რამ დაიბეჭდა. მხატვრულ ნაწარმოებზე დალი ნაწილი აღმეიანა ამ წმინდათაწმიდა გრძობას ეხება. მოიძიეთ ეს წიგნები, იკითხეთ ბევრი და არ შეიძლება თქვენთვის საინტერესო კითხვაზე პასუხს არ მივაწვდეთ.

იკითხეთ ბევრი, რომ თქვენს ნაწერებსაც დაეხმობა კვალი განათლებული ადამიანისა, თორემ რა გამოიღოს: გამოგონებებით, ბევრის ნაწერი არ მომწონს, ქართულ ენას სათანადოდ ვერ ფლობენ ჩვენი მოზარდები. მეცხრე, მეათე კლასებს ამ თავიებუნ და უჭირთ ლაღად, კარგი ქართულით, კარგი მართლწერით გამოთქვანთ თავიანთი აზრი, გამოხატონ თავიანთი გრძობები, გულახდილად და ხატუნად ისაუბრონ თავიანთ მეგობრებზე, ახლობლებზე.

წაიკითხავთ ანა ფრანკის დღიური? წაიკითხეთ და დაუკვირდით, როგორ წერს ცამეტი წლის გოგონა, როგორ აზროვნებს. სწორედ ამ დღიურებით უკვდავყო მან თავისი სახელი. არა, ყველას ვერ მოსთხოვ, რომ ასე ღრმად აზროვნებდეს. მაგრამ წერილს მშობლიური ენის სიყვარული და პატარისცემა მივცე უნდა ეტყუროდეს.

წერილებიდან ვიტყვობთ, რომ ბევრ მოზარდს შინ აფორიაქებული ცხოვრება აქვს. აი, ახლაც ერთი გულისტკივილით სახვ წერილი მიღღვს წინ. საგონებელში ჩავარდნილმა, სწორედ

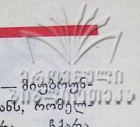
გოთხრათ. არც კი ვიცო, რა გეზობიო საცილდა გოგონას. სასწრაფოვეთილს თავის მოკლა რომ უტყობა და ეკრებებს ძლივს გადაურჩენიათ. მეორე-მეტივეკლასელია. წერილს თავის ინიცილებს აწერს. ავგოსამყოფელსაც არ გვიმეხვს. გოგონას სიტყვებზე აქვს ვაწარაბული. ლითი მანა ჰყავს. სიმბრებულში კი არა, თურმე ფხიზელად დაერევა ხოლმე ცოლ-შვილს და მოკვლით ემუქრება. ვერც მილიტის დაუმოშინებია იგი და ვერც მეზობელ-ნათესაებებს. ცოლინი არიან ამ ოჯახის წევრები, ცოლია მოზარდი. როგორ გინდა ყოველდღიურად ისმენდ გამოცეცული კისის ლანძღვა-გინებასა და მუქარას?! ასეთ კაცს მთელმა სოფელმა უნდა მოუაროს. ბოლოს და ბოლოს სოფლის ყრილობაზე გამოიყვანონ და საჭაროდ გაიკისონ. შეაჩვენონ. პირადა ჩამოართვან. და თუ ამანაც არ გასჭერა — მოიკეთონ!

ოჯახს კი არა, უღირსი ადამიანი სოფელსაც არ სჭირდება. ო, რა კარგი ზნეობრივი სასჯელი ჰქონდათ ჩვენს წინაპრებს, მთელ ხალხს — მოკვების წესი.

რასაკვირველია გოგონა ყველა ამ ღონისძიების ჩატარებას ვერ ითაყვებს. აქ მისი ინიციატივა გამორიცხულია. სოფელმა, საფელმა უნდა მოუაროს თავისი უღირსი შვილი, ღირსეული სასჯელი უნდა მიავსოს მას,

ამებრის პირველი საშუალო სკოლის მეშვიდეკლასელი ნატა ლუზარული სკოლისა და თავისუფალი დროის პრობლემებს ენება, მაგრამ ამ პრობლემებიდან გამოსავალი ვერ მოუხსნავს. ეტყობა, ბევრით და მონადემებულ მოგონაა. არა მარტო მოწოდებულია, მიზანსაც აღწევს, ყველა საგანს ბუთებზე სწავლობს. მაგრამ, ეტყობა, ამისი მიწვევა ძვირად უჯდება. გავეთილების მომხალღვას ს საათს ვუნდები და თავისუფალი დრო აღარ მრჩებოთ. არა და როგორ უნდა, ცოტა ხანს მაინც იყოს მეგობარ-ამხანაგებთან, მოუხსინოს რადიოს, წაიკითხოს საინტერესო წიგნი, ნახოს კინოფილმი, ანდა ერთი საათით მაინც მიუჭდეს ტელევიზორს.

ერთიხანობა გადაწყვიტე, ზოგიერთი საგანი, რომლებიც მიყვარს და მინტერესებს, ხუთიანზე მისწავლა, ზოგიც ნაკლებად რომ ვუძღვებ, ოთხიანზე, მაგრამ ამის გაკეთება ვერ შეეძლო, გვეწრს ნატა. არასასურველ საგნებსაც ვერ უღალატა.

გოგონას ისიც აწუხებს, სკოლაში ზოგჯერ მოსაწყენი გაკვეთლები რომ ტარდება. „მინდა გაკვეთლები უფრო შინაარსიანი და ხარისხიანი იყოს, გაკვეთლის ჩატარება მხოლოდ მისი ახსნითა და მოყოლით არ შემოიფარგლებოდეს, მაგრამ... არაფერი ახალი ჩვენს სასკოლო ცხოვრებაში არ ხდება. ხან ისე მომწყენდება ხოლმე ეს ყველაფერი, არც გაკვეთლის სწავლა მინდა და არც სკოლაში წასვლა“.

უკვე რამდენიმე წელია, მწვავედ დაისვა სასკოლო ცხოვრების განახლების, მისი ძირეული გარდაქმნის საკითხი, სწორედ იმ პრობლემების მოგვარების საკითხი, რომლებსაც ასე შეუწყუხებია ახმეტელი გოგონა. მგარჯობა, როგორც ჩანს, იგივე, როგორც ჩვენი ცხოვრების ბევრ სფეროში, სკოლაშიც მიმდებ, ან სრულელებით არ შედის გარდაქმნა. ალბათ ეს იმის ბრალიცაა, რომ ჩვენი პედაგოგების უმეტესობა, სკოლის მესვეურები კვლავ და კვლავ ზემოდან ელოდებიან ბრძანებებს, ინსტრუქციებს, მითითებებს. არა აქვთ პირადი დანიტერესება, ინიციატივის უნარი... ზემოდან ბრძანების თუ მითითების მიზნობრივი თუ ბავშვები წუხილით შემოგვჩივიან, გვიშველე, ნუ გვაბრძანებთ ბავშვობას და ხალხისთან სწავლის სურვილს.

რა უფთხათ, რა ვუბრძოთ ახმეტელ გოგონას? მოიცადე, ჩემო ნატა, მალე თქვენს სკოლაშიც შემობრძანდება „გარდაქმნა“ და ყველაფერი გეშველება? დროა პედაგოგმა ითავოს, თავად მოუაროს თავის მესურნეობას, ვეროვნად გადაახალისოს თავისი მუშაობა, რომ ყმაწვილისთვის მოსაწყენი არ იყოს მისი გაკვეთილი, რომ მოსწავლემ არ შემოგვჩივდეს: „ოქვენ შეიძლება მითხრაო. ეს ყველაფერი მასწავლებლებს

უნდა უთხრაოთ. მაგრამ როგორ ვუთხრაო, როცა ზოგი მასწავლებელი ზარის დარეკვის შემდეგ შემოდის კლასში და ზარის დარეკვისთანავე ელას ექსაიდან“.

ღიახ, სკოლაში დიდი ძვრები უნდა მოხდეს, დიდი ძვრები, რათა ჩვენს ქვეყანას მომავალში ჰყავდეს მაღალი ზნეობის, გონიერი, კულტურული და განსწავლული ადამიანები.

გვახარებს ის გარემოება, რომ ჩვენმა ახალგაზრდობამ მეზენაბრედ აიტაცა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დროში. 9 აპრილის სისხლიანმა კვირამ ერთი ძლიერი ბიძგი მისცა ამ მოძრაობას. ქვეყნის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა დიდ გონიერებას, წინადაცულებასა და სიღინჯეს მოითხოვს. ემოციები, აფეთქებები, უზარო გამოხტომები კეთილ საქმეს ავნებს. კეთილ საქმეს ავნებს ისიც, ჩვენმა ყმაწვილებმა წამაღაფრეთ რომ მათეოლონი სასკოლო მერბები და ქუჩა-ქუჩა დროშები აფრიალონ. მარტო იმის ძახილი, გაუმარჯოს თავისუფალ საქართველოსო, ერსა და ქვეყანას სიკეთეს ვერ მოუტანს.

თელი ვავახლოთ, გაიხივდ-გამოიხივდეთ, დაეაკვირდეთ, რომელმა ქვეყანამ რითი და როგორ გაგვისწრო, რით მიაღწია ტექნიკის განვითარებას, პოლიტიკური სიმწიფეს, რით შეძლო ეკონომიკის, ხალხის ცხოვრების დონის ამაღლება.

ყველა ამ სიკეთეს განაპირობებს სამშობლოს სიყვარული, ხალხის მაღალი ზნეობა, ცოდნა და ზრომისადმი კეთილსინდისიერი დამოკიდებულება.

რედაქციაში წერილი მოვიდა... აი, რის გვეწრს გალიდან მეცხრეკლასიელი მისწავლა: „როდესაც უკუიდა მთელ საქართველოს და შეგ ძაბებში იყო გახვეული ქართველი დედა, გადაწყვიტეთ მოგვეწყო გაფიცვა. ჩვენი მასწავლებელი თავდაპირველად ამას სიცილით შეხვდა. ვიცოდით, რომ იგი მხარს არ უჭერდა ახალგაზრდა ქართველთა მოძრაობას.“

ბას. — შენც იქ იყავი? — მითხრეთ და იგი ერთ-ერთ ჩვენგანს, რომელმაც პასუხად თავი დაუქრა. — ჩქარა, კუთხეში დადექი! — დაიბლაღლა მასწავლებელმა და მოსწავლე კუთხეში დააყენა. მასწავლებელი თუ ამას იზამდა, არ მეგონა. როცა ასე მძაფრად ტრიბუნებს საქართველოში ეროვნული საკითხი, მას ბუნდოვანდ როგორ უნდა უყუროს ქართველთა?“

სწორედ გითხრათ, მასწავლებლის საქციელმა მისი განმაცვივრება ნაცვლად იმისა, რომ ყმაწვილების აბოროტებულ მოძრაობას სწორი მიმართულება მისცეს, იგი მათი დასახის ძველ მეთოდებს მიმართავს, მეცხრეკლასულ ოთახის კუთხეში აყენებს. მასწავლებელი უნდა ჩამჯდარიყო ყმაწვილებთან და პედაგოგიური სიღრმით შეეკავებინა, დაეშოშინებინა მათი ემოციები, განეშორებინა გაფიცვის მნიშვნელობა, თუ რა ვითარებაში და როდის უნდა იქნას იგი გამოყენებული.

საგაფიცო აქციას დადებითი ერთადევი უარყოფითი მხარე აქვს. ეს თუ არ შევიგნეთ, მაშინ ჩვენს ხალხს და ქვეყანას ეს არ ვარგებთ, არამედ დავაზარალებთ.

თანამედროვე ვითარებაში ბრძოლის სხვა ხერხებია საჭირო. საქმეს გონიერი ადამიანები უნდა წარმართავდნენ. ყოველდღიურად უნდა ამოიკრებდეთ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკას, ვიღრმავებდეთ ცოდნას, ზნეობას, კულტურას. ბრძოლისა და შემოქმედების დიდი გზაა ვასაყლელი. ყმაწვილები, ამ გზაზე თქვენ მოგიყვებთ არა ერთი და არი მეტეგარი იერიშის მოგერიება. ამიტომ, მოდით, პირველ რიგში ცოდნით გავიმდიდროთ ჩვენი გონება. ნუ გვაფიქვდება, რომ საუკუნის ბოლოში ვართ და არ გვმართებს საუკუნის დასაწყისის მეთოდებით ბრძოლა. ახლა მხოლოდ ის იმარჯვებს, ვინც გონიერად იქცევა, ვისაც მეტი ცოდნის მარაგი აქვს, ვისაც უნარი შესწევს სიტყვა უმაღლესი აქციის საქმედ!

ვეფხვა ტიჯი

ჟონა ბაიროლბი

ხახაბარი თამარ ფხიძიძე

არნოლდმა ჯერ შარვალში გაუყვარა ფეხები, მერე შიშველ ტანზე ნაცრისფერი სეიტერი გადაიკცა და გვერდით ვიწრო საწოლზე მძინარე მძას გადახედა. იუჯინს მალეობარს ზმა არ გაუგონია. არნოლდი მძას დააკვირდა და რაღაც უცნაურმა მოუსვენრობამ შეიპყრა. იგი ცხრა წლის იყო, იუჯინზე ექვსი წლით უმცროსი, და ამიტომაც დილაობით ყოველთვის უფროსი მძა იძლეოდა ხოლმე განკარგულებებს. იმ უცნაური გარძობისაგან რომ სწრაფად განთავისუფლებულიყო, არნოლდი მთელი ტანით დაეხმო ზედ იუჯინს და დაჰკეცა:

— ადექი! ადექი!

უმაღლე იგრძობა, როგორ შეფართავდა მძა. თვალის დახამამებმაში ზურგიით გააკრა არნოლდი ლეიბს, ჩვილი ბავშვივით საბანში შეახვია და ახლა თავად დააწეა ზევიდან.

— რა დაგეშართა?! — კითხვა შეკავებული ბრაზით.

— ადექი! — გაიმეორა არნოლდმა. — აუ შეშობრიდი, ბარდის საკრედაე და წამოგყვებით.

იუჯინმა მიმოიხედა, თითქოს არ სჭეროდა, რომ უყვე გათენებულიყო. არნოლდს საცილი აუტყდა, იცინა და იცინა, სანამ მძამ საწოლიდან არ გადმოაგდო. მერე წამოდგა და კბებს მიაშურა. ჩაღიოდა და სიცილს ვერ იკავებდა, მაგრამ, როგორც კი საერთო ოთახში აღმოჩნდა, თავი მარტოში ჩარგო და გაყურდა — ქვედა საართულზე შშობლებს ეძინათ.

სამზარეულოში არნოლდმა კედლიდან ოცდარეკალიბრანის სანადირო თოფი ჩამოსწა. ძველისძველმა ვინჯიტერმა თავისი დრო უყვე მოკვამა და მამამ იგი ბიჟს აუქეა. გზად

ტბა უნდა გაიარონ და თუ იხვებს წააწყდნენ, ესერის კიდევ.

დილაადრიან სამზარეულოში ციოდა. მაგრამ დღისით, როცა დედა ბარდის დააკონსერვებს, ღუმელთან თითქმის აუტანელი სიციხე დადგება გუშინ დედამ მოცივი დაამზადა (მის მოკრეფაში მთელი ოჯახი მონაწილეობდა), მანამდე კი — შინდი, რომელიც მამამ ბითუმად შეიძინა კორინთში. ზაფხულის ამ ცხელ დღეებში არნოლდი ხანდახან მზის გულზე დაგებოდა ხოლმე და ასე იღვავა. სანამ ოფლად არ გაიდგრებოდა — აინტერესებდა, რას განაცდიდა გაფარებულ ღუმელთან მდგომი დედა.

მაღე ნამძინარევი იუჯინიც შემოვიდა სამზარეულოში თაფაქინდრული. ტაბურეტზე მჯდომი არნოლდი უყურებდა, როგორ იხურავდა მძა მწვანე ნაქსოვ ქუდს. თუმცა სულაც არ სჭირდებოდა ეს ქუდი, — დიდი ხანია, არ გაკრეჭილა და აბურძგნული სქელი წაბლისფერი თმა კელულეზად ჰქონდა ჩამოშლილი ყურებთან და კეფაზე. ბიჭმა მარცხენა ხელით თმა აიჩეხა და მარჯვენით ქუდი დაიხურა. ამ მოძრაობაშიც იგრძნობოდა მისი უპირატესობა, უფროსობა: იუჯინი, მერე — ნორა და ბოლოს არნოლდი. თანაც, რა მალეა იუჯინი (თითქმის მამის სიმაღლე), გრძელკანკებამ, ვიწრო თეძოებიანი, როგორ უღებდა ტყისმჭერის სქელანჯინი ბათინკები! მძაზე შეყვარებული არნოლდი ცდილობდა წარმოედგინა, როგორი სანახავი იქნებოდა თვითონ, როცა იუჯინის ხელა გახდებოდა. ვითუთ ასეთივე ცილამტაველა დარჩეს, ვითუთ არც თმა დაეტლდოს იუჯინივით.

უფროსმა მძამ თოფი შენიშნა.

— შენ რა, არ იცი, ახლა იხვებზე ნადირობა რომ აკრძალულია? — შერიფივით მკაცრად უთხრა ბიჭს.

— არ იცი. — გაედინა არნოლდს. იუჯინმა მოკალულ ტაშტს ხელი დაავლო და კარი გააღო.

ვიღრე ტბასთან მივიდოდნენ. შეჩერდნენ. დილის ნივთ ფერდობიდან ტბისკენ მიჰქროდა და შუაგულში, პატარა კუნძულზე ლერწამს არხევდა. ტრიფეზიდან ოთხმა გარეულმა იგმა გამოსურა. მიცურავდნენ და თავიანთ სიმღერას მღეროდნენ.

არნოლდი კვალში მიჰყვებოდა მძას. იუჯინი რკინის ლობეს მიადგა, რომელიც პურის ყანასა და სამოვარს ერთმანეთისაგან ჰყოფდა, და შეჩერდა. ახლა იხვებსა და მათ შორის მხოლოდ ტბაზე ტოტებაშეგებული ტარიფები იყო.

— იგი რომ ჩამოაგდო, ვინ მოიტანს? შე? — იკითხა იუჯინმა.

— შენ, თუ გინდა... — უბასუხა არნოლდმა.

იუჯინმა დაცინვით მოკუტა თვალბი:

— შენ მიიხი ვერ მიიღწევ იქამდე, დაიბრუნებ. ფეხები ხომ სუსტია გაქვს. — იუჯინმა ტაშტი ჩაბის ქვეშ გააძვირინა. შუა მავთული ლამის წვეწო და საივარზე გადაძვრა.

საროლმა ძირს დასწია მავთული, ფეხი გაყო და დაიკუნა, რომ მეორეც გაეძვირინა. თოფი მავთულს გამოედო. არნოლმა ლინიფად მოქაჩა. პაერი უცებ სროლის ხმამ შეაზანზარა. არნოლმა ძმას ახედა იმის მოლოდინში, თავს დაციენის ქარიშხალს დამატენსო, მაგრამ იუჯინი არ მობრუნებულა. წამის წინ იგი წელში მიხრიალი იდგა, ახლა კი ნელა ჩაიჩოქა, და მერე პირქვე დაეცა. იხვენი ხმაურით აპირნენ ნაცრისფერი ცაში და ჩრდილოეთისაკენ გასწიეს.

არნოლი მუხლებზე დაეშვა ძმის გვერდით. კაცი იუჯინზედა, იუჯინი მწაწე მიცოცავს. მიწა კი უსწრტებაო; მერე, თითქოსდა მიხვდა, ვერ ვაჯობებო და პირქვე დაემხო.

— იუჯინ...

და არნოლმა მყისვე დინახა ძმის კისერზე, კულულებქვეშ, საზოზლარი მწერჩივით ჩამოცოცებული სისხლის ზოლი.

— იუჯინ! — კვლავ დაუძახა.

არნოლს იგივე უქანაური გარბობა დაეფუთა, რომელმაც მაშინ შეიპყრო, როცა მძინარე ძმას უუტრებდა.

— იუჯინ!

ახლა მის ხმაში მღელვარება იგრძნობოდა.

მაგრამ იუჯინი დუმდა. იგი ისეთივე მშვიდი იყო, როგორც ეს ადრე იყო.

არნოლი თოფით მიწას დაეყრდნო და წამოდგა. ტაშტი ათირია. ლას-ლასით მივიდა ბაღის ღობესთან. გააძვირა და მუხლებზე ხოხვით დაიწყო ბარდის კრეფა. პარკები ღამის სიცივეს გაეთიშა, მაგრამ ბიჭმა ვერც კი იგრძნო, რომ თითები გაეყინა. არნოლი ჭერს მკვებარის ზედა ნაწილს კრეფდა, შემდეგ ქვევით ჩაინაცვლებდა და მხოლოდ ამის შემდეგ გადადიდდა სხვა მცენარეზე.

ზურგზე სითბო იგრძნო, თითქოს ვიღაცამ ღონიერი ხელი დაადო. თა-

ვი ასწია. ფერღობის წვერზე მათი რუხი სახლი იდგა, მზის სხივებით განათებული. დიდი ხანი გასულიყო. არნოლმა ადგომა სცადა. მაგრამ ფეხები დაბუყებოდა. ტკივილი რომ გაეუჭრებინა, ისევ მუხლებზე დაეშვა. მერე ადგა და გვერდულად აჯავა ფერღობს, თან ბარდით ნახევრად გაეხებულ ტაშტს მიათრევდა.

სამზარეულოში თბილოდა. ღუმელში ძრუდ გუგუნებდა ცეცხლი. დედა მღელვარე წყლიდან კვერცხებს იღებდა და ჭამაში აწყობდა. მოკლე წაბლისფერი თმა ასწეწოდა და თავის დახრახინს თვალზეზე ეფარებოდა. სორას კალმებით სავსე გამოქანდა ღუმელიდან. მამას ახლახან მოეყრეკა სამოვრიდან საქონელი, ტაბურეტზე იჯდა და საფთვურებში ქურაუტს იხდიდა.

— ტაშტი აავსეთ? — იეთხა დედამ.

— აავსებდნენ, — თქვა მამამ. — ერთი საათი იქნება, რაც წასული არიან. იუჯინი კიბეზე რომ დასიდა, გაემდეგა. სროლის ხმა გაეიგონა. იხვი მოკალი?

— არა.

„ახლა იეთხავენ, იუჯინი რატომ არ მოდის სასაუზმოდო“, — გაითქრა არნოლმა.

— იუჯინი მოკვდა, — თქვა.

ყველა მას მიაშტერდა. ღუმელში შემამ გატრკაცუნა.

— ახალი თამაში მოიგონეთ? — იეთხა მამამ.

— სილა იუჯინი? — მკვებელ გამოეხმარა დედა.

არნოლი მიხვდა, რომ დედას უნდოდა მის თვალზე ჩაეხედა. მაგრამ როცა თავი ასწია, ქალმა კოვირდა და ჭამი ღუმელზე დადო და გვერდით ჩაუარა. მამაც წამოდგა და უკან გაჰყვა. ნორაც მათ გაეკიდა სწრაფად, თითქოს მარტო დარჩენისა ემზინათ.

არნოლი ბოსელში შევიდა და ძროხებს ჩაუარა, მათი მოწყვლის კოდი იყო. ბიჭი სათიგვეში ავიდა. ერთი წუთის შემდეგ გულშემზარავი ერთი გაისმა. მშობლები და ნორა დაბრუნდნენ: დედა გულსაკლავად კვნი-

სოდა. მერე გაიგონა, როგორ ჩაევიდა მამა ეზოში, გარაყის კარმ გააჯახუნა და მანქანა გამოიყვანა.

არნოლი გაბოქრული უსმენდა ძროხების ცოხას. „თუ მშობლები არსოდეს აღარ დამიძახებენ, თვალში არაფერ შეეჩხრიბები და სამუდამოდ აქ დავჩრები. ღამით ჩავალ ხოლმე წყლის დასალევად და საუკუნულად, ბოსელთან თუ რამეს დამიტრევიან“.

მამის მანქანის ხმამ გამოარკვია. იცნო ბიძია ენდისა და დედა ელისის ხმები. ყველა ბოსელს ჩაუარა და ტბისკენ წავიდნენ. არნოლი გრძნობდა, რომ დილა მზით იყო სასვე. ვილაკამ, ალბათ ნორამ, საჭმალზე ქათმეცა გამოუშვა და ახლა ისინი ეზოში კრიახობდნენ.

კოტა ხანში გზიდან ეიდევ ერთმა მანქანამ გადმოუხვია. არნოლს უცხო ხმები მოესმა, მოსულეები ტბისკენ წავიდნენ. „სამგლოვიარო ბუფროდანი იქნებიანი, კორინთიანი, ალბათ მამამ დატრეცა ენდი ბიძის ტელეფონით“, — გაითქრა მამამ.

მერე ისევ გაიგონა მათი ხმები. მანქანა შემობრუნდა და წავიდა.

— არნოლი! — დაუძახა მამამ.

ბიჭი კიბეზე დაეშვა და მზეზე გამოვიდა, თან შარბანდით თივის ბლუქებს იბერტყავდა.

საოლქო ცენტრი კორინთი ათიოდე მილით იყო დაშორებული მათი სახლისაგან. მანქანას მამა მართავდა. არნოლი წინ იჯდა, მამასა და ძია ენდის შორის. ძია ენდი, დედის ძმა, იუჯინისთვის სულს ამოიღებდა, რადგან ბიჭი მას ჰკავდა. ხშირად დაჰყავდა იგი სანადიროდ, დანა და ბეჭერი სხვა ნივთიც აჩუქებდა. ახლა ეს მაღალი კაცი თვალმომუჭურული, უძრავად იჯდა არნოლის გვერდით.

მამამ მანქანა სასამართლოსთან გააჩერა. ორსართულიანი აუტორის სახლის შესასვლელთან ფარნები ეკიდა. ქვის განიერი კიბეს აუყვებდა. არნოლი მამასთან ერთად წინ მიდიოდა.

შერიფის კაბინეტში არნოლი მა-

გიდასთან დასვეს. მამა და ენდი კი
სკამზე ჩამოსხდნენ, კედელთან.

შერიფი მძიმედ ჩაეშვა ტრილა
სავარძელში და არნოლდს დააკვირ-
და. შეშფოთებული მზერა ჰქონდა.

— რა მჭკიო, რა თქვი?

— არნოლდი, — უბასუხა ბიჭმა.

— კერვივი?

— ლიხ.

— რატომ აიღე თოფი, არნოლდ?

— ჩემი და იმიტომ.

საინტერესო იყო, ვიდრე სხვასთან,
მაგრამ იმის თქმა, რომ ისინი ნამდ-
ვილი მეგობრები იყვნენ, არნოლდს
არ შეეძლო.

— ჩსუბობდნენ ხოლმე ბიჭები? —
შეეცინათ მამას შერიფი.

— არ შემიწინააღმდეგა, — უბასუხა
მან. — მე მგონია, არნოლდს ძალი-
ან უყვარდა იუჯინი.

— მართალია? — ახლა ბიჭს მიუბ-
რუნდა შერიფი.

თი საათის განმავლობაში ბარდს?
არნოლდმა მამას ვადაბოლა ჰასუ-
ხის მოლოდინში, მაგრამ შეეცინათ
ფერი თვალები ცნობის მოგონებებში
შესჩერებოდნენ მას. ბიჭმა მარ-
ჯენა ზელისგულზე კოჭრი მოისრი-
ს, ახლა მასაც ეუცნაურა, რატომ
არ გაიტყა სახლში მამაზე და რა-
ტომ არ უამბო ყველაფერი მამას.
მაგრამ ვერ იხსენებდა, რატომ მო-
იტყა ასე.

ყველა პასუხს ელოდა.

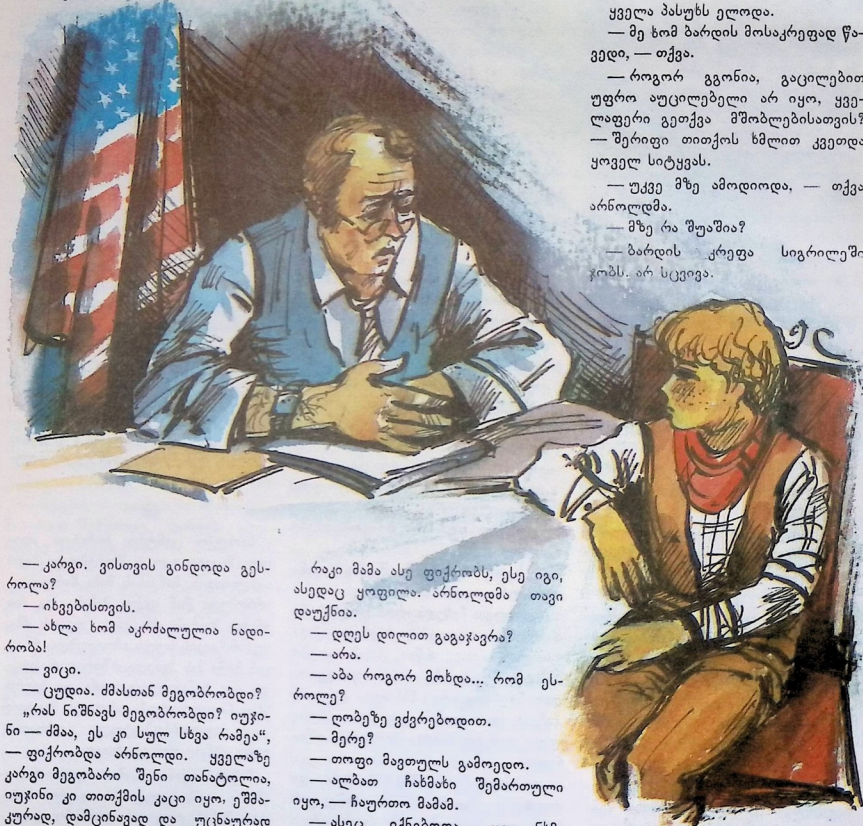
— მე ხომ ბარდის მოსაკრეფად წა-
ვედი, — თქვა.

— როგორ გგონია, გაცილებით
უფრო აუცილებელი არ იყო, ყვე-
ლაფერი გეტყვა მშობლებისათვის?
— შერიფი თითქოს ხმლით კვეთდა
ყოველ სიტყვას.

— უკვე მე ამოდიოდა, — თქვა
არნოლდმა.

— მზე რა შუაშია?

— ბარდის კრეფა სივრცეში
ჯობს. არ სცივია.

— კარგი. ვისთვის გინდოდა გეს-
როლა?

— იხვებისთვის.

— ახლა ხომ აკრძალულია ნაღ-
ბობა!

— ვიცი.

— ცუდია. ძმასთან მეგობრობდი?

— რას ნიშნავს მეგობრობა? იუჯინი —
მამა, ეს კი სულ სხვა რამეა“.

— ფიქრობდა არნოლდი. ყველაზე
კარგი მეგობარი შენი თანატოლია,
იუჯინი კი თითქმის კაცი იყო, ეშმა-
კურად, დამცინავად და უცნაურად
უყურებდა ხოლმე ძმას, ამაში თუ
გამოიხატებოდა მათი დამოკიდებუ-
ლება. ისე, იუჯინთან ყოფნა უფრო

რაკი მამა ასე ფიქრობს, ესე იგი,
ასედაც ყოფილა. არნოლდმა თავი
დააქცია.

— დღეს დილით გაგაჭაჭრა?

— არა.

— აბა როგორ მოხდა... რომ ეს-
როლზე?

— ლობეზე ვძვრებოდით.

— მერე?

— თოფი მავთულს გამოეღო.

— ალბათ ჩახმახსი შემართული
იყო, — ჩაუბრუნა მამამ.

— ასეც იქნებოდა, — დაეთანხმა
შერიფი. მაგრამ ერთი ეს მითხარი,
რატომ მამაზე არ შეატყობინე მამა-
მამა? რატომ კრეფდი კედელს ერ-

შერიფი იღაცეებით მაგიდას დაეყ-
რნო.

— იცი, რას გეტყვით, — მიუბ-

რუნდა უფროსებს. — ან ეს ბავშვი
ქუეანაკლებია, ანდა ასევე უფრო
კვიანია, ვიდრე თითოეული ჩვენგა-
ნი.

მან გამომწვევად გაიცინა.

— დიდი ხანია დავრწმუნდი: ყვე-
ლაზე წინდახედული ადამიანები
არამზადები არიან, — დაუბრალო შემ-
დევ, — არაფრის გრძობა მათ არ
გაინათ.

ოთახში სინამეხე ჩამოვარდა. მერე
შერიგება ხელი აღმართა, თითქოს
ფიცს იძლევაო და თქვა:

— შინ წაიყვანეთ.

ენდი წამოხდა.

— აღარ გპირდებით?

— ჭკუაქრობით არა. რამდენიმე
წლის შემდეგ კი შეიძლება დავე-
კირდეს.

მათაც წამოიწია, მკერდზე ქული
მიიკრა და ჩუმიდ ჩაილაპარაკა:

— თოფს აღმასოდეს გაეკარება.

არწოდლი პირველი გავიდა ოთა-
ხიდან. დერფანში მიმავალ ზურგს-
უკან მამისა და ენდის ნაბიჯების ხმა
ენსოდა. მანქანის კარი გამოაღო და
უკან საფარძელზე მოკალათდა. ენ-
დი წინ დაჯდა, მაგრამ როცა კარს
აღებდა. ისეთივე გაკვირებული თვა-
ლებით დააქვირდა ბიქს, როგორი-
თაც შერიგის უყურებდა. ენდიც, შე-
რიგიც და მამაც მიხვდნენ, რატომ
წაიდა იგი ბაღში ბარდის საკრეფად:
იმიტომ, რომ სასტიკი და გულქვა
ბიქი, როგორც შერიგმა თქვა, და
მამაც არასოდეს ჰყვარებია. მაგრამ,
ვითომ ასეა...? არწოდლმა მიორჩი-
ლად დახარა დეალები.

მთელი დღე არწოდლი ფერმაში
მუშაობდა, ოღონდ სხვებისაგან მო-
შორებით. როცა საღამოს სახლისა-
კენ ლასლისით მიმავალი დალილი
მამა დაინახა, ჩაქუჩი არ დაუდოდა და
საქთმიდან არ გამოსულა, შიშობ-
და, ვითომ შიშობლებს ჩემთან ერთად
ვახშობის სურვილი არა აქვთო, მაგრამ
იმის შიშმა, დამიძახებენ და
დაგვიანებას საევეოდ მიიჩვენებო,
აიშულა მამასთან ერთად სახლში შე-
სულიყო.

მაგღასთან ხმა არაყის ამოულია.
გვერდით მჯდომ დედას მთელი ვახ-
შის დროს თვალებიდან ხელები არ
მოუღულებია, ალბათ ბიქის დანახვა

არ უნდოდა და იმიტომ. ვახშამს უე-
ვე ამთავრებდნენ, რომ მეზობლებმა
დაიწყეს მოსვლა. დაღამებულზე უე-
ვე მუშაობა შეუძლებელი იყო, ამიტ-
ომ პირდაპირ ფერმებიდან მოდი-
ოდნენ.

პირველი შემოვიდა მოხუცი მე-
ტიუზი თავის ორ გაყიშვილთან — უფ-
როს ორიონთან და იუჯინის ტოლ
კლინტთან ერთად. როცა ისინი სა-
ერთო ოთახში შემოვიდნენ, არწოდ-
ლი საფარძელში გადაჯდა. თუ იგი
ადრე ყოყმანობდა, მაგდის მიფუჯდ
თუ არაო, ახლა დარწმუნებული იყო,
რომ ზემოთ ასვლა იყო საჭირო, მაგ-
რამ მაინც არ წაიდა, იფიქრა, ჩემი
არყოფნა საევეოდ მოეჩვენებათო.
„თუ დავრჩი, — გაიფიქრა, — ყველა
მიხვდება, რომ მე მხოლოდ არწოდ-
ლი ვარ და არა ის, ვინც შერიგს
ვეწოდებარ“. თავდახრილი, მკერდზე
ხელზედად აჯვარედინებული იჯდა.

შემდეგ სხვა მეზობლებიც მოვიდ-
ნენ. ოთახში თავისუფალი სკამი
აღარ იყო, მაგრამ ბიქისთვის არაყის
უთქვამს, ადუქიო. მას კი ასადგობად
ძალია არ ყოფნიდა. იცოდა, რომ ყვე-
ლამ შეიტყო მკვლელობის ამბავი და
ისიც მოიკრა, რომ თუმცა იუჯინზე
ლაპარაკობდნენ და სხვადასხვა ეპი-
ზოდს იხსენებდნენ, სინამდვილეში
არწოდლზე ფიქრობდნენ და მას უთ-
ვალთვალდებდნენ. მოვიდა ძია ენდი
და კარის ზღურბლს მიეყრდნო. იქ
უყვე იდგა მისი ორი მეგობარი.

არწოდლმა შეამჩნია, რომ ლაპარა-
კი შეწყდა. თავი არ აუწყევია, ისე
მიხვდა: ყველა მას უყურებდა.

— ერთიც არ წამოუტერია, — თქვა
ენდიმ. და ბიქი მიხვდა, რომ ეს მას-
ზე ითქვა.

— მართალია, რომ არც კი უყვი-
რია? — იკითხა ვილამს.

— საზრიანი ყმაწვილია, — განმარ-
ტა ენდი. — შერიგმა ასე თქვა. აი,
ჩვენ კი უფუნდები ვართ. რომელიმე
ჩვენგანს ძმა რომ მოეკლა, თავ-
ქუდმოგლეჯილი გაიქცეოდა სახლში
და ბავშვივით ატრიალებოდა. მაგრამ
მაგან სხვანაირად განსაჯა: ძმა მოკ-
და? ესე იგი, მოკვდა. რა აზრი აქვს
დარჩენ? ჯობს ბაღში წაახდო და ბა-
რდა კრფო. ასე არ არის?

დაამსურეთა თვლებში უგუნდურე-

ბამ უცებ განსაკუთრებული მნიშე-
ნელობა შეიძინა.

— მე რომ ასეთი რამ ჩამედინა,
თქვა ორიონმა, — მამაჩემი კარგად
ვით გამამობდა ტყავს და ფარულ-
ში ჩამოკიდებდა.

როცა მეზობლებმა წასვლა დააბი-
რეს, არწოდლი წამოდგა და, საბან-
შობლები და ნორა მეზობლებს ემ-
შვილობებოდნენ და მანქანები გაზაზ
გავიდოდნენ, ლამაზ აიღო და ზე-
დი თაპარა. სინათლეში გაიხად
ტანთ, თუმცა ჩვეულებისამებრ ისა
და იუჯინი სიბნელეში იხილდნენ,
ლამაზ დაწოლამდე არ ჩაუქრია, არა-
ვითარ დაარსა და წუხილს არ
გრძობდა, უბრალოდ, უზარმაზარ სი-
ცარიელებს დავსაფურცებდა და
უღუშო. ალბათ, ასევე გრძობდნენ
თავს მინდორი და სახლი, რომელთაც
უღრწყალილ წვეავს მცხუნვავი მზე.

ღამით უეცრად გამოეღვიძა. იცო-
და, მამა ახლა ეზოშია და საქათმეს
კეტვს, რათა ქათამები დღითი აღრი-
ანად გარეთ არ გამოეციდნენ და
მთიდან ჩამოსული კოიოტების მსხვე-
რპლი არ გახდნენ. მამის ფეხისხმამ
გამოაფიქრა. არწოდლმა იცოდა, რომ
დედასაც არ ეძინა. საბანი გადიდრო,
წამოხტა, სწრაფად დაემევა კიბეზე,
მეზობლების საწოლ ოთახთან მიი-
ბინა და დააკაქუნა.

— დედა!
კარს უკან დედის შორიული და
ცსოლად სასურველი ხმა გაისმა:

— ჰო!

— დედა! — გაიმეორა ყინიანად.
ბიქი უცდიდა: დედა უფთოდ მიხ-
ვდება, თუ როგორ უნდა ბიქს მის
საწოლთან დაჩქვდა და ყველაფრის
თქმა. ჰოდა, ახლა დედა დაუძახებს.
ისიც მივა, თავს ჩარავს საბანში და
მოუთხრობს იმ საშინელებაზე, რაც
მკვდარი იუჯინის დანახვისას განიცა-
და. აქ ხომ იმისთვის მოვიდა, რომ
დედას მოეხვიოს და შეშინებული
ჩაეკრას გულში. კარის სახელურს
მოეკრა ხელი.

— წაიღ, არწოდლ, დიძინე! — მკვა-
ხედ უთხრა დედამ.

ბიქი ადგილიდან არ იძროდა.

— წაიღ! იქნებ სიბნელისა გეშე-
ნია?

ბიჭი უცხად ვერაფერს მიხვდა, მერე კი ჩუმად გამობრუნდა და სავაჩქელთან შეჩერდა. ეზოში ჩამოჩუმები არ ისმალა. მამა ეზოში დაბრიალობდა, მის წინ ფარანის სინათლის ყვითელი ლაქა დაცოცავდა მიწაზე. მალე მამა ბნელ სახლში შევა, ფარანი ახლა საყოფილო ოთახისაკენ გაუწიანებს გზას.

უცებ არნოლმა იგრძნო, რომ ჩაცმა დაიფრეებოდა. დედამ მისიხანის მოსმენა არ მოისურვა... და ახლა ბიჭს სიშოშვლე სამარცხენინოდ მოეჩვენება. თავქუდმოკლეილი დაეშვა კიბეზე — ოლოდ კი ფარანის შუქს გაქცეოდა.

დილით, საუზმის დროს, თავდახრილი იჯდა, თითქოს უარს ამბობდა ღამით განცდილ დამციტებაზე.

გვერდით მჯდომმა ნორამ სარძევე არ მიაწოდა, არნოლმა კი არ სთხოვა... „აჟი ამით არასოდეს არაფერს არ ვთხოვ“, — დაიფიცა გულში. კარტოფილსა და ერბოკვერცხს მხოლოდ იმიტომ ჰამდა, რომ ყველა სულიერი ჰამს: ძროხაც, კატაც — ასე უწერია ყველას.

— ნორა, სარძევე შენს მეტს არავის უნდა? მიაწოდე არნოლს, — უთხრა მამამ.

ნორამ თავი ჩაღუნა და ხელები მუხლებზე დაიკლა.

მამამ სარძევე არნოლდის თევზთან დადგა.

არნოლდს ვითომ არ შეუმჩნევია ეს კონფლიქტი. თუმცა გულში შვეებით ამოისუნთქა: მშობლებმა კვლავ სცნეს იგი თავისიანად. ალბათ ღამით, მამის დაბრუნების შემდეგ, მათ დიდხანს არ დაუძინიათ. ნეტავი თუ მიხვდნენ, რისთვის ჩამოვიდა ქვევით და რატომ აკატუნებდა?

— დღეს დილით ბისი გაქრა, — მიუბრუნდა მამა სამზარეულოში შე-

მოსულ დედას. — გუშინ საღამოს მთაში ავიდა და, ალბათ ხბო მოიგო. იქ უნდა მოგებნოთ, ვიდრე ხბო კიოიოტებს არ დაუგლეჯიათ.

„იუჯინი რომ ცოცხალი იყოს, — გაიფიქრა არნოლმა; — კვალს მოძებნება, ხბოს ზურგით ჩამოიყვანდა, ძროხა კი უკან გამოედევნებოდა“.

არნოლმა რამდენიმე კოვზი ედღე შეჭამა, ხელებით მაგიდას დაეყრდნო და წამოდგა. თუ ხბოს მოსაძებნად წავა, მთელი დღე აღარ იქნება ფერმაში. ნელა ჩამოუძღვება ძროხას მთიდან, ხბო კი ბესის გამოედევნება სირბილით.

როცა სამზარეულოდან გადიოდა, დედა წყლით სავსე ჩაიდანს დაზღაღღებულზე.

— საით, არნოლდ? — დაძაბულად ჰტიოხა მან.

— ხბოს მოგებნენი! — უბასუხა ცივად.

— არნოლდ...

ბიჭს თავი არ მოუბრუნებია. კართან შეჩერდა. იცოდა: დედას უნდოდა, სულის სიღრმეში ჩასწვდომოდა. ამიტომ მთელი თავისი სიამაყე მოიკრიბა, რათა თავი შორს დაეჭირა.

— მიკატუნებდი ღამით, არნოლდ? ბიჭმა თავი მიაბრუნა, გამშრალი მოჭურბული თვალებით შეხედა დედას.

— გინდოდა რამე? — გაუბედავად ჰტიოხა ქალმა.

— არაფერიც არ მდომებია! — უხეშად უბასუხა არნოლდმა.

გარეთ გამოვიდა, კიბე ჩაათავა. მუხლები უკანაგალებდა, თავისმავე ნათქვამმა შეზარა.

თარგმნ. შ. შავლანიშვილი

დარბაზი მუსიკის ტყვეობაში მოექცა. ინტერესი სიმღერისადმი... ზოლომდენ არ განვლებულა. დახსურულ კი ხელოვნების კემპარიტ ზეიმად იქცა. მომლოდინელო მსმენელი სულ განაბოლო უსმენდა ჰაბუქს, რომელიც მეზნებარედ მღეროდა თავის სამშობლოზე, მის ნათელ მომავალზე. მომლოდინელო შეძლო დამსწრე საზოგადოებისათვის თავისი გულისტკივილის გადაცემა და იგი თანამოზარედ გაიხსნა. სცენაზე საქართველოს ეროვნული დროშა ფრიალებდა.

1989 წელი... იურმალა... ახალგაზრდა შემსრულებელთა საცაქშირო კონკურსი. სწორედ ამ მაღალი რანგის კონკურსზე სოსო ჰავლიაშვილის საშემსრულებლო ოსტატობამ, სისადავემ და, ამავე დროს, პათოსმა ერთნაირად მოიხილა მაყურებელიც და ქუიურიც.

— ალბათ ძნელია, სოსო, მსმენელთა აღიარების მოპოვება. თქვენ უარი თქვით სცენის სტერეოტიპზე და საშემსრულებლო ოსტატობას ახალი, თავისებური ამბლუა შექმენით, — ასე ვიწყებ ჩემს საუბარს ახალგაზრდა მომღერალთან.

— ესტრადის მრავალფეროვან ენარეზზე ბევრი კემპარიტ ხელოვანი მუსიკოსი. ყოველ მათგანს რაღაც თავისი შეაქვს ამ დარგში. მეც მსურს არ, ავყვე მაყურებლის გემოვნებას, ვცდილიონ დაეანახო მას ჩემი შეხედულება, გავაღვიძო, გამოვფხიზნო და დავგაზმო ნათელი მომავლისათვის საბრძოლველად.

— სოსო, დღევანდელი ჩემი შეხედრბა მკითხველთა უამრავმა წერილმ: განაპირობა. ისინი გვთხოვენ, მოუთხროთ მათ თქვენს საშემსრულებლო გზაზე, და საერთოდ, თქვენზე უფრო დაწვრილებით.

— სიამოვნებით, თუ ეს რამდენადმე მაინც საინტერესოა.

1983 წელს დავამთავრე თბილისის

ასე ნანატრი თავისუფლება

მესამე მუსიკალური სასწავლებელი და იმავე წელს ჩაიხრის თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის საორკესტრო კლასში, ვიოლინოს განყოფილებაზე. ჩემი მასწავლებლის, ქალბატონ ნელი ურავეას დამსახურება ის, რომ გადავწყვიტე, სწავლა კონსერვატორიაში გამეგრძელებინა. შემდეგ კი სამხედრო სავალდებულო სამსახურში გამიწვიეს ლატვიაში. სწორედ იქ, ნაწილში, ჩამოვაყალიბე ოლქტრი, ვაკეთებდი სიმღერებს. ორ. ჭიჭინაძის და ვმღეროდი კიდევ. ჩინიდან ჩამოსვლისთანავე სწავლა გავაგრძელე.

1987 წელს იურმალის შესარჩევით ჩაატარდა და აქ პირველად გამოვედი სცენაზე, როგორც მომღერალი. მაშინ მე და მერაბ სეფაშვილმა ერთ-ერთი ქულა დავაგროვეთ, მაგრამ ჯერ კიდევ შეზოგილად ვგრძნობდი თავს. მერაბი იურმალაში გამგზავრა და იქ გვასახელა კიდევ. ორი წელი ანსამბლ „ივერიაში“ ვმღეროდი. მას მე ჩემს მეორე ოჯახად ვივლი. ბევრი კარგი რამ შევიძინე ამ ნიჭირსა და ტბილ კოლექტივში.

— მარტო ნიჭით ხელოვნებაში მყარ ადგილს ვერ დაიკავებ, საქორთა შრომა, შრომა და შრომა.

— მართალი ბრძანდებით, ქვეშაირიტი ხელოვნება უდიდეს შრომის მოყვარეობასა და გარჯას მოითხოვს. კარგ მომღერალს არა მარტო კარგი ხმა და მუსიკალობა, არამედ არტისტობა უნდა ახასიათებდეს.

— რამდენადაც ვიცი, თქვენ 50 სიმღერის ავტორი ხართ, მაგრამ უდიდესი პოპულარობა სიმღერა „სამშობლომ“ მოგიტანათ.

— საქართველოში პოლიტიკური ვითარების გამძაფრებამ ჩემზე დიდ დამაბრუნებელი, ნოემბრის დამაბრუნებელ ღელეში დამებადა ამ სიმღერის შექმნის იდეა. ჩემმა მეგობარმა, ინჟინერ-ეკონომისტმა ლევან გველესიანმა ამ მელოდიაზე საოცარი სიტყვები დაწერა და დასძინა, ეს სიმღერა ჰმნად იქცეოდა.

— მართალიც გამოდგა!

— 9 აპრილის ტრაგედიის შემდეგ, იურმალაში, დასკვნით ტურზე ჩემი სიმღერა „ივი ქალაქი“ ვიმღერეთ. თუმცა ამ სიმღერაში არც ერთი სიტყვა არ არის სიკვდილზე, სისხლზე, მაგრამ ყველა მიხვდა, რომელ ქალაქზე იყო საუბარი.

— როგორც გავიგეთ, სულ ახლახან ჩინეთიდან ჩამოხვედით. მანამდე კი ავსტრიაში იყავით. მომავალში რა გეგმები გაქვთ?

— წინასწარ აზარის დაგეგმვა არ მიყვარს. ჩემი ოცნება ახალგაზრდა ნიჭიერ მომღერალთა კონკურსის ჩატარება, რათა არც ერთი მარტივობა არ დაიკარგოს, სადა გვეყავს დასაკარგავი ტრადიციები!

— თქვენს საყვარელ კომპოზიტორებს ზომ არ დაგვისახელებდით, სო-სო?

— იცით, ქვეშაირიტი ხელოვნების ნიმუში, კლასიკური იქნება იგი და საესტრადო, ერთნაირად კარგია.

სოსო პავლიაშვილი

— თქვენი ვატყობა?

— ჩემი ვატყობა ჩემი ოჯახია. ჩემი მეუღლე ნინო, ისიც კონსერვატორიის კურსდამთავრებული, ჩემი სიმღერების პირველი მსმენელი და შემფასებელია. ჩემს ორწლიანხვედრის ვაჟს ლევანს, ეტყობა, ჩემგან და ნინოსგან გამოჰყავა მუსიკალური სმენა.

— რას უსურვებდით ჩვენს ახალგაზრდობას?

— ვაყაყობას, გულისხმიერებას, გულმოწყალებას, ჩვენი სამშობლოს კეთილდღეობისათვის თავდადებას არა მარტო სიტყვებით, არამედ კონკრეტული საქმეებით. ყოველმა ჩვენგანმა რომ მოინდომოს და ბოლომდე დაინაზროს მამულისათვის, მჯერა, უფრო მაღალ მივალწევთ ჩვენი სალოცავი საქართველოს ნანატრ თავისუფლებას!

გაბრიელ
ნ. დვანიელი

სკდანი

მთებს ეჭარება ადრის ღრუბელი,
გოგო-ბიჭები მიადინ ტუისკენ...
მამისონიდან ქარსი უბრავს,
მაღე უთუოდ მზის შუქიც იკლებს.
ხევში რიონი ლურჯ ჩქერებს ისვრის,
გრიალი ვაჟეც ვეება ლოდებს,
ხის კენწეროებს ეხვევა ნისლი,
შორით, ხევგაღმა, ჭანჭახიც ჰგოდებს.
რა უჩვეულოდ ართიან ფიჭვები,
მაღალ მთებს იქით კიდევ მთებია.
გზას მიჰყვებიან გოგო-ბიჭები,
ავდარს სულაც არ ეტუებიან.

მაგრამ ვაი, რომ მშობელს

სანდახან

ღვიძლი შვილი ვერ მოგეფერება.
დაგეშობილება თვალი ნათელი,
მთებს ძაძისქუერი ნისლი დაქარავს.
რატომ მოგვტაცა ქარმა მართყანი
დიდ ქალაქებში გადასაქარავად?!
რა უბედური ხენი შეპყრიათ,
ბებრებს აწუხებთ შვილებზე სევდა,
მათ მოლოდინში თვლემენ თვალთა
გამოურუებულ ეზოს ჭიშკრებთან.
და სულში მაინც უღვივებთ იმედს
შორს მთები თეთრად მოქათქათინი,
რომ ბედი ერთხელ კვლავ გაუღიმებთ
და მონახვენ ბუღეს მართყანი.

გაზაფხუელი

ტყეში ძველ ბილიც გავყვებ ერთ დილას.
გული მეტყინა, მე რაც იქ ვნახე:
ნადირ-ფრინველი ამოწვევტილა,
შოშით შემომხვდა ტყე მოცახცახე.
ჩამოვუარე მწუხარე სახით
გაჩეხილ ხეებს, გადახმარა ძახველს,
ქარს დაეწვრია ტყის მცველის სახლი-
წამოქცია ბერძენა თავქვე...
გაძარცვულ ფიჭვთან შედეღეი წამით,
ვთქვი: „საცოდავი, ესეც არ გახმეს“,
წყაროდან პეშვით ვახსურე წყალი,
დიდალ მამა მატარა საქმემ.

ღვივის იმედი

რაბავ, არწვითა საბუღარი ხარ,
ამაღლებული მწიურ ფერებდა.

გადამწვარა მთა და ველი,
მზეს უგალობს მწეწვია.
რახანია, სასურველი
გაზაფხული გვიწვია.
მწვერვალს ისევ შევინს მალდა
თოვლის თეთრი გვირგვინი,
ძირს კი ცელქი ბიჭი ლაღად
დახტის ღიღინ-ღიღინით.
ირგვლივ უპეც აუვავილდენენ
ნუშები და ატმები,
ნიავეს დააქვს კიღით კიღე
მთი ნაწი ფანტული.
დღეს თონეში ჩვენმა ბებომ
გამოაცხო ბაჭული
და ამღერდა საგანგებოდ
სახანდარი რაჭული.

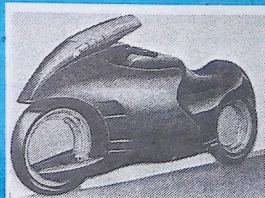
შეთინან ძაბვაზე ბადდინან

გფრ-ში ბორცუდღეება 220 და 380 ვოლტ-
ტანი ბაჭების 220 და 400 ვოლტზე გადა-
ყანა. ეს იქნება პირველი ეტაპი მსოფლიო
შანტბათის მახვის გათანაბრების გზაზე. რაც
2002 წელს უნდა დასრულდეს. ქერქერობით
კი სხვადასხვა ქვეყნებში ძაბვა სხვადასხვა-
ნაირია. მაგალითად, დიდ ბრიტანეთში იგი
240 და 415 ვოლტს შეადგენს. აშშ-ში კი —
120 და 240 ვოლტს.

ბამბოღინანს ბურბაღი

შევიცარიოდ ფორმა „საბარის“ სექციალის-
ტებმა გამოიგონეს ორიგინალური, უმორატ-
ვო და უმანო საავტომობილო ბორბალი,
საიოდარს ბურკეტები თავებმა ჩანგლით,
რომლებიც ფერწაში ჩადგმული ფოლადის
რგოლის ქვედა ნაწილს ებჯინება. ამ რგო-

ლის გარე ზედაპირსა და ფერწის შიგა ზე-
დაპირს შორის მოთავსებულია საცისარო,
ახვით ბორბალი ჩვეულებრივზე ორჯერ ძვი-
რი ჩდება. სამაგიეროდ კლებულობს საცი-
დარისა და გზის საფარის ცვეთა, ფორმამ უკ-
ვე გამოუშვა ახვით ბორბლებით აღჭურვი-
ლი პროტოტიპი.

ფუმოვი ათ ტონაზე მშობი

დაწებულთა ვეიარის გავყანა საღრანკუ-
თბა და ინგლისის შორის ლა-მანშის სრუტა-
ქვეშ. ბრიტანეთის მშობიან გარანტანგანე-
ბი უბეზებენ გიგანტური სამთო ფარს. მისი
დიამეტრი რვა-ნახევარი მეტრია, სიგრძე —
200 მეტრი, მასა — 1500 ტონა. სექციალურ
სატრანსპორტო მოწყობილობას გარუნტი
გააქვს საათში 180 ტონის ოდენობით.

ძილუბრად ამისა, ინგლისელები ვეიარის
გაყვანის ტემპებში ჩამორჩებიან ფრანგებს,
რომლებიც მეორე ნაპირიდან მოიწვევენ.

მისმარი სინახა

მილიონობით დამხმარებლისათვის ძნელი გადახვეწება შვის რადიაციის უსიამოვნო შედეგის აცილების პრობლემა. აშშ-ის ფლორიდის შტატის ქალაქ ბონიტონ-ბიჩის მცხოვრებმა ზომ მარჩმა გამოიგონა ქსოვილი, რომელიც „აქნობებს“ დამხმარებელს, როდესაც უნდა მოერიდოს მზეს.

ინდიკატორების როლს ქსოვილში ჩატანებული მცირე კრისტალები ასრულებენ, ისინი მზის სხივების ზემოქმედებით ფერს იცვლიან. დამხმარებელმა, რომელიც ამ ქსოვილისაგან შეკერილ მაისურს ან პერანგს ატარებენ, ყურადღება უნდა მიაქციონ ერთ რამეს: როგორც ეს ქსოვილი იხივს ფერს მიიღებს, ის ნიშნავს, რომ მზის სხივების მიღებული დოზა საქმარისა და ჩრდილი გადახვალა აუცილებელია.

წარმუხანს იუბილე

ულტ დონეის წარმისაბის წაუფი — XX საუკუნის ერთ-ერთი პოპულარული პერ-

სონაიე მიე-მუხის დაბადა 1928 წლის 18 ნოემბერს ფილში „გვი ვალი“. იგი დღესაც წარმატებით მოგზაურობს მსოფლიოში. გამოშვებული საათები „მიე-მუხის“, ტელეურთები, თიხის ფიგურები, ფული, რომელიც დინენელდნიე იხარება... სულ მსოფლიოს ბაზრებზე იყიდება 6 ათასი დასახე-

ლებს საქონელი, რომლებზეც მომხილავი წარმუხანა გამოსახული. გასულ წელს მიე-მუხის 80 წელი შეუსრულდა, მაგრამ იგი ძველებზედა იყრობს ბავშვებისა და მოწრდილების გულებს.

სუნდის ძრინბ

ძროხა რომ შოკოლადის ეგვეზოში, სეტე რაგორი გემო ექნება მის არქს? ანთე ეტსაკრემენტი მხსვილფება აქლისანი პირუტყვის ცევის ამერიკელმა სექციალისტმა უოლამ ფლოიგერმა ჩაატარა. იგი ამტყიცებს, რომ ძროხის ეგვაში შოკოლადის ჩართვა საგრძნობლად აუმჯობესებს ჩის ხარისხს. მეცნიერი სერიოზულად ურჩევს ფერმერებს, დაუმატონ ცხოველების საცეხს კანცეტები. ჩასაკერაილია, მეცნიერული ცდა შესწავლას მოითხოვს, ისე კი ყველაფერი გახაგებია: ძროხებსაც უნდათ პირის ჩატებარუნება.

უაპსალანგო მუსკლა პარპალული

ბელგელი მხატვარი კამი ვეროლევეენი ხატავს... წყალქვეშ. იგი ხმელთაშუა ზღვის სანაპირო ქალაქ ტულონში ცხოვრობს და დროგამოშვებით იყევთ აკვალანს, ეშვიკა ზღვის ფეკრე და სავანგობა საღებავებით სავანგობო ტილოზე ხატავს.

მხატვარმა თავისი წყალქვეშა სახელონო 1988 წელს გახსნა და მას შემდეგ უკვე 200 სურათი დახატა. უნდა აღინიშნოს მათი საინტერესო კოლორეტი, ისინი ძლიერ შთაბეჭდილებას ტოვებენ. მაგრამ ყველაზე უჩვეულო ისაა, რომ ვეროლევეენი თავის გამოფენებს... წყალქვეშ აწყობს. გამოფენები წარსატებით ჩატარდა პარიზის, სენტრატომუზესა და ტულონის სავანგებოდ მოწყობილ „სალიონებს“.

კრივიპი 21-ე საუკუნეში

დემიონის კლიმატის გრაფიკი რომ ავაგოთ ჩვენი კონტინენტის იტორიის სხვადასხვა პერიოდის კლიმატისინიებით, ფრიალ მეტეორიციონი ხასს მივიღებთ. პალეოკლიმატისა და მიუღ რის სახე მეცნიერებრამა დონეებში, დემიონის კლიმატი, დემიონულიან შედარებით, ხან ფერი იბილი იყუ, ხანაც გაცილებით ცივი.

როგორ იქნება კლიმატის კლიმატი მომავალ, ოდამერეო საუკუნეში? ვარაუდობენ, რომ 2001 წლისათვის ატმოსფეროს ქვედა (მიფისპირა) ფენის ხაშუალი ტემპერატურა, მეტრამეტე საუკუნის ბოლისთან შედარებით, 1,2 გრადუსით მაღალი იქნება. ამის მიზეზია ატმოსფეროში ნახშირორთავის მომატება, რასაც შედეგად მოხილვს ეგრეთ მოხილვია საბუხრის იფევატი.

2025 წელს ატმოსფეროს სავარაუდო გლობალი ტემპერატურის მატება 2,5 გრადუსს, ხოლო 2050 წელს — დაახლოებით 4-5 გრადუსს მიაღწევს. ვარაუდობენ, რომ ეს ნაღებების რეფიზის შედეგადაც გამოიწვევს. საბუხია კავშირის მიუღ ტერიტორიაზე, მაგალითად, ნაღებები 5-20, ხოლო შემდეგ 10-30 სანტიმეტრით მომატებს, ოდამერეო საუკუნის შუახანისათვის შუახანაში ნაღებთა რაოდენობა ხაშულოდ დაახლოებით ორჯერ გაიზარდება. ამის შედეგად იჭურე კლიმატი, ტენიანობის მატების გამო, უკრაინის სამხრეთი რაიონების კლიმატს დაემსგავსება, საქართველოში კი საგრძნობლად დაუხლოვდება ტროპიკულს.

მთლიანად საბუხია კავშირისათვის დიპობა ხელსაყრელი იქნება, თუმცა ზოგიერთ რეგიონში შეიძლება სიმწიფეების წინააღმდეგობა. კერძოდ, ქვეყნის ჩრდილოეთა და აღმოსავლეთში დონობს დაჩვენებს მდელიე ვარაუდობა, რაც დაინიშნებს ამავად იქ არსებულ ნაგებობებს. არც ის არის გა-

მორიციული, რომ მოილვებს მდინარეთა ჩამონადენი, ვინაიდან მომატებს აორთქლების ინტენსივობა.

ზოგი მეცნიერი კარგა ხანია გამოთქვამს შიშს, რომ მოხალიდნელი დათბობა გამოიწვევს ანტარქტიკის ყინულოვანი საფარის დნობას, რასაც შედეგად მსოფლიო ოკეანის დონის აწევთა მოპყვება და ბევრ ზღვისსპირა ქალაქს წყალში დასვარავს. მაგრამ სპეციალისტთა უმრავლესობის აზრით, მსოფლიო ოკეანის დონე მხოლოდ რამდენიმე ათეული სანტიმეტრით მომატდება. ეტყობა, მის შიშში, რომ დათბობის შედეგად უდაბნოების ფართი გაიზარდება, ამაო უნდა იყოს.

ურჩილი „ნაუკა ი ცინ“

ჩე. ბაბახ-ბულაძის ცესხლი აღ-
ვილაღ მთელუბა.

● ჩვეულებრივი სამედიცი-
ნო შპრიცი მისწრება ელექ-
ტროსელსაწყოების დასჯელად
— ნემსის წვერიო ნებისმიერ
ადგილს იოლად მიუღვები.

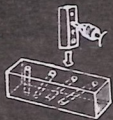

● ინდივიდუალური პიბეტი
უჭკობესია პირდაპირ წამლის
შუშუში შეინახო, ამისათვის
პოლიეთილენის ზუფში პატარა
ზერეილს ვაჭრა დაგვირდებო.
ეს მეთოდი მიგრინერიცია და
პიბეტიც მუღამ ზელო გეჭე-
ბა.

● საღებავით ან ქიმიური
ნიშთიერებით უჭრებელი რომ
არ ვაიხვაროს, მასში პოლი-
ეთილენის აფსი ჩააფინე და
უჭრელს კიდებზე რეზინით,
ზაწრით ან თუნდაც სატყვის
სამაჭრებით დაამაჭრე.

● თუ დაჭირდა ზუსტად
ვანაზელქული კუთხით ერთი
ან რამდენიმე ზერეილს ვა-
ჭურღვა, წინაწარ დაამუშავე
მავარი ხის ძელკისაგან გაკე-
თებული შაბლონი, რომელშიაც
სხვადასხვა კუთხით რამდენი-
მე შრეგვლი არხია ვაჭრელი.

● იოლთ ან სხვა რამ ფე-
რადი სისხით თითები რომ არ
გავგვაროს, შუშის რეზინის
საყობში სვეალი (შურუბი) უნ-
და ჩაახრახნო.

● ფოტომოკვაჩრულებს
მეღვენების და ფოტოჩრებისო-
ვის რამდენიმე აბაზანა სჭირ-
დებოა. შენ შეიკმლია ორი
მოზარდილი აბაზანით ვახვდე
იოლახ: თუ პატარა ფოტოსუ-
რათებს ბეღდავ, აბაზანას შე-
ში თხელი ტიზარი გაუჭეთე,
წარმოქმნილ უჭრებში პოლი-
ეთილენის აფსიკები ჩააფინე და
აბაზანის კიდებე რეზინით შე-
მოაკარე.

● საბაღე ნაკვეთში ან ეუ-
ლიოში შეგროვილი ფოთლები ან
ბაბახ-ბულაძის მიწაზე ძნელად
ჩვეის. სველი მავთლისაგან
ცხაური გააქეთე, ქვეზე შე-
შოღვი და ნავაი ზედ დააყა-

ლ. ცაჭიბიშვილი — რომა ზამპარა ბიშუბაზ (ნანკაწული
პივი) 4

ჯ. კასრაძე — შუანინუნაპი შვიღეული (ნარკაპივი) 7

მ. პერაპიშვილი — ხატის პაივი (მომხრობა) 12

ბ. პეპეპაპიკო — აბაპის ცხროპობა (წერილი) 14

ნ. ზამპაძე — პაპიო და ხალხური სურაწე (წერილი) 15

ალ. ღიღებაშვილი — ხმა მოგაბღისა (ღეპი) 16

ბ. ხეჩუაშვილი — ლაბაზი კაწაწული (მომხრობა) 15

ზ. სარჯეღლაძე — რა ზაწი ბეპონია (წერილი) 19

პივი 20

თ. გომოღაძე — პინც გონებარღ იპეპაზ (წერილი) 22

ჯ. ბერიოღბი — ბულაპა ბივი (მომხრობა) 24

ნ. ღვინაღვი — ასე ნანაბარი თაპიპოღუღა (წერილი) 29

პ. სულთინიშვილი — ლაპეპაი 30

საინებარღო სიახლანი 39

ჯალღისწარი სარკა 31

კლიბანი 21-0 სურაწე (წერილი) 31

ბაშოპაღეპი 32

ცხარაპიღეული . . . . . ბარკა 32

ბარკაპის 1-0ღ ბეპრღე „იღეპაღ ღაჩრღეღანი“ —
ბიპაზ ბეპრღეწულიღს ანღღეღაპა
ბარკაპის 20-4 ბეპრღე — შ. შინიძე, პეპეპარი ზინე და
ანანერი (ღეპი)

შოაჩი რეღაქტორი ბაბუღიი შუღიი
სარღეღეო კოღღეა: ანა ალაპეპრღეწული, ნუზარ კახ-
ზაპა (პეღ. შღღეა), ზურაბ ბოღეპა, მანანა ბოღეპილი, ავ.
თანღლი ბარკანიძე, ღლორ პაღეპტორი, იოსებ სასღოღა-
ძე, ბიწოღ ფოტოწიშვილი (შეატარი-რეღაქტორი), ნოღარ შუბა-
ნიძე, სიმონ შუანინანი, ღინან შუწირაული, ზურაბ ბაშ-
ბერიძე.

რეღაქტის მისაპარი: 880096, თბილისი, ღენინის ქ. № 14, ტე-
ლფონე: შოაჩი რეღაქტორის — 98-97-05, 98-91-31, პ. ზ. შღღე-
ნის — 98-97-05, 98-98-05, ვანოიღღეღების — 98-97-02, 98-97-01.
გაღეღა ასეწოღად 27.02.90 წ., ზღლოწერიღია დასაბეღად
26.04.90 წ. ქაღღელს ფორმატი 60x90/8. ფიზიკური ნაბეღი
ფორეღე 4. ხაღრიცხო-საგამოქეღლო თაბაბი 5,85, შექვ. 514.
ტირაჟი 117.000. ებზ., უღ 07989.

საქართველოს კე ცეის გამომქეღლობის სტაბა. 880096
თბილისი, ღენინის ქ. № 14.

თბილისში მცხოვრებ ავტორებს პასუხი წერილობით არ ეცნობებო.

«Накадули» журнал для школьников.
Выходит один раз в месяц на грузинском языке.

Главный редактор
ШЕЛИЯ БАБУЛЯ АКАКИЕВНА

Адрес редакции: 380096, г. Тбилиси, ул. Ленина, 14.
Отпечатано в типографии издательства ЦК КП Грузии,
380096, г. Тбилиси, ул. Ленина, 14.
Издательство ЦК КП Грузии, 380096, г. Тбилиси,
ул. Ленина, 14.
Формат 60x90/8, учетно-изд. л. 4, усл. печ. л. 5,35.
Тираж 117.000 экз. Цена 20 коп.

© „ნაკადული“, 1990 წ.

თარგუმად: 8. შერქნის ან ქვანახშირის მშრალი გამოხლის პროდუქტი—მწვავე ხუნის მქონე ზეთოვანი სითხე; 4. თ-

ონი; 16. რკინის ხაზის სიგრძის საწოში ერთეული; 16. ძროხის ბარკამი ქვიდა ნაწილი; 17. რკინის ხელმძღ-

რება; 20. დიდი ხელოვნია საბატიო სახელი (იტალიაში); 21. ხალხური გონებამკვიდრის მოკლე გამოთქვა; 23. მძლავრული ცხოველი წყისიბრა ოჯახისა, რომელიც სანახევროდ წყალში ცხოვრობს; 24. თანა, ფული, ფასეულობა, სიმღერე; 27. დავაღილი მამალი ცვაკრა; 28. მთავრობის წევრი, რომელიც მეთაურობს ამა თუ იმ სამინისტროს.

შვეულად: 1. მოსახლეობის ცალკეული ჯგუფების გაყოფა რასობრივი ერთეული მოტივებით; 2. შესწორება, გახწვრა; 3. დიდი საყვარი; 4. ქართული ვაგონი, რომელიც გამოდის ისრაელით; 5. გემის მეთაური; 8. ხელის ზუფა ენგბაღის ნაქლებობის გამო; 9. საენის ან მოვლენის ძირითადი, არსებითი თვისება; 10. მიწის ღრმად დამუშავება; 12. სამი ან მეტი მუსიკალური ბუერის მარმონიული შეერთება; 14. მატარა სახელოდ გეში; 22. მიწის საწოში ერთეული ინგლისსა და ჩრდილოეთ ამერიკაში; 23. გამარჯვების ქალღმერთი; 25. სახელაო ან აკლდამა, სადაც გამოჩენილი ადამიანის ასუფლებებ; 28. სამყაროს პირველმოზუნი, საწყისი, ღვთაობის სინონიმი. შეადგინა პლ. გორბერძელმა

დაუნიბდებით, მოგვცემენ —
ყველა ჩვენთან სწირდება,
უხილვია, თან გვახლავს,
წერავის გაგვიკრიბება.

5. პარიზი

სახურავენს რკინა შეცდის
ბუნის შესცდის დენი...
მიწისქვეშის გახიერებს

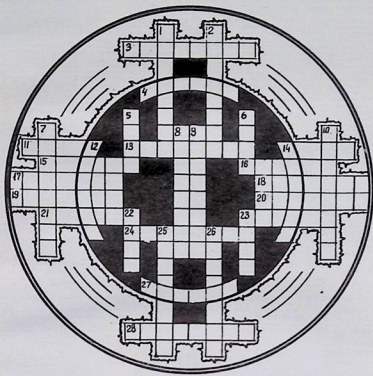
ჰამაში რომ
ბუნი ზუფის,
ვინ გააბა?..
ან ვინ სტუის?..

უთოსავით კი სრიალებს,
მეგრე კოტის ამხურებებს.
ხეს გაუხეშა? — მის ნაწილებს
მეღლა სხარის, ანუშუებებს.

თუ წაიქა —
მიხედო იქნებ —
ვერა დგება,
ფეხებს იქნებს.

გაიღებენ მხარე ფიცარის
და „ხერხავენ“ გამაღებით.
კენის და შენი აგადირებს
სეღიანი სიმღერებით.

პლ. სპსპარმიძე

დოეთის ერთ-ერთი უდიდესი ქალი; 11. საყვების ჩასაყრელი დაბრუნო საქონლისათვის; 13. შვარი სხეული, რომელსაც ზუნებრავად აქვს მრავალეუბანის ფორმა; 14. მოვერ-სხლისფრთ თვიერი რბილი ლი-

ვანელი ქართული ორგანი; 15. მოწონა, რომელიც ადასტურებს გამოგონების განსაკუთრებულ უღელისს გამოგონებებს; 19. მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ადამიანთა საზოგადოების განვითა-

შარადები

ესე დამთავრდა მატჩი, გამარჯვებული არ ჩანს; მისი შედეგის გარდა ფურცლის სახილდა დარჩა. ანუ ამ სიტყვების შერწყმას სჭირდება დიდი ვარჯ.

შენი ვეწობება ნაძილია, ახლა რომ ახვავს მოვეებით; ტყეში ხის ტოტზე ჰკიდია წიფლიწითელი კოკები.

დამსფერი ნაფირია, დახტუნაობს ნება-ნება, არც მგელია, არც ძალია, ძალიდებით კი აიხიანება.

უბოთი ახლად გამოსულ აბრეშუმის ქობს, თუმცა ბოლო ხზოვანი შესაკვეცი კია; მეორეა მაშლის დეზო, ერთ თანხმოდანს იკლბს. შეარბი და შეხედე, უკვე ტოტებს გიქნებს.

შ. ამირანაშვილი

გამოცანები

სისინთა და კვიცილი მოვარდა გადარეული, სრბასა, ყურხა და უფროს ან ვარჩინი სხეული.

პასუხები 3-ში მოთავსებულ „სხარადებულზე“

გამოცანები

პლ. დამარა.

შარადები

ბინბარი, სარი.

წინა, კრიკინა, წეკარი.

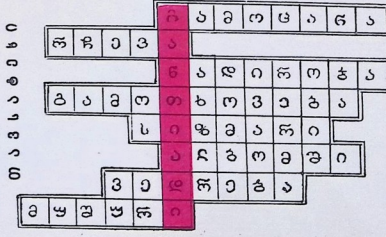
პროსგორი

შვეულად: 1. რკი; 2. ელერი; 3. ეშვი; 4. ქვა; 7. ავაზა; 8. რიონი; 9. ვაშლი; 10. მარალარია; 14. ყვარელი; 16. ზომბი; 17. ინდრა; 21. ვარდი; 22. ხირა; 23. ღრანი; 29. იორი; 30. დანი; 32. უთა; 33. ერა.

თარგუმად: 5. ყუკლა; 6. ფშვი; 10. ევა; 11. სიცი-

ლია; 12. რე; 15. აზია; 16. ბანკი; 18. ვალი; 19. რაში; 20. ოღერი; 24. თარქ; 25. ისი.

და; 26. ლარი; 27. ოდა; 28. სიმინდი; 29. ენი; 34. ეთერი; 35. ენდრა.

შანში შანიძე

ვ დ გ ა ვ ა რ თ ი ჩ მ ე ნ დ ა ა ნ ა ნ უ რ ი

უჯარმის და თმოგვის ციხის
და ხერთვისის თანამოქმე,
აღმართულა ანანური,
მძაფრი ქარიშხლების მოწმე.
ზედია მთათა ნამბოზი

მოაქვს არაგვი, განახელებს,
და მე ვხედავ ჩაფსუტიან
და ხელსმლიან არაგველებს.
ჩვენ ამ მიწის, ამ მთა-ბარის
პატრონი ვართ, განა მდგმური —

ამ ხეობის სადარაჯოდ
ვდგავართ ჩვენ და ანანური.
მზე არაგვის რძისფერ ჩქერში
ციხარტყელის ფერებს ლამბავს
და მიუვება ძველი ციხე
გარდასული დროის აშბავს.